

Negativ social kontrol på ungdomsuddannelserne – hvorfor findes den stadig?

Rapport udarbejdet af Tina Magaard

**Tak til Tænketanken Unitos for støtte til gennemførelse af denne
rapport**

Maj 2020

Indholdsfortegnelse

Forord	6
Resume af undersøgelsens resultater:	7
Indledning	7
State of the art	9
Definition af begrebet 'negativ social kontrol'	11
Dette studies formål	11
Studiets målgruppe	12
Overvejelser over etnisk religiøse miljøer som målgruppe	12
Teori	13
Metode	14
Respondentudvælgelse	14
Udvælgelse af gymnasier	15
Kontaktforløb	16
Ressourcepersoner og socialt frontpersonale	18
Data-indsamling	19
Interviewprocedure.....	20
Studiets struktur.....	20
Ikke-muslimske miljøer	22
Tamilsk miljø	22
Højrefløjskristne	23
Negativ social kontrol blandt tamilere og højrefløjskristne sat i forhold til arbejdsdefinitionen	23
Aktører	25
Offer og udøver	26
Hvem er udøvere?	26
Hvem er ofre?	27
Dobbeltrollen offer-udøver.....	28
Hvorfor indtager aktørerne disse roller?.....	29
Kvindesyn	29
<i>Jomfruelighed</i>	29
<i>Mødom</i>	30
<i>Tørklædet</i>	30
<i>Partnervalg</i>	31

<i>Kvindesynets konsekvenser for pigernes sociale liv på gymnasiet</i>	31
Mandesyn	32
<i>Partnervalg</i>	33
<i>Familieoverhoved</i>	33
<i>Vogterrollen</i>	35
<i>Forsørgerrollen</i>	36
<i>Kriminalitet</i>	37
Hvad med LGBT+?	38
Kvinde-og mandesynets betydning for elevernes trivsel	38
Afrunding	39
FORMER	41
Forventningspres i forhold til statusgivende uddannelse	41
Snyde-og løgnkultur som afledt konsekvens af tilgrænsende problemstilling – relevant at inddrage?	43
Arbejdsdefinitionens elementer	44
Sladder	44
Overvågning	47
<i>'Bopælspligt'</i>	48
<i>Begrænsning af individets bevægefrihed</i>	49
<i>Overvågning i skoletiden</i>	50
<i>Tilbageholdelse af viden</i>	51
Indespærring	51
Tvangsægteskaber	52
Psykisk vold	52
Trusler	53
Fysisk vold	54
Vold blandt de unge	56
<i>Pige mod pige</i>	56
<i>Dreng mod dreng</i>	57
Opsummering og refleksion	58
Udbredelse	60
1. Kronologisk tværsnit - Fra 2009 til 2019.	60
Mindsker højere uddannelse udbredelsen af den sociale kontrol?	62
<i>Situationen i 2009:</i>	62
<i>Situationen i 2019:</i>	62
Tre kategorier	63

1) Den veluddannede er selv offer for social kontrol.....	63
2) Den veluddannede udøver selv kontrollen overfor egne familiemedlemmer.....	64
3) Den veluddannede bruger sin uddannelse til at udøve social kontrol overfor andre borgere, som vedkommende har autoritet over i kraft af sin position på arbejdsmarkedet.....	66
Hvor udbredt er den negative sociale kontrol på gymnasierne i 2019, alt efter antal elever med anden etnisk baggrund?.....	69
Gymnasium med under 10 % elever med anden etnisk baggrund.....	69
Gymnasium med 10-20 % elever med anden etnisk baggrund.....	69
Gymnasium med 20-30 % elever med anden etnisk baggrund.....	73
Gymnasium med 30-40 % elever med anden etnisk baggrund.....	75
Gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund.....	78
Gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund. Hvad kan der være på spil?	79
Den negative sociale kontrols udbredelse i socio-geografisk kontekst	79
Folkeskole.....	80
Muslimske friskoler.....	81
Erhvervsuddannelse.....	82
Perceptionen af udbredelsen af negativ social kontrol på gymnasierne	83
Mulig forklaring 1: Der er ikke synlige konflikter med udgangspunkt i negativ social kontrol, for alle er enige om de kulturelt-religiøse spilleregler.	83
Mulig forklaring 2: Der er negativ social kontrol på gymnasiet, men lærere og rektorer opfanger ikke signalerne på, at den er der.....	88
Fejlslagte tiltag	90
Mulig forklaring 3: Frygt for stigmatisering og berøringsangst.....	91
Mulig forklaring 4: Politiseringen.....	93
Mulig forklaring 5: Der er negativ social kontrol på gymnasiet, og rektorerne ved det godt, men af markedsføringsgrunde har de interesse i at tilbageholde den viden.	93
Rektorerne, gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund. Anden runde.....	96
Gymnasium 1	97
Gymnasium 2	97
Gymnasium 3	98
Gymnasium 4 (over 50 % elever med anden etnisk baggrund)	99
Elev fra gymnasium 4 (over 50 % elever med anden etnisk baggrund)	101
Nedværdigende sprogbrug og gestik (...) sladder.....	102
Skyld som pressionsmiddel:	103
Trusler	103
Fysisk vold	103
Formål: at få andre til at underkaste sig religiøse eller kulturelle normer.....	105
Ledelsens håndtering – taxametersystemets effekt.....	106

<i>Højreekstremisme som afledt effekt af benægtelse</i>	108
Gymnasium 5	109
Konklusion	112
Hvorfor forekommer den sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?.....	112
En definition og dens tilgrænsninger.....	112
Den sociale controls former – passer respondenternes opfattelser til arbejdsdefinitionen?	112
Den sociale controls aktører.....	113
<i>Køn</i>	113
<i>Etnicitet</i>	114
Reformulering af definitionen	115
Meningsskabelse og magtstrukturer – i kontekst	115
Hvorfor forekommer den negative sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?	115
1. Hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening.....	116
Hvordan forholdet er mellem individet og magtstrukturerne omkring individet.....	117
Hvordan meningsskabelsen spiller sammen med den negative sociale controls kontekst.	117
Perspektiver til videre forskning	119
1. Hvorfor forekommer den negative sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner for at mindske den? Har det noget med mobbekultur at gøre?	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
2. Entrisme – en problemstilling, vi skal have fokus på?	119
3. Public policy: Taxametersystemets utilsigtede effekter.	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
Litteraturliste	122

Forord

Denne rapport født ud af en proces. Undersøgelsen her var oprindeligt dimensioneret til et udbud fra Undervisningsministeriet, ved navn *Opgavebeskrivelse for ny undersøgelse af negativ social kontrol på ungdomsuddannelserne*. Udbuddet kom i januar 2019.

Selv om jeg bød ind på opgaven, var jeg meget kritisk overfor opgavebeskrivelsens krav til en hypotetisk-deduktiv metode. Som jeg påpegede i mit bud, var risikoen ved en sådan fremgangsmåde, at studiet ville blive bagudskuende, og ende med at gentage resultater, som så mange andre undersøgelser allerede har vist. I stedet foreslog jeg en induktiv, eksplorativ fremgangsmåde, som måske i højere grad kunne afdække aspekter ved den negative sociale kontrol, som ikke havde været afdækket før. Ministeriets svar var, at opgaven skulle udføres som beskrevet i opgavebeskrivelsen. Jeg besluttede derfor at gå videre med studiet selv. På tidspunktet for ministeriets svar havde jeg nemlig allerede udført en pilotundersøgelse, hvis findings var så tankevækkende, at jeg ikke kunne få mig selv til at slippe undersøgelsen, før jeg var kommet til bunds i, hvad der var på spil.

Jeg foreslog derfor undersøgelsen til Unitos, da det var vigtigt for mig, at finansieringen var tværpolitisk. Tænk tankens bestyrelse bestod på det tidspunkt af Halime Oguz fra SF, Kasper Støvring og Mikkel Andersson. Den tværpolitiske tilgang er essentiel, da det er mit håb, at de findings, som studiet afdækker, vil blive diskuteret som udfordringer, vi sammen skal finde et svar på. Der har jeg ikke forandret mit standpunkt siden jeg lavede den første undersøgelse om negativ social kontrol, tilbage i 2009. Jeg vil derfor gentage mit propos fra 2009-rapportens forord:

Rapporten behandler en diskussion, som angår alle borgere i Danmark, uanset politisk eller religiøs observans. Derfor er det essentielt, at man gør op med sig selv, med hvilke briller man vil læse den. En politiseret forudfattethed kan skabe et bias, som ikke fremmer forståelsen, og som hæmmer eller endda forvansker de principielle diskussioner, som rapporten lægger op til. Det er derfor håbet, at alle læsere - politikere fra begge fløje, forskere, embedsmænd, interesserede borgere - vil respektere rapportens ånd og referere loyalt, hvis nogle punkter fra den kommer til at indgå i de diskussioner omkring ligestilling og medborgerskab, som finder sted i det danske samfund i dag.

Stor tak til de medvirkende, uden hvem denne rapport ikke kunne have eksisteret.

Tak til professor emeritus Peter Nannestad for review af den endelige rapport.

Resume af undersøgelsens resultater:

Med udgangspunkt i forholdene på udvalgte danske gymnasier, har denne rapports formål været at søge svar på spørgsmålet:

Hvorfor forekommer den sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?

Studiets vigtigste findings:

1. Højere uddannelse får ikke den negative sociale kontrol til at forsvinde. Man troede engang, at højere uddannelse ville løse problemet med den negative sociale kontrol, men det kan ikke bekræftes af indeværende undersøgelse. Tværtimod indeholder empirien flere eksempler på, at højere uddannelse kan give en stærkere platform til udøvelse af den negative sociale kontrol.

2. Muslimske drenge kan i lige så høj grad som piger være ofre for negativ social kontrol. Kontrollen kan have som formål at holde drengene inden for nogle religiøse eller kulturelle normer, de ikke selv ønsker. Den kan også have som formål at holde dem inden for grupperinger, som optræder dominerende i det offentlige rum eller udøver kriminalitet. Et par respondenter etablerer endda en sammenhæng mellem kriminalitet og den sociale kontrols krav til unge mænd om at rejse mange penge i en ung alder, så de kan betale brudepenge og blive gift med en 'god muslimsk pige'.

3. Negativ social kontrol kan også ramme etnisk danske ikke-muslimer, direkte i form af nedværdigelser, trusler og psykisk og fysisk vold, eller indirekte gennem negativ klasserumskultur.

4. Den negative sociale kontrol indeholder ikke kun straf, men også belønningsmekanismer, som bidrager til at fastholde såvel ofre som udøvere i den kultur og det værdisæt, som den sociale kontrol udspringer af. Når man har mulighed for at hævde sig som udøver, er incitamentet til at bryde med kulturen mindre, også når man selv begrænses af den.

5. Taxametersystemet som årsag. På gymnasier med stor andel af unge med anden etnisk baggrund har taxametersystemet en tydeligt negativ effekt, grundet rektorernes fokus på at give et positivt billede af gymnasiet. Det gør det svært at være åben omkring gymnasiets udfordringer med negativ social kontrol. I næste led kan det betyde, at man viger tilbage fra at adressere problemet.

6. Berøringsangst, misforstået kulturelt hensyn og frygt for stigmatisering fremstår som en væsentlig årsag til den sociale kontrols vedholdenhed. Hvis ledelse, lærere og socialt frontpersonale forholder sig passive af angst for at stigmatisere, skaber det et magttomrum, som den negative sociale kontrol kan udfolde sig i. Visse unge muslimer kontrollerer andre unge muslimer, fordi de får lov til at gøre det i en given kontekst. Når ofrene oplever de voksnes passivitet som en godkendelse af det, som sker, har de heller ikke noget incitament for at henvende sig for at få hjælp.

Hvad er vejen frem? På nogle gymnasier er man til en vis grad lykkedes med at skabe positive fællesskaber på tværs af etnisk og religiøst tilhørsforhold, samt at give et vist frirum til ofre for social kontrol. Men det kræver en aktiv indsats. Flere respondenter lægger op til, at en gennemgribende reform af taxametersystemet er nødvendig, hvis man skal kunne tale åbent om det enkelte gymnasiums udfordring med negativ social kontrol.

Indledning

Dette studie søger, gennem en induktiv-eksplorativ metode, at indkredse, hvordan den negative sociale kontrol kommer til udtryk på forskellige gymnasier i Danmark i 2019. Resultaterne fra 2019 vil løbende blive sammenlignet med resultaterne fra en undersøgelse udført 10 år tidligere, nemlig 2009-undersøgelsen *At være muslimsk kvinde i Danmark*, som ligeledes blev forfattet af undertegnede.

Studiet tager udgangspunkt i en arbejdsdefinition baseret på de sidste ti års litteratur på området. Dog er denne definition ikke styrende for de interviewede respondenter, da prioriteten i interviewene er at udforske, hvordan de oplever og definerer den negative sociale kontrol. Således bliver respondenterne inviteret til at være medskabere af definitionen på negativ social kontrol.

Studiet udforsker, med inspiration i Wies og Haldanes tilgang til kønsbaseret vold, hvilke aktører, som præger feltet for negativ social kontrol, hvordan de individuelle aktører får egne og andres udøvelse af negativ social kontrol til at give mening gennem et religiøst-kulturelt defineret kvinde- og mandesyn, og hvordan denne meningsskabelse spiller sammen med den sociale kontrols kontekst.

Endvidere kortlægges de former for negativ social kontrol, som respondenterne har observeret, ligesom det søges indkredset, hvor udbredt den negative sociale kontrol er i hvilke kontekster.

Gennem disse tematiske gennemgange søges der at finde mulige svar på, **hvorfor den negative sociale kontrol stadig findes, efter ti års kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner for at mindske den.**

Studiets resolute induktive tilgang har både svagheder og styrker. Svagheden kan være, at det åbne design, hvor respondenterne i høj grad får lov til at definere, hvad interviewene skal handle om, og hvordan den negative sociale kontrol skal defineres og forstås, kan komme til at pege i mange forskellige retninger, og give ikke et, men flere fokuspunkter i samme studie. Styrken er, at denne tilgang giver frihed til at udforske flere perspektiver, som ikke har været udforsket før. Valget har været at prioritere åbningen af nye perspektiver, som så kan undersøges grundigere i opfølgende studier. Denne rapport skal altså ses som en form for 'brutto-rapport', en rapport, hvor al indsamlet data lægges frem, og hvorfra man i fremtiden kan plukke specifikke problemstillinger til nærmere eftersyn og afprøvning.

For læseren kan det være en ulempe, fordi man skal holde styr på flere perspektiver på en gang, men det kan også være en fordel, da man får indblik i samtlige de nye perspektiver, som respondenterne har åbnet. Læseren inviteres derfor til at være medskaber af den videre udforskning og afprøvning af disse nye perspektiver.

State of the art

For lidt over ti år siden, i 2009, udkom undertegnede rapport *At være muslimsk kvinde i Danmark* (Magaard, 2009a). Det var den første ministerielle rapport om negativ social kontrol blandt unge muslimske kvinder i Danmark. Studiet rammesættes af FN's Kvindekonvention, og kortlægger, hvordan den negative sociale kontrol af muslimske piger og kvinder krænker flere af denne konventions principper. På basis af en eksplorativ, kvalitativ undersøgelse blandt et halvt hundrede repræsentativt udvalgte muslimske kvinder konkluderede rapporten, at samtlige respondenter måtte forholde sig til negativ social kontrol, om de ønskede det eller ej.

Kontrollen indgik i komplekse dynamikker, hvor nogle kvinder led under kontrollen, mens andre affandt sig med den, eller satte pris på den som en beskyttelse, eller måske endda udøvede den selv. Nogle havde taget tilløb til at bryde med den sociale kontrol, men havde alligevel ikke turdet. Andre havde gjort oprør mod den sociale kontrol, og havde derfor måttet gennemleve store konflikter med familie og netværk, konflikter som udsatte dem for både social eksklusion og vold. Rapporten sætter den negative sociale kontrol i et idehistorisk perspektiv, og placerer fænomenet i forhold til islamisme som politisk-ideologisk fænomen.

I 2010 tog Etnisk Konsulentteams rapport *Social kontrol i etniske minoritetsfamilier* tråden op, og gik i dybden med den sociale kontrols forskellige former (nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, religiøs social kontrol, trusler, psykisk vold, fysisk vold). Det nye i denne publikation er dens professionsrettethed: den giver socialt frontpersonale praktiske tips til, hvordan man spotter den sociale kontrol, og imødekommer den som professionel.

I 2011 kom den 'hårde ende' af den sociale kontrol i fokus i publikationen *Familien betyder alt*. (Mørch mf., 2011), baseret på feltarbejde på danske krisecentre. Dette studie viste, hvordan indespærring og grov vold i nogle nydanske miljøer udøvedes som et kalkuleret redskab til kontrol, hvor kvindens bagland (familie og svigerfamilie) ofte spiller en aktiv rolle. Rapporten åbnede døren til en verden, hvor der foregik ikke bare tvangsægteskaber og voldelige ægteskaber, men også tvangsgraviditeter og tvangsaborter. Den illustrerede, hvordan de mest ekstreme tilfælde af social kontrol kan annullere kvindens ret til at bestemme over egen krop og egne livsvalg, ligesom den kan fratage den gravide kvinde retten til medbestemmelse over, hvorvidt hendes foster skal leve eller dø.

I 2011-2018 fulgte en serie primært kvantitative, spørgeskemabaserede studier udarbejdet af konsulentfirmaet Als Research for de ministerier, som havde ressortområdet på de givne udgivelsestidspunkter. Disse studier fokuserede i første omgang på en kortlægning af omfanget og karakteren af den sociale kontrol blandt unge danskere, med såvel dansk som udenlandsk oprindelse. Disse studier viste umiskendelige statistiske forskelle efter etnicitet: Nydanske unge med oprindelse i muslimske lande er på en række områder mere udsat for social kontrol end nydanske unge uden muslimsk baggrund. Desuden fremtræder et mønster, hvor det især, men ikke kun, er pigerne, der udsættes for social kontrol. I 2014-publikationen påpeges det, hvordan den negative sociale kontrol kan påvirke integrationen negativt. (Als Research: 2014).

I de følgende år sætter flere rapporter fokus på, hvad man konkret bør gøre for at mindske den negative sociale kontrol. Als Research udgav i 2014 et idékatalog (Als Research, 2014b), som henvendte sig til fagfolk, der arbejder med at modvirke og forebygge social kontrol og æresrelaterede konflikter, samt i 2015 undervisningsmateriale om rettigheder, ligestilling og social

kontrol (Als Research, 2015b). Endvidere kom emnet højt på den politiske dagsorden i 2016, med Regeringens handleplan *Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol*. (Regeringen, 2016). Institut for Menneskerettigheder bidrog i 2017 med rapporten *Ekstrem social kontrol*, (Vikkelsøe, 2017), som på basis af en juridisk analyse af Børnekonventionens grundlæggende principper kommer med socialpolitiske anbefalinger mhp at mindske den negative sociale kontrol.

Perioden 2009-2019 kendetegnes altså af grundige kortlægninger af den negative sociale kontrols omfang, undervisningsmateriale målrettet unge mennesker, rådgivning om praktiske tiltag til socialt frontpersonale samt diverse offentlige interventioner, som skulle mindske den negative sociale kontrol blandt unge med primært anden etnisk baggrund. Ud over rapporter som de ovenfor citerede, udkom ligeledes en del forskningslitteratur og publicistisk litteratur med fokus på negativ social kontrol og æresrelaterede forbrydelser (se litteraturliste). **I lyset af den store indsats, kunne man formode, at problemet var tæt på at være løst. Men er det tilfældet? Ingenlunde.**

De to kvantitative ALS Research-undersøgelser fra 2018 *Unge oplevelser med negativ social kontrol samt Omfang og karakter af negativ social kontrol i grundskolens 6.-8. klasser stadfæster endnu engang den negative sociale kontrols vedholdende eksistens*. Begge undersøgelser viser, at en gruppe af børn og unge – især piger med ikke-vestlig baggrund – oplever at være udsat for negativ social kontrol, ligesom dens resultater indikerer, at der er sammenhæng mellem negativ social kontrol og mistro. I 2019 udkommer *Æresrelateret social kontrol. Teori og praksis i socialt arbejde*. (Mørch, 2019), som konstaterer, at

Æresrelateret social kontrol udfordrer fagfolk, som møder borgere, der er underlagt en æreskultur. For æreskultur bryder med individuelle rettigheder, altså retten til at bestemme over egen krop, følelser, relationer og identitet.

En massiv empiri peger altså på, at den negative sociale kontrol i ikke-vestlige miljøer stadig findes, med alle dens forgreninger af konsekvenser, såsom

- mistro for den enkelte
- integrationsudfordringer for det danske samfund
- brud på FN's Kvindekonvention og Børnekonvention
- brud på den danske straffelov.

Definition af begrebet 'negativ social kontrol'

Med udgangspunkt i ovenstående state of the art, bruges følgende arbejdsdefinition på negativ social kontrol;

Udsagn og adfærd, (såsom nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, overvågning, indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold), hvis formål er at få andre til at underkaste sig religiøse eller kulturelle normer, som er i strid med FN's Kvindekonvention og/eller Børnekonventionen, og hvis udførelse kan bryde med den danske straffelov.

Det understreges, at dette er en arbejdsdefinition. Formålet med definitionen er alene at have et arbejdsredskab til at strukturere og kode de informationer, respondenterne vil give. Det er ikke hensigten af at fastlåse respondenterne i definitionen, men tværtimod at give dem mulighed for at udtrykke, hvordan de selv opfatter og oplever negativ social kontrol. For at undgå at lægge respondenterne ord i munden vil definitionen derfor ikke blive præsenteret for respondenterne. Ligeledes vil definitionen være i proces, i den forstand at der vil blive spurgt ind til respondenternes opfattelse af, hvad negativ social kontrol er for dem. Respondenterne kan således være med til at præge eller ændre definitionen i løbet af studiet. Derfor vil definitionen afslutningsvis blive diskuteret i forhold til respondenternes egne definitioner og oplevelse af negativ social kontrol.

Endvidere skal det, stadig i forlængelse af ovenstående state of the art, gøres opmærksom på, at den form for udsagn og adfærd, som nævnes i definitionen, ikke af alle aktører ses som negativ eller værd at fokusere på. For eksempel har tidligere undersøgelser påpeget, at udøvere af negativ social kontrol kan opfatte deres egen adfærd som positiv, som et middel til at hjælpe andre muslimer med at modstå fristelsen til at synde. (Magaard, 2009:58; Magaard, 2011: 110).

Dette studies formål

Efter en gennemgang af de sidste ti års litteratur om negativ social kontrol må læseren spørge sig selv:

Hvorfor forekommer den negative sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?

Dette studies formål er at udforske dette spørgsmål, med specifikt fokus på forholdene på gymnasierne. For at anskueliggøre udviklingen (eller manglen på samme) de sidste ti år, vil resultaterne fra indeværende rapport (baseret på empiri indsamlet i 2019) løbende blive sammenlignet med resultaterne fra ovenfor nævnte 2009-rapport, *At være muslimsk kvinde i Danmark*.

Studiets målgruppe

Da dette studies formål blandt andet er at sammenligne den sociale kontrolls konturer i 2019 med de forhold, som blev kortlagt i ovenfor nævnte rapport fra 2009, *At være muslimsk kvinde i Danmark*, vil den primære målgruppe være den samme som i 2009, nemlig aktører på ungdomsuddannelser, primært gymnasier. Ligesom i 2009 vil der være afstikkere til erhvervsskoler, samt miljøerne 'før' og 'efter' ungdomsuddannelserne, dvs folkeskolen ('før'), muslimske friskoler ('før') og universitetet ('efter').

Valget af respondenter vil, som i 2009, være elever, studievejledere og undervisere fra gymnasieuddannelserne, samt ressourcepersoner fra integrationsområdet. Som noget nyt vil der i dette studie indgå interviews med socialt frontpersonale, som arbejder med den 'hårde ende' af social kontrol, dvs. den sociale kontrol, som kammer over i trusler og vold, og som af og til medfører, at den unge må gå under jorden. Ligeledes vil der som noget nyt indgå drenge i respondentgruppen.

Overvejelser over etnisk/religiøse miljøer som målgruppe

Jfr state of the art-afsnittet skal det til sammenligning nævnes, at 2009-studiet fokuserede, som titlen indikerer (*At være muslimsk kvinde i Danmark*) på muslimske miljøer, da dette var rammesat fra opdragsgiver. De fleste efterfølgende studier om negativ social kontrol fokuserer mest på unge med nydansk/anden etnisk baggrund end dansk. Begge tilgange har dog sine begrænsninger.

Fokuserer man alene på unge med anden etnisk baggrund end dansk, overser man mulige tilfælde af negativ social kontrol udøvet af etnisk danske personer. Således er der for eksempel i 2009-rapporten flere eksempler på konvertitter, hvis udøvelse af negativ social kontrol er mindst lige så hård og menneskerettighedskrænkende som den, der blev set i visse 'gammelmuslimske' miljøer. (Magaard, 2009:119)

Fokuserer man alene på muslimske miljøer, risikerer man til gengæld ikke at opfange mulige tilfælde af negativ social kontrol i andre religiøse miljøer. At negativ social kontrol kan forefindes i andre miljøer end de muslimske, fremgår allerede af litteraturen. Anders Stjernholm fra Ateistisk Selskab har i publikationen *Eftertro*, (Stjernholm 2017), samlet vidnesbyrd fra personer, der er brudt ud af selvsegregerende trossamfund. Her nævnes ikke kun islamiske trossamfund, men også Jehovas Vidner, Mormonkirken, Scientology og Pinsekirken. Selvom der ikke berettes om vold eller trusler mod personer, som bryder ud af de kirkelige bevægelser, problematiseres stadig en stram social kontrol baseret på selvsegregering, skyld, skam og mental manipulation. Brug af psykisk eller fysisk vold i sekteriske, kristne bevægelser udstilles i øvrigt i TV2's dokumentar *Guds bedste børn* (TV2, 2019), sammen med fænomener som selvsegregering, mental manipulation af psykisk syge og frihedsberøvelse. Selv om det drejer sig om ganske små, marginale bevægelser, kan det ikke udelukkes, at elever på de medvirkende gymnasier har kontakt til lignende miljøer. Det kan man ikke vide, medmindre man undersøger det. Endvidere kan man jo ikke udelukke, at negativ social kontrol i forskellige variationer findes i etnisk danske, ikke-religiøse miljøer.

Med disse overvejelser in mente er det ekstra vigtigt at gå til studiet med en åben tilgang, som gør det muligt for respondenterne at inddrage eksempler, som ikke angår muslimer/unge med anden etnisk baggrund.

Teori

Analysen af negativ social kontrol er i indeværende studie inspireret af de amerikanske antropologer Jennifer Wies og Hillary Haldanes tilgang til kønsbaseret vold, som denne formidles af Danneskiold-Samsøe et al:

For det første ser vi på volden fra et strukturelt perspektiv og undersøger forholdet mellem individet og magtstrukturer. Vi bevæger os således væk fra et fokus på individuelle karakteristika (som fx volds-udøverprofil og offerprofil) til det mere komplekse spørgsmål, hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening, og hvordan denne meningskabelse spiller sammen med voldens kontekst. (Danneskiold-Samsøe et al, 2016)

Hvor Danneskiold-Samsøe har et specifikt fokus på vold, udvides fokus i indeværende studie til hele den negative sociale kontrols palette, fra nedværdigende sprogbrug og gestik over psykisk vold til fysisk vold. Men spørgsmålet er stadig, ”hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening, og hvordan denne meningskabelse spiller sammen med [den negative sociale kontrols] kontekst.” For at forstå denne meningskabelse vil perspektivet derfor lejlighedsvis blive udvidet til den bredere, sociale kontekst, som den negative sociale kontrol udspiller sig i. Håbet er derigennem at finde *mulige svar på, hvorfor den negative sociale kontrol er så vedholdende, trods alle indsatser for at begrænse den.*

Grundet studiets induktive tilgang, er teorien først blevet udvalgt EFTER dataindsamlingen. Empirien er blevet indsamlet, og derefter afprøvet på forskellige teorier, hvor den udvalgte er den, der har givet mest mening. Den induktive tilgang lægger op til teoriskabelse, men i dette tilfælde har eksisterende teori, let tilpasset, fungeret godt i forhold til at strukturere empirien og give den retning.

Afslutningsvis noteres, at denne rapport ikke ligger i slipstrømmen af minoritetsteoretiske strømninger. Tværtimod er det forfatterens opfattelse, at minoritets/majoritetsteoriene er del af problemet, ikke løsningen på problemet med negativ social kontrol. (Magaard, 2016) Problemet med minoritet/majoritet-dikotomien er blandt andet, at den kan

presse individerne ind i kollektive tilhørsforhold, de ikke nødvendigvis ønsker eller selv har valgt, hvorved man favoriserer de mest konservative strømninger i de muslimske miljøer (Magaard 2016: 126)

Derfor optræder begrebet ’minoritet’ kun i rapporten, når en respondent bruger det. Ellers bruges, alt efter behov, definitioner som ’borger med muslimsk/mellemøstlig baggrund’, ’elever med anden etnisk baggrund’, eller nationalitet (såsom afghaner, somalier, tamil etc.), hvis aktøren i fokus ikke er, hvad en given respondent ser som ’dansk’.

Metode

Studiets formål er som ovenfor nævnt at udforske, hvorfor den negative sociale kontrol stadigvæk forekommer, trods stor indsats for at mindske den. Det vil derfor være naturligt at vælge en induktiv tilgang baseret på kvalitative interviews. Den induktive interviewform, med dens hermeneutisk eksplorative tilgang kalder på 'livsverdensinterviewets åbne fænomenologiske holdning til at lære af den interviewede' (Kvale & Brinkman 2009: 144), hvilket formentlig vil give de bedste resultater i henhold til studiets formål.

Respondentudvælgelse

Den oprindelige plan var at interviewe 50 respondenter. Men da studiets budget blev markant reduceret, blev dette tal sat ned til 25. Det er her på sin plads at minde om, at en kvalitativ undersøgelses kvalitet ikke afhænger af antallet af medvirkende, men af udvælgelsen af relevante respondenter. Man kan sagtens interviewe 50 mennesker og få et intetsigende resultat. Ligeledes kan man interviewe 25 respondenter, som bibringer ny og værdifuld viden. Men hvis det skal lykkes, skal de 25 respondenter nøje udvælges. Ud af de 50 personer, som blev kontaktet i den indledende fase, blev de 25 respondenter udvalgt efter, hvem der med størst sandsynlighed kunne hjælpe med at besvare studiets centrale undringsspørgsmål: *Hvorfor forekommer den negative sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?*

Fra gymnasieverdenen deltager 10 studievejledere og lærere, 5 rektorer og 5 elever. Studievejlederne, fordi de i kraft af deres funktion har kontakt med et stort antal unge hvert år, og særligt gør en indsats i forhold til unge, som møder udfordringer i løbet af gymnasietiden. Rektorerne var i første omgang ikke tiltænkt medvirken, men som det vil blive uddybet nedenfor, ville studievejlederne på gymnasier med over 35 % elever med anden etnisk baggrund ikke udtale sig eller medvirke i undersøgelsen, og henviste derfor til rektor.

Angående antallet af elever er det en overvejelse værd, om fem er nok? I undertegnedes forrige større undersøgelser har interviewene med de unge udgjort størsteparten af interviewene (Magaard, 2009; Magaard, 2011), da det var deres livsverden, undersøgelsen skulle afdække. Af flere årsager er det ikke tilfældet her. For det første fordi flere studievejledere og rektorer i den indledende fase opfordrede til ikke at trække eleverne igennem endnu en undersøgelse om negativ social kontrol. Der har allerede været en del undersøgelser de seneste år, da området har haft bevågenhed fra både Undervisningsministeriets og forskeres side. Det betyder i øvrigt, at dette studie kan sig læne sig op ad studier, som er udført inden for de sidste tre-fire år, i forhold til at få belyst, hvad der rører sig blandt de unge. Der er ingen grund til at gentage studier, som andre allerede har gennemført for nylig.¹

En mindst lige så væsentlig pointe i forhold til elev-interview er, at formålet her ikke er at undersøge, om den negative sociale kontrol stadig findes – det siger et overvældende materiale allerede at den gør. Hensigten med dette studie er at få belyst, *hvorfor* den stadig eksisterer, på trods af politisk bevågenhed og ti års indsatser for at reducere den. Det er ikke sikkert, at 16-20-årige unge mennesker uden overblik over feltet er bedst egnede til at svare på det spørgsmål. Her virker

¹ Se her også Dannekiold Samsøe et al 2019

det som mere relevant at inddrage studievejledere med mange års erfaring, og en stor berøringsflade blandt unge med anden etnisk baggrund.

Dog har det ikke været fuldstændig fravalgt at inddrage elever, eftersom fem medvirker, for dog at få indblik i de unges verden. To muslimske piger fra et gymnasium i kategorien 30-40 % elever med anden etnisk baggrund medvirker i et dobbeltinterview, hvor de altså sidder sammen. Kontakten til disse piger er formidlet af studievejlederen, som pigerne havde tillid til, og som sad med under interviewet. Derudover er tre ikke-muslimske, danske drenge udvalgt. Det kan måske undre, at elever med den profil har noget at gøre i en undersøgelse om negativ social kontrol, når de fleste undersøgelser fremhæver piger med anden etnisk baggrund, især mellemøstlig, som primære ofre for den negative sociale kontrol. Men de tre drenge er netop inddraget, fordi de, som det vil fremgå senere, bidrager til at afdække nye perspektiver på negativ social kontrol, som ikke har været afdækket i tidligere studier. De havde alle tre for nylig afsluttet gymnasiet, da de medvirkede i undersøgelsen. På den måde var det sikkert, at deres udtalelser ikke ville kunne få negative konsekvenser for deres skolegang, i tilfælde af, at de skulle blive genkendt, anonymisering til trods.

Udover elever, rektorer og studievejledere fra gymnasierne er 5 ressourcepersoner fra integrationsområdet inddraget. Det drejer sig om bl.a. socialt frontpersonale med mange års erfaring indenfor området, som fx socialrådgiver eller integrationskonsulent. En af de medvirkende er medarbejder på et Safe House. En enkelt af disse fem ressourcepersoner er en journalist, som i en del år har arbejdet fuldtids med området, og derfor har et stort netværk i muslimske miljøer. Disse fem personer er slået dem sammen i beskrivelsen 'ressourcepersoner', for at sikre deres anonymitet i så høj grad som muligt.

Udvælgelse af gymnasier

De gymnasier, som blev kontaktet i den første fase af undersøgelsen, er udvalgt ud fra følgende tre kriterier:

Gruppe 1: Gymnasier med en høj andel af unge med anden etnisk baggrund, dvs. gymnasier, som figurerer på Danmarks Statistiks Top 20 over skoler med størst andel elever af anden oprindelse end dansk. (Danmarks Statistik, 2018). Dog er følgende 4 gymnasier udeladt, da en stor del af deres elever er af vestlig oprindelse, og derfor falder udenfor undersøgelsens fokus: Deutsches Gymnasium Für Nordschleswig, Copenhagen International School, Sankt Petri skole – Gymnasium, Prins Henriks Skole, Lycee Francais De Copenhague. De resterende skoler befinder sig alle i Københavnsområdet eller Aarhus, og har alle mere end 30 % elever med anden etnisk baggrund.

Gruppe 2: For at sikre bredde i datamaterialet, så undersøgelsen ikke udelukkende udføres i Københavnsområdet eller Aarhus, hvor langt størstedelen af de unge med anden etnisk baggrund er muslimer, blev der taget kontakt til tre gymnasier, som havde under 30 % elever med anden etnisk baggrund. Heriblandt figurerer et gymnasium, hvis nydanske elever i højere grad end de københavnske/århusianske gymnasier stammer fra ikke-muslimske lande, (for eksempel Sri Lanka). Ligeledes modtager de formentlig flere elever fra stærkt kristne miljøer, end det gennemsnitlige danske gymnasium gør. Samtidig er skolens andel af elever af anden etnisk oprindelse end dansk stigende, (selv om den ikke figurerer på ovennævnte Top 20), hvilket kan bidrage til at belyse

dynamikkerne på sådanne steder. Ud af de tre gymnasier i denne gruppe, har det ene en andel elever med anden etnisk baggrund mellem 10 og 20 %, de to andre mellem 20 og 30 %.

Gruppe 3: For at belyse eventuelle selvselektionsmekanismer i forhold til de unges valg af gymnasium, blev yderligere to gymnasier kontaktet, hvor andelen af elever med anden etnisk baggrund er faldet til omkring eller under 10 %, samtidig med, at tallet er stigende for andre gymnasier i området. Disse gymnasier ligger begge i storbyer.

Sammenlagt er altså 21 gymnasier blevet kontaktet. Som ovenfor nævnt gjorde de begrænsede ressourcer det nødvendigt at prioritere skarpt i respondentgruppen. Ud af gymnasierne fra første fase deltager følgende i det endelige studie:

- 5 gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund (fra gruppe 1)
- 1 gymnasium med 30-40 % elever med anden etnisk baggrund (fra gruppe 1)
- 1 gymnasium med 20-30 % elever med anden etnisk baggrund (fra gruppe 2)
- 1 gymnasium med 10-20 % elever med anden etnisk baggrund (fra gruppe 2)
- 1 gymnasium med under 10 % elever med anden etnisk baggrund (fra gruppe 3)

Kontaktforløb

Gymnasier

De udvalgte gymnasier er i første runde af undersøgelsen blevet kontaktet via telefonisk opringning direkte til studievejledningen (på et af gymnasierne til uddannelseslederen, da studievejlederne ikke var til stede). Kontakten til studievejlederne begrundes med, at de ofte har bedst indsigt i problemstillingerne omkring negativ social kontrol. Det er dem, elever, forældre og lærere kan henvende sig til i tilfælde af faglige udfordringer, konflikter, mistroivsel eller andre problemer. Disse indledende samtaler, hvis funktion egentlig bare var at etablere kontakter til undersøgelsens interviews, afslørede nogle interessante mønstre, hvilket gjorde, at dette indledende kontaktforløb endte med at blive del af selve undersøgelsen, og i øvrigt kom til at præge studiets fremgangsmåde.

De kontaktedes reaktioner på henvendelsen fulgte nemlig et klart mønster: På samtlige gymnasier med **under 35 %** elever af anden etnisk herkomst end dansk tog studievejlederne/uddannelseslederen alle positivt imod henvendelsen, og besluttede på egen hånd, i løbet af første samtale, at takke ja til medvirken.

Men - på samtlige gymnasier med **over 35 %** elever af anden etnisk herkomst end dansk var studievejlederne noget mere forsigtige. De ville ikke udtale sig om social kontrol, og sendte undersøgeren videre til rektor eller vice-rektor. På de gymnasier, hvor andelen af elever af anden etnisk herkomst end dansk var mellem 35 og 45 %, accepterede rektor/vice-rektor skolens deltagelse. På de gymnasier, som havde **over 45 %** elever af anden etnisk herkomst end dansk, nægtede 6 ud af 10 rektorer kategorisk at medvirke. De 4 rektorer, som accepterede medvirken, gjorde det kun med visse forbehold.

Hvad angår selve brugen af begrebet 'negativ social kontrol', fremtræder ligeledes et tydeligt mønster, som afhænger af procentandelen af elever med anden etnisk baggrund på de enkelte skoler. Studievejlederne på de skoler, som havde **under 35 % elever med anden etnisk baggrund**, gik beredvilligt ind i diskussionen, fortalte om egne erfaringer med negativ social kontrol, og gjorde evt. rede for deres skoles tiltag for at imødegå den negative sociale kontrol.

På gymnasierne med **over 40 % elever med anden etnisk baggrund** sker der noget interessant. De fleste af rektorerne var kritiske eller afvisende overfor selve begrebet 'negativ social kontrol', ligesom nogle fokuserede på at beskytte deres elever mod, hvad de opfattede som uretfærdig negativ medie-eksponering (også selv om de blev forsikret om, at de og deres skoles anonymitet ville blive beskyttet i den afsluttende rapport). Undersøgeren blev altså mødt med forskellige begrundelser for ikke-deltagelse, her i udvalg:

Politisk kritik:

Jeg er lodret imod det som ministeren har sat i gang omkring social kontrol

Relativisering:

R1 Det handler ikke om social kontrol – ministeren vil diskutere kultursammenstød, selvfølgelig er der kultursammenstød, det er der da også blandt danskere

R2 Social kontrol er jo mange ting. Der finder masser af social kontrol sted, også af danske unge – det er jo ikke fedt for en ung dansk pige at have mange kærester

Mediekritik:

Eleverne føler bare, der hele tiden er den her negative retorik omkring dem i medierne

Strukturdebat:

Vi har slet ikke de problemer mere, efter at gymnasiet er indgået i en ny struktur

Det kan undre, at tendensen er så entydig. Det er SAMTLIGE rektorer fra gymnasier med over 40 % elever af anden etnisk baggrund, som reagerer med at flytte fokus over på noget andet end den sociale kontrol disse elever i mellem. Noget, som INGEN af rektorerne eller studievejlederne på gymnasierne med under 40 % elever med anden etnisk baggrund har gjort. Hvis man skulle tage gymnasierne på ordet, ville man konkludere, at den negative sociale kontrol blev mindre og mindre væsentlig at diskutere, jo flere elever med anden etnisk baggrund, der er på gymnasiet, samt at kontrollen blandt elever med anden etnisk baggrund ikke er værre eller anderledes end den, der foregår etnisk danske elever imellem. Kan det nu passe?

Hvad siger litteraturen? Hvis man betragter de sidste ti års litteratur om negativ social kontrol, er der overvældende evidens for, at 'især piger med ikke-vestlig baggrund', og især fra muslimske miljøer (ALS 2018a; ALS 2018b) er underlagt en form for social kontrol, som er uden sammenligning med, hvad der foregår blandt 'danske unge'. I en undersøgelse fra 2014 fremgår det desuden at

Den sociale kontrol er typisk udtalt, når den unge har mange familiemedlemmer i Danmark og/eller bor i et "indvandrer kvarter", mens de unge som kommer fra familier, der er flyttet væk fra sådanne kvarterer eller kun har få familiemedlemmer i Danmark, typisk oplever mindre social kontrol. (Als 2014a: 11)

Da gymnasierne med over 40 % elever med anden etnisk baggrund i høj grad optager elever fra netop disse kvarterer, vækker rektorernes udsagn ikke mindre undren. Denne undren skal

naturligvis ikke ignoreres, men tværtimod bruges som afsæt til at få undersøgt, hvad der er på spil på gymnasierne med over 40 % elever af anden etnisk baggrund.

Selve kontaktforløbet med gymnasierne er altså med til at præge, hvilke områder, studiet kommer til at udforske.

Ressourcepersoner og socialt frontpersonale

Ressourcepersoner, herunder socialt frontpersonale, blev ligeledes kontaktet telefonisk. De accepterede alle deltagelse i undersøgelsen, og bekræftede alle, at negativ social kontrol af den svære slags især finder sted i 'indvandrerkvarterer', altså netop miljøerne omkring og på de gymnasier, som har over 40 % elever med anden etnisk baggrund. De blev derfor konfronteret med rektorernes begrundelser for, hvorfor det ikke var relevant at beskæftige sig med negativ social kontrol på lige præcis disse gymnasier. Ressourcepersonerne reagerede med udsagn som:

Benægtelse, kunne man også kalde det...

Hold kæft, hvor er det vildt!

Når jeg hører det, du siger der, så føler jeg mig sat tilbage, jeg troede vi var nået længere med de professionelle, i forhold til at erkende problemets omfang.

Altså, hvis vi skal gøre noget ved det, så er vi nødt til at kalde det problem noget, erkende at problemet er der.

Men hvorfor vil de ikke være med til at tale om problemstillingerne, der findes ude på gymnasierne, så vi kan gøre noget ved det?

Som reaktion på udsagnet 'Vi har slet ikke de problemer mere, efter at gymnasiet er indgået i en ny struktur' reagerer en kender af miljøet omkring det gymnasium med følgende udsagn:

Den sociale kontrol forsvinder jo ikke, bare fordi, man laver strukturen om! Tænk at sige det lige nu, hvor [den kommune, gymnasiet ligger i] opruster i forhold til æresrelaterede konflikter... Der er en massiv indsats lige nu, i forhold til lige netop social kontrol og ligestilling, de har så travlt, ved jeg, der er rigtig mange sager.

En ressourceperson med en del erfaring fra muslimske friskoler sætter rektorernes reaktion i perspektiv hertil:

På en måde ville jeg godt kunne forstå det behov for benægtelse, hvis man selv har etnisk minoritetsbaggrund, og synes at piger skal gå med tørklæde, og man selv er en del af det, og abonnerer på netop de normer og værdier, som skaber den religiøse sociale kontrol. Så kan jeg bedre forstå, at man relativiserer det. Jeg kan også godt tænke, at på nogen af de muslimske friskoler er de jo også bange for at blive lukkede, så jeg kan godt forstå, de holder kæft med det. Men at etnisk danske rektorer kan benægte det på den måde ... Det begriber jeg ikke.

En anden uddyber sit svar:

Altså undskyld, jeg kan ikke få det til at hænge sammen, de svar du har fået fra rektorerne. Altså, hvis man har en gruppe unge mennesker, der har problemer med stoffer, eller problemer med spiseforstyrrelser, så tager man jo fat i det, så hvorfor ikke tage fat i den gruppe unge mennesker,

der døjer med social kontrol? ... Hvis du har et sted med mange med anden etnisk baggrund, så kan du regne ud, at der er problemer med social kontrol. Hvis du benægter det, så lukker du dine øjne for det. Jeg er endnu ikke stødt på en eneste ung med den baggrund, som har sagt til mig 'jeg har levet et liv hvor der ingen social kontrol var'. Selv dem, der har de mest vestlige, sekulære forældre, de er udsat for social kontrol fra andre på skolen, fra lokalsamfundet.

Samme ressourceperson påpeger ligeledes konsekvenserne af rektorerne benægtelse af problemet:

Når jeg hører de svar, rektorerne på gymnasierne med mange unge med anden etnisk baggrund har givet dig, så bliver jeg sindssygt bekymret. For så får vi ikke gjort noget ved det, så får vi bare flere af dem, jeg ser i min dagligdag, dem der står som 29-årig færdiguddannet læge, men bliver tvangsgift og skal gå hjemme. Jeg siger ikke, at man skal problematisere alt hele tiden, men altså, ligesom vi skal bevidste omkring, at vi på gymnasierne har nogle unge, danske 12-talspiger, som skærer i sig selv eller sulter sig selv ihjel, for det er en gruppe, vi har, så har vi også en gruppe på gymnasierne, som har en kulturel bagage med, som bla indebærer social kontrol, og som begrænser dem, og dem skal vi selvfølgelig også give opmærksomhed.

Sammenligningen mellem rektorerne og ressourcepersonernes udsagn vækker nogle spørgsmål, som i sig selv vil blive genstand for udforskning i dette studie. For hvad skyldes diskrepansen mellem rektorerne og de sociale frontarbejderes vurderinger? Hvad kan vi lære om sociologiske forandringer i det danske samfund ved at udforske den diskrepans?

Data-indsamling

Som naturlig konsekvens af valget af den induktive tilgang, vil undersøgelsen blive baseret på kvalitative interviews af såvel enkeltpersoner som fokusgrupper, inspireret af Kvale og Brinkmans metode for individuelle interviews, samt Halkiers principper for fokusgrupper (Halkier 2012). Dataindsamlingens organisering er inspireret af Creswell's *A Checklist of Questions for Designing a Qualitative Procedure* (Cresweel, 2009: 174)

Studievejlederne har været interviewet i fokusgrupper. Ressourcepersonerne har alle været interviewet individuelt, da det af praktiske årsager ikke var muligt at samle dem til fokusgruppeinterviews. Da de har siddet spredt rundt i landet, har nogle af disse interviews måttet foretages over telefonen.

To kvindelige elever er blevet interviewet sammen, med tilstedeværelse af en ressourceperson, som de havde tillid til, og som havde formidlet kontakten. De tre mandlige elever er blevet interviewet enkeltvis. Eleverne er blevet interviewet telefonisk, da tidspres og ressourceknaphed gjorde det umuligt at møde dem personligt.

Citater fra interviewene vil i undersøgelsen blive præsenteret i kursiv. Refereres til en samtale mellem flere respondenter i en fokusgruppe, og/eller interviewer, benævnes respondenterne 'R', og interviewer 'I'. I fokusgrupper, hvor der kan være diskussioner mellem flere respondenter, benævnes disse R1, R2 etc.

I første etape er etableret interviews med de respondenter, som ved første kontakt har indvilget i at deltage, dvs. ressourcepersonerne, eleverne og studievejlederne fra de fire udvalgte gymnasier med henholdsvis 0-10, 10-20, 20-30 og 30-40 % elever med anden etnisk baggrund.

Herefter er rektorerne fra gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund blevet kontaktet igen, for at give dem mulighed for at forholde sig til resultaterne fra den første etape. Hvis de 'rå resultater' fra kontaktføreløbet præsenteres, vil det give et forudsigeligt billede af rektorerne som virkelighedsfornægtere. Dette kan være en strategi, hvis man vil få folk, rektorerne inklusive, på barrikaderne, men det er ikke formålet med indeværende studie. Formålet er at komme til bunds i de mekanismer, der er på spil, og i den optik er det mest fair, og mest frugtbart, at give rektorerne mulighed for afslutningsvis at kommentere på egne reaktioner i første runde af studiet.

Interviewprocedure

I interviewene med studievejledere og ressourcepersoner er et tragtformet design valgt, da dette design gør det muligt først at spørge generelt ind til, om man på uddannelsesstedet har oplevet negativ social kontrol, hvilke aktører, der driver den, hvilke former den antager, og hvor udbredt den er. Denne tilgang muliggør, at respondenterne frit kan tale om, hvilken virkelighed, de ser, uden at være bundne til interviewerens arbejdsdefinition, eller til kategorier som køn, religion eller etnicitet. Det tragtformede design giver også mulighed for i løbet af interviewet smidigt at veksle mellem en rogersk, en freudiansk og en skinnersk tilgang (Kvale & Brinkman, 2009: 148) hvilket må formodes at give en større chance for at få udforsket, hvad der i grunden er på spil på det enkelte uddannelsessted. Efterhånden som tragten 'spidser til', kan intervieweren, om nødvendigt, spørge ind til kategorier, som ikke er blevet nævnt, eller bede om at få uddybet betragtninger om fænomenets aktører, former og udbredelse.

Ved interviewets start lægges 3 A4-ark på bordet, med et ord på hver, skrevet med stort. Disse tre ord er:

AKTØRER

UDBREDELSE

FORMER

(I telefoninterviewsene bedes respondenterne selv at skrive ordene og have dem foran sig). Interviewet indledes derefter med spørgsmålet:

"Når du/I ser disse tre nøgleord, i forhold til negativ social kontrol, hvad tænker du/I så?"

I løbet af interviewet tegnes på arket 'FORMER' en linje, som bruges til at strukturere de forskellige former for social kontrol, som respondenterne nævner, fra den 'blødeste' til den 'hårdeste'. Denne visualisering kan bruges til at stilladsere diskussionen om, hvilke former for social kontrol, man har hørt om blandt hvilke aktører. Med afsæt heri kan intervieweren få et mere præcist billede af respondenternes livsverden, observationer og overvejelser.

Studiets struktur

Empirien fra de i etape 1 udførte interviews er blevet kodet tematisk, efter de tre nøgleord, som respondenterne blev præsenteret for i løbet af interviewsene (aktører – former – udbredelse).

Elementer fra arbejdsdefinitionen på negativ social kontrol har været brugt til at kode og strukturere empirien indenfor disse nøgleords områder.

Hertil skal knyttes en bemærkning i forhold til selve interview-designet. Det har været en klar hensigt at muliggøre en ligestilling af mellemøstlige/muslimske miljøer med andre religiøse og etniske miljøer. Det ændrer dog ikke ved, at den indsamlede empiri har en meget tydelig overvægt af eksempler fra mellemøstlige/muslimske miljøer. For overskuelighedens skyld vil de ikke-muslimske cases (tamilske og ny-kristne) derfor først blive behandlet i et separat kapitel. Derefter vil den empiri, som angår mellemøstlige/muslimske miljøer blive struktureret i tre på hinanden følgende kapitler.

'Aktør'-kapitlet opridser, hvilke aktører, respondenterne primært møder i feltet, samt hvordan de ser offer/udøver-rollerne artikulere. I den forbindelse vil der indgå overvejelser om de religiøst/kulturelt betingede kvindesyn og mandesyn, som giver mening til disse roller.

'Former'-kapitlet gennemgår detaljeret de forskellige former for negativ social kontrol, og sammenholder disse forskellige former for social kontrol med en diskussion om, hvordan kvindesyn og mandesyn spiller sammen i forhold til at opretholde den negative sociale kontrol.

'Udbredelse'-kapitlet søger at udforske den sociale kontrolls udbredelse på de specifikke gymnasier, ligesom det udvider perspektivet til den bredere, sociale kontekst, som den negative sociale kontrol udspiller sig i.

"Rektorerne. Anden runde"-kapitlet præsenterer resultaterne fra de afsluttende interviews med rektorerne, sammenholdt med udsagn fra to mandlige elever.

Ikke-muslimske miljøer

I empirien forefindes enkelte eksempler, hvor respondenterne har nævnt den negative sociale kontrol i forbindelse med ikke-muslimske miljøer. Det gælder tamilske og nykristne miljøer på jyske gymnasier med relativt få muslimske elever.

Tamilsk miljø

I forhold til social kontrol i det tamilske miljø, nævnes af respondenterne et pres fra forældrene i forhold til valg af partner:

Tamilske piger har danske venner og veninder, også kærester, eller hm, der er godt nok nogen, som er ret styrede hjemmefra. Jeg har et eksempel på en tamilsk pige, som var kærester med en dansk dreng i alle de tre år de gik her, og der var ingen der vidste det, ud over mig. Det var meget, meget vigtigt for pigen, at hendes forældre ikke vidste det. (studievejleder)

Vores tamilske elever er ok integreret både i klassen og til fester, men de er stadig mest kærester med andre tamiler. De interagerer fint på skolen, men der kan være et tryk hjemmefra, i forhold til ikke at få en dansk kæreste. (studievejleder)

Men selv når snakken falder på tamilske piger, sammenlignes de hele tiden med muslimske piger, for eksempel i forhold til valg af ægtefælle:

For de tamilske forældre er det vigtigere at blive gift med en tamil end at man har samme religion – her er det etnicitet, der tæller, hvor der i muslimske miljøer er tendens til, at religionen prioriteres over etnicitet (studievejleder)

De tamilske piger slår sig mere i tøjret, fordi de på mange måder har ressourcer til noget andet, hvor pigerne med muslimsk baggrund har mere tilbøjelighed til at føje sig, og ofte mangler de muslimske piger også ressourcerne. En dygtig tamilsk pige, der ikke selv må bestemme, hvem hun skal være kærester med, når alle de andre, der er lige så dygtige godt må bestemme selv, det vil hun ikke finde sig i. (studievejleder)

Selv om de tamilske piger gør oprør mod denne forældrestyring, og finder sig en dansk kæreste, så kan det stadig have konsekvenser for deres egen og kærestens trivsel:

Den sociale kontrol i den tamilske piges familie slog nogle store skår i trivslen hos den danske dreng, som var kæreste med pigen, fordi han ikke havde mulighed for at være helt og frit i sit forhold til hende. (studievejleder)

Indirekte kommer den sociale kontrol af nogle tamilske piger til udtryk, når de skal foretage selvstændige studievalg:

Jeg har studieretninger med mange tamilske piger, hvor de skal vælge et valgfag. Så kommer der en lind strøm, som ikke har erfaring med at tage en beslutning. De kan ikke træffe beslutninger for sig selv, for det har de aldrig gjort før. Det gælder de stærkt kollektivistiske kulturer, de muslimske, men til en vis grad også de tamilske. (studievejleder)

Højrefløjskristne

På de to jyske gymnasier har man også oplevet negativ social kontrol blandt unge fra stærkt konservative kristne grupperinger, à la Luthersk Mission, Pinsekirken, calvinsk reformerte eller apostolske kirker. Kontrollen kan udøves, fordi disse unge typisk kommer i grupper, hvor de kan holde øje med hinanden:

Vi har en gruppe som kommer fra efterskoler med en meget stærk kristen profil. De kommer sjældent én alene, de kommer mest i grupper. (studievejleder)

Vi har et samarbejde med kommunens ungeuddannelse. De har bemærket tilsvarende social kontrol, som det vi oplever hos tamilerne, hos nogle af de unge højrefløjskristne, som vi har ganske mange af. Hvordan det foregår ved jeg ikke så meget om, men de har en gruppe her på skolen. (studievejleder)

Selvom studievejlederne ikke direkte kommer med eksempler på, at højrefløjskristne har konflikter med hjem eller kammerater i forhold til partnervalg, nævnes dog en oplevelse, som tyder på en vis form for social kontrol desangående:

Jeg så engang den her kristne pige uden for skolen, i fritiden, nede i den lokale sportshal. Hun havde ikke set jeg var der, og der stod hun og fjollede med en dreng, hun stod og grinede. Jeg tænkte 'det var da dejligt', men så vendte hun sig om og så mig, og så blev hun bare helt fra den. Hun gik væk fra området. Jeg repræsenterer jo ikke hendes kristne gruppe, men en eller anden autoritet, og det triggede hende åbenbart. Jeg smilede jo bare, fordi jeg syntes, det var dejligt at se hende hygge sig med en jævnaldrende dreng. Men hun måtte bare væk, hun kunne ikke engang komme hen og sige hej til mig. Jeg tænkte wow, hvor må hun være kontrolleret hjemmefra. (studievejleder)

Også højrefløjskristne kan virke perplekse i situationer med valgfrihed, noget som en studievejleder fortolker som et udslag af at være vant til at blive styret af andre:

Vi har en elev, som kommer fra et meget stærkt højrefløjskristent miljø. Hun har nærmest angst når der skal tages et valg. Jeg tror, det er noget med at være så vant til at være styret, at være givet en retning af andre, at hun ikke har den tro på sig selv, der skal til for at træffe et selvstændigt valg. Selv om hun rent fagligt er megadygtig. (studievejleder)

Negativ social kontrol blandt tamilere og højrefløjskristne sat i forhold til arbejdsdefinitionen

Spørgsmålet er, i hvor høj grad empirien vedrørende tamilske og højrefløjskristne svarer til den arbejdsdefinition på negativ social kontrol, som dette studie bruger som afsæt. Der gives hverken eksempler på "nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, trusler, psykisk og fysisk vold", men dog på 'blødere' måder at signalere til de unge, at de skal underkaste sig religiøse eller kulturelle normer, som begrænser deres personlige frihed

Direkte adspurgt "har I oplevet, at højrefløjskristne har grebet til indespærring, tvang, trusler eller vold?", har studievejlederne svaret nej. Det samme gælder for de tamilske miljøer. Da dette er en kvalitativ undersøgelse, baseret på fokusgrupper på to gymnasier, kan man ikke udlede noget statistisk signifikant heraf, men det bemærkes dog, at de i empirien nævnte eksempler kun lige

akkurat kan sættes i forbindelse med den 'blødeste' ende af det spektrum af udsagn og adfærd, som arbejdsdefinitionen på negativ social kontrol dækker. Der har ikke været tid til at udforske videre, om alvorligere tilfælde af negativ social kontrol forefindes i disse miljøer, så det kan ikke udelukkes på basis af dette studies findings.

I øvrigt er der fra fokusgrupperne eksempler på udsagn, hvor studievejlederne klart tager afstand til, og er stærkt kritiske overfor højrefløjskristne bevægelser, som i udsagnet ' *de Apostolske, de er jo bindegale* '. Ingen af de medvirkende omtaler på noget tidspunkt hverken tamilske eller muslimske trossamfund eller grupper på den måde.

Aktører

”Vi bevæger os således væk fra et fokus på individuelle karakteristika (som fx volds-udøverprofil og offerprofil) til det mere komplekse spørgsmål, hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening, og hvordan denne meningsskabelse spiller sammen med [den negative sociale kontrolls] kontekst.”

Som det fremgår af ovennævnte, fra teorien tilpassede citat, vil empirien blive rammesat af teoriens tre af hinanden indbyrdes afhængige spørgsmål:

1. Hvordan er forholdet mellem individet og magtstrukturerne omkring individet?
2. Hvordan får individuelle aktører egne og andres handlinger til at give mening?
3. Hvordan spiller denne meningsskabelse sammen med den sociale kontrolls kontekst?

Det er her de første to spørgsmål, som vil være i fokus. Selv om individet ikke kan betragtes løsrevet fra en kontekst, må der stadig være både udøvere og ofre for den negative sociale kontrol. Men hvem er udøverne, og hvem er ofrene? Med afsæt i dette bevidst forenkede spørgsmål søger dette kapitel at indkredse, hvordan de individuelle aktørers handlinger og holdninger tager form gennem magtstrukturer, og hvordan de giver mening i lyset af et religiøst/kulturelt kvindesyn og mandesyn. Empirien fra 2019 vil løbende blive sammenlignet med empirien fra 2009, med henblik på at undersøge, hvorvidt der er overlap i offer/udøverrollerne og de bagvedliggende kvinde/mandesyn, eller om der kan være sket forskydninger i de ti mellemliggende år.

Offer og udøver

Hvem er udøverne?

2009

2009-studiet *At være muslimsk kvinde i Danmark* gav mange eksempler på social kontrol udøvet af familien. Samtidig pegede en del af empirien på, at den enkelte unges jævnaldrende kunne være mindst lige så aktive i udøvelsen af kontrollen. Det nye dengang var at påpege, at ikke kun drengene, men også pigerne, kunne være primære udøvere af den religiøse sociale kontrol.

2019

I 2019 fremstår billedet af, hvem udøverne er, nærmest identisk med billedet i 2009, som nedenstående eksempler viser:

Forældrene

Altså for mig er social kontrol når nogen vil gerne kontrollere mit liv, at jeg ikke får lov til at styre mit eget liv. Altså for eksempel, at tage ud og rejse med mine veninder, det må jeg ikke, selv om jeg er fyldt 18 år. Men mine forældre vil bestemme, hvem jeg er sammen med, hvor jeg er, og hvornår jeg skal være hjemme. (elev, pige)

Også i en studievejlederfokusgruppe kommer emnet op: *Det er primært forældrene, der sætter begrænsninger for de her piger.*

men her skifter fokus i løbet af samtalen fra forældrene til de jævnaldrende unge:

De unge

R2 *Det er rigtig nok, at der er meget fokus på social kontrol udøvet af forældrene, men man skal nu også være opmærksom på den sociale kontrol blandt de unge på gymnasierne.*

En studievejleder fra et andet gymnasium fokuserer mest på kontrollen de unge imellem:

Der udspiller sig rigtig meget social kontrol blandt de unge. Den kontrol de udøver for hinanden, hvor de bruger begrebet ayb [arabisk for at bringe skam], når noget er flovt eller til grin. Det er hele tiden sådan, at de går og dømmes hinandens adfærd eller påklædning, og hvis en pige råber for højt op, så er hun en billig luder. Det er en kæmpeudfordring for os her på gymnasiet, den kontrol, de udøver overfor hinanden.

Drengene

Studievejledere fra to forskellige gymnasier fremhæver drengene som barske udøvere af den sociale kontrol:

Vi har set eksempler med drenge, som styrer det hele, og hvor pigerne er bange for dem.
(studievejleder)

Vi har haft problemer med nogen drenges voldelige adfærd. Vi har slået ret hårdt ned på det. De, som var voldelige, er blevet bortvist. Der går dog stadig nogen her, som pigerne er bange for, selv om de ikke udøver vold, i hvert fald ikke på skolens grund. (studievejleder)

Pigerne

Dog kan pigerne være lige så nidkære i deres kontrol af medsøstre:

Den sociale kontrol foregår også pigerne imellem, men det er mere subtilt. (studievejleder)

Vi har en gruppe tyrkiske piger, som har en meget klar holdning til, at man har ikke danske kærester. De er meget indoktrineret i det. Om det bare er dem eller hele deres familie, det ved jeg ikke. Jeg fik indblik i det gennem en pige, som brød ud af det. Hun fortalte, hvordan de andre piger styrer det, både på og uden for skolen, hvem der gør hvad. Hvis nogen af de andre piger bare snakker med en dansk dreng fra deres egen klasse, i et frikvarter, så får de ret voldsomt at vide, at det kan de godt glemme. Det vil de ikke have. Hende, der har fortalt mig det, hun er blevet fuldstændig udstødt af de andre, fordi hun nægter at underlægge sig deres kontrol. (studievejleder)

Hvem er ofrene?

Ud fra ovennævnte eksempler, fremstår pigerne som de primære ofre for social kontrol. Er det tilfældet i både 2009 og 2019?

2009

I 2009 konkluderes der entydigt, at det er pigerne og kvinderne, som er ofre for den sociale kontrol, hvorimod ”drenge ikke lader til at være underlagt den samme kontrol, men tværtimod i høj grad udøver kontrollen.” (Magaard, 2009: 206)

2019

I 2019. empirien er det stadigvæk pigerne, som fremstår som de primære ofre for den negative sociale kontrol, men billedet bliver betydeligt nuanceret af flere respondenter, som uafhængigt af hinanden tegner et nyt billede af drenge som ofre:

Når vi snakker social kontrol, så vover jeg den påstand, at drengene på nogen måder er hårdere ramt end pigerne. (mandlig studievejleder)

Jeg vil gerne fremhæve drenge som ofre for social kontrol, for jeg synes, der er for meget fokus på pigerne. Jeg har været studievejleder for nogle drenge, som faktisk var dybt, dybt ulykkelige. De følte sig dobbelt fanget. Altid at blive udskreget i medier og undersøgelser og rapporter som værende udøvere af social kontrol, men faktisk var de jo i lige så høj grad selv ofre for den.
(mandlig studievejleder)

Dette nye fokus skyldes dog ikke nødvendigvis, at der er sket noget 'nyt' i 'den virkelige verden'. Det kan lige så vel skyldes, at halvdelen af de interviewede studievejledere i 2019-studiet er mænd, hvor de alle var kvinder i 2009-studiet. Måske kan mandlige studievejledere i højere grad end deres kvindelige kolleger opfange signaler om mistriksel hos drengene? Eller er det måske, for nogle elever, nemmere at betro sig om følsomme emner som negativ social kontrol til en person af samme køn som dem selv?

Dobbeltrollen offer-udøver

2009

I 2009-studiet observeres nogle af de stærke tørklædepigers dobbeltrolle. På den ene side gør de meget ud af at fremhæve sig selv og deres religion som ofre for det danske samfunds diskrimination - "der er en hetz mod islam, der er en krig imod islam" – (Magaard, 2009: 159), samtidig med at de på den anden side udøver "Religiøs mobning, hvor [de] presser eller truer andre piger til at bære tørklæde eller indordne sig, hvad de mener er religiøse påbud".

Der er ikke umiddelbart andre eksempler på offer-udøverdobbeltroller i 2009-empirien. Men dette eksempel åbner op for en forståelse af, at det kan være alt for forenklet at søge at etablere offer/udøverprofiler, da samme person, alt efter kontekst, kan indtage begge roller.

2019

Offer/udøver-tvetydigheden ses der en del eksempler på i 2019-empirien. Her er respondenternes fokus dog ikke så meget på offerrollen udadtil, som på, hvordan muslimer, hinanden imellem, kan indtage en dobbeltrolle, hvor de er både ofre og udøvere af den sociale kontrol. En ressourceperson fortæller om en bagvedliggende årsag, der kan drive nogle af pigerne fra offerrollen til udøverrollen:

Der er nogen piger, som tilsyneladende selv vælger at gå aktivt ind i at kontrollere deres yngre søstre, hvor der ligger noget andet bag. De har selv forsøgt at løsrive sig, og har måttet kapitulere. Så bliver de som sådan nogle sure mostre 'hvis det ikke lykkedes for mig, så skal det sandelig ikke lykkes for min lillesøster.' Det ser vi rigtig meget.

Set i lyset af den til dette studie valgte teori, kan det her handle om forholdet mellem individet og de magtstrukturer, som individet indgår i. Selv om en pige momentvis er offer for den sociale kontrol, har hun altså muligheden for at opgive sit oprør, acceptere at underkaste sig de religiøst-kulturelle normer, som den sociale kontrol udspringer af, og dermed, som 'belønning', få magt til at udøve den sociale kontrol overfor de piger, der er yngre end hende selv. Det er altså vigtigt at være opmærksom på denne tvetydighed, som er indlejret i den sociale kontrol: **at underkaste sig kan paradoksalt nok give individet frihed til at udøve magt over andre. Dette kan muligvis være en af forklaringerne på, at den sociale kontrol er så svær at komme til livs.**

Man kan også, alt efter situation, svinge fra offer til udøverrollen og tilbage igen. Det gælder for nogle af drengene:

Det er komplekst med drengene, for de er tit gerningsmand og offer på en gang

Såvel som for nogle af pigerne:

'Når man får noget erfaring inden for området, så går det op for en, hvor komplekst det er. Mange af de piger, som kommer for at få hjælp, fordi de er under pres, de spiller en dobbeltrolle. De er selv med til at opretholde den sociale kontrol over for andre.

De to medvirkende piger er blevet spurgt, om de selv er med til udøve kontrollen over for andre piger. Efter lidt tavshed svarer de:

R1 *Altså helt ærligt ja*

R2 *Der er kulturen bare så fucked up.*

Hvorfor indtager aktørerne disse roller?

Spørgsmålet er nu, stadig i tråd med teoriens fokus, hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening. Som det antydes ovenstående, hænger aktørernes positionering snævert sammen med, hvilken kulturelt/religiøst betinget rolle kvinder og mænd forventes at spille. Der har i litteraturen om negativ social kontrol været stort fokus på *kvindesyn* i forbindelse med social kontrol i muslimske miljøer, men skal man forstå offer/udøver-kompleksiteten, og dermed også, hvordan nogle aktører kan lande i dobbeltroller, er det vigtigt i lige så høj grad at inddrage *mandesynet*.

Kvindesyn

Hvad angår kvindesynet, er 2019-empirien nærmest identisk med 2009-empirien. Jomfruelighed udgør omdrejningspunktet for den sociale kontrol af de unge piger, og heraf følger et fokus på, hvad man forestiller sig er pigernes fysiske mødom, samt et fokus på tilsløring som fysisk udtryk for pigens ærbarhed. Ligeledes fremhæver pigerne både i 2009 og i 2019 sharialovens påbud om, at en muslimsk kvinde kun må gifte sig med en muslimsk mand. Da eksemplerne fra 2009 og 2019 er nærmest identiske, gives der i nedenstående kun eksempler fra 2019-empirien.

Jomfruelighed

Det, som ligger bag, som pigerne selv fortæller, det er at de er i den gifteklare alder, selvom de kun er 16-20 år. Jomfrueligheden har stor betydning, især overfor fædrene i hjemmet, og derfor vil de ikke have at pigerne skal omgås drenge (studievejleder)

De to medvirkende piger fremhæver ganske rigtigt jomfrueligheden som et vigtigt parameter:

R1 *Folk undersøger også rigtig meget en pige. 'Nej hende der, hun har været sammen med ham, og de har gjort det og det sammen'. 'Nå, hende gider jeg ikke have'. De vil have at en pige skal være ren, også når drengen selv har været sammen med andre. Han kan ikke godtage hende, hvis hun ikke er jomfru. Heller ikke når han selv har været sammen med rigtig mange.*

Intervieweren spørger her kritisk til jomfruelighedens præmisser og kønsulighed:

I: Hvorfor kræver I så ikke bare, at drengen også skal være ren?

R1 Det kan man også godt. Men... jeg synes vi lever i en kultur, hvor piger skal være rene, hvorimod drengene de kan bare have det godt. Han kan ikke acceptere en pige, der ikke er ren.

I: Sådan var det jo også engang i Danmark, for hundrede år siden. Men det ændrede sig jo kun, fordi kvinderne gik ind og sagde, at det ville de ikke finde sig i, at mændene skulle dømme dem efter en anden målestok end den, de dømte sig selv efter. Var det ikke noget for jer også, at lave sådan et feministisk oprør?

R2 Jeg tror ikke, det er noget der kan ændres. Det vil altid være i os, i vores kultur og religion. Eller, måske. Før var det sådan, at piger altid skulle være rene. I dag er der nok nogen drenge, som accepterer det... Men der er altså rigtig mange drenge, som ikke accepterer en pige, som ikke er ren. Nej, jeg tror ikke det er noget der kan ændres. Det vil altid være i os, i vores kultur og religion

R1 Jeg går selv i chok, hvis jeg finder ud af, at en pige ikke er jomfru

Mødom

I forlængelse af jomfruelighedstemaet opstår mødomsproblematikken, som heller ikke er forsvundet siden 2009, som en studievejleder bevidner:

Den med blod på lagnet er vi endnu ikke kommet væk fra. Pigerne er stadig meget uvidende omkring seksualitet, og man laver stadig de der mødomsoperationer.

Dette bekræftes af en af de interviewede gymnasiepiger:

Jeg kender en pige, som var virkelig bange. Hendes navn var ud over det hele. Så hun fik lavet sådan en jomfruhinde.

En socialarbejder henviser til en mere systematisk tilgang til problematikken i visse miljøer:

Der er et parallelt system, væk fra vores andres dagligdag, som er med til at fastholde et kontrolsystem i visse ghetto-områder. Her er der kvinder, som laver mødomsundersøgelser for et bestemt beløb. Eller også skal de spise hos familien 4-5 gange i løbet af den uge, som betaling for det. Det er jo fuldstændig grotesk, en pige der først bliver udsat for et overgreb, og som så skal servere mad fire dage i træk for samme kvinde, som har udsat hende for det.

Tørklædet

Som i 2009-empirien fylder spørgsmålet om tørklædet også i 2019-empirien. Det gælder især for de piger, som undlader at bære det, og som på den konto kan risikere at 'ryge ud af det gode selskab':

Hvis nogen har smidt tørklædet, så skal jeg godt nok love for, at så bliver der fyret op [med sanktioner] fra de andre piger. (studievejleder)

Der er sådan nogle tørklædepiger, som ikke snakker med drenge. Jeg har fået sådan nogle skæve blikke, sådan virkelig skæve blikke (fordømmende tonefald) fra tørklædepigerne, nogen jeg gik på hold med (pige, som ikke bærer tørklæde)

Partnervalg

At en muslimsk kvinde som påbudt i sharialoven kun kan gifte sig med en muslimsk mand var et vigtigt tema i 2009-empirien. Dette fremstår uændret i 2019, som følgende pigesnak bevidner:

R2 *Tidligere var det sådan, at familien fandt en, men nu er det mere, du skal selv finde en, men så skal de acceptere ham,*

R1 *Ja der er jo nogle kriterier. jeg skal have en muslim,*

R2 *Ja han skal være muslim*

Som i 2009-empirien er det ligeledes i 2019-empirien et tema, at pigernes kommende ægtefælle gerne må være af samme etniske oprindelse som dem selv. Han skal ligeledes være af 'god familie':

R1 *Jeg vil også gerne have, at han er araber lige som mig selv*

R2 *For mig skal han være tyrker, det er min kultur. Han skal kunne tyrkisk flydende, han skal have en uddannelse, han skal have en god familie, for jeg skal ind i hans familie, så den skal have et godt ry.*

R1 *Min mand skal være araber og muslim, og være en god mand og have nogle mål i livet.*

I Men hvis der er nogle familier, der har et godt ry, så må der jo også være nogle familier, der har et dårligt ry. Hvad så med dem, hvordan skal de finde en at blive gift med?

R2 *Så må de finde en med samme ry.*

R1 *Mine forældre generaliserer rigtig meget. De går meget op i, at der er nogle specifikke steder i Tyrkiet han ikke må komme fra, eller et efternavn de ikke vil have, for det er forbundet med et dårligt ry. Der er nogle efternavne, jeg ikke må være sammen med. De vil heller ikke acceptere en med landsbymentalitet*

De to pigers fokus afspejler ret præcist det fokus, deltagerne i 2009-undersøgelsen havde, når de skulle beskrive den ideelle ægtefælle: Det, som tæller, er især mandens religiøse tilhørsforhold (islam), hans uddannelsesniveau, hans målrettethed, hans sociale status, snarere end kærlighed, forelskelse og individuel personlighed.

Kvindesynets konsekvenser for pigernes sociale liv på gymnasiet

Kvindesynet, som respondenterne beskriver det, med dets fokus på jomfruelighed og kyskhed er ikke kun et 'syn', en forestilling, men en stærkt adfærdsregulerende mekanisme, som har konsekvenser for pigernes sociale liv på gymnasiet:

R: Der er nogle få piger, der trodser reglerne, så de kommer til skolefester i skjul. Men de bliver dømt af andre unge med samme baggrund. De er meget fordømmende over for hinanden når de bryder æreskulturen, som de definerer det selv. De siger fx 'det er min ære, der er på spil'. 'jeg vil ikke, at folk taler grimt om mig, hvis de ser mig danse med en fyr, eller hvis jeg holder i hånden med en'. Så det er det med ry, sladder og rygter, som gør at de fravælger aktiviteter på gymnasiet.

I: Men kommer drengene kommer til festerne?

R: Ja, drengene kommer, det må de gerne. Der kommer enkelte piger, men de er som sagt meget tilbageholdende. Det er heller ikke alle fester, de tør komme til. For eksempel når vi afholder venne-fest. Det er en fest, hvor man tillader, at hver elev tager en ven med udefra. Til den her fest, der frygter pigerne, at der kommer nogen, der på en eller anden måde er familierelaterede. Derfor bliver pigerne væk, for de vil ikke risikere blive set af en fætters ven, for eksempel.

Den negative sociale kontrol, som fastholder pigerne i en bestemt kvinderolle, kan skade pigens integration, fordi hun går glip af et fagligt og socialt fællesskab, ifølge en studievejleder:

Det handler meget om at være den gode pige, som respekterer islam, kulturen, familien. Men det begrænser integrationen. Det gør, at deres deltagelse i studieture, i sociale aktiviteter på skolen, altså arrangementer på skolen efter kl 15 er så godt som ikke-eksisterende.

En anden studievejleder, fra et andet gymnasium, ser ligeledes rollen som 'den gode muslimske pige' som en hæmsko for integration og deltagelse i en demokratisk, fri debat i undervisningen:

Det er også i undervisningen at 'den gode muslimske pige' ikke tør komme med egne holdninger og meninger. I samfundsfag, for eksempel, men også i religionsfaget. De tør specielt ikke komme med noget kritik af islam, fordi de er bange for, at de skal blive set ned på af andre med muslimsk baggrund.

Mandesyn

I 2009-studiet er mandesyntet den blinde vinkel, da fokus er på kvindesyntet. Men i gennemgangen af mandesyntet i 2019-empirien vil der blive lavet 'flashbacks' til kommentarerne fra nogle af de muslimske kvinder i 2009-studiet. Da studierne er lavet med ti års mellemrum, og ikke er baseret på de samme personer, kan der naturligvis ikke konkluderes noget håndfast ud fra dem. Men samstillingen af eksemplerne kan åbne en diskussion omkring, hvordan kvindesyntet hænger sammen med et mandesyntet, hvor manden forventes at være familiens overhoved, og dermed også kvindens og børnenes forsørger og vogter.

Skal man komme den negative sociale kontrol til livs, er man nødt til at forstå denne meningsskabelse, dette mandesyntet og dets sammenhæng med kvindesyntet. Samtidig er man nødt til at have blik for mandesyntet, hvis man vil forstå, hvordan nogle drenge kan lande i dobbeltrollen som både udøver af og offer for social kontrol.

Partnervalg

Ifølge en respondent fra 2019 kan mænd være underlagt samme forventningspres som kvinder, når det gælder partnervalg:

Jeg kender til en ung mand med muslimsk baggrund, som flytter sammen med sin danske kæreste. De bliver så belejret af alle mulige mænd, der banker på, døgnet rundt. Hun ender med at smide ham ud, for hun orker dem ikke. Det er ikke hans far, det er ikke hans onkler, det er alle mulige mænd fra det tyrkiske miljø, som han ikke engang kender, og som selv tager initiativ til at troppe op. Så kommer de med alle tænkelige argumenter, og spiller på det emotionelle 'jeg ved, din mor har siddet og grædt'. (Ressourceperson, 2019)

Men ellers fremstår kvindesynet og mandesynet ud fra både 2009-og 2019-empirien som komplementære, dvs. at mænd og kvinder forventes at spille forskellige roller, ligesom kvinden nok har færre rettigheder, men samtidig er fritaget fra nogle forpligtelser, som alene påhviler manden:

Familieoverhoved

2009

En studievejleder fra 2009-studiet ser det som problematisk, at drenge kan indtage positionen som familieoverhoved, og dermed bestemme over såvel deres mor som deres søstre:

De [pigerne]skal f.eks. acceptere, at en storebror går ind og bliver overhovedet i huset, fordi faren dør og [storebror] får hånds-og-halsret over en søster. Hvor i en dansk eller vestlig bevidsthed virker det jo fuldkommen absurd. Han overruler jo også moren. Hun har ikke en skid at skulle have sagt. Så hvis pigen spørger moren om noget og får lov, så kan han lige komme forbi og sige 'nej det skal du ikke, det vil jeg ikke have at hun gør, det må hun ikke få lov til'.

Den kulturelt-religiøse forestilling om det mandlige familieoverhoved ses dog ikke af alle som negativ. En ung, muslimsk kvinde fra 2009 forklarer, hvorfor hun er glad for forskellene mellem mænd og kvinders rettigheder og pligter indenfor islam:

Jeg er glad for, at jeg er kvinde og synes at det er virkelig fedt, at jeg ikke er mand. Som mand i islam har man et meget stort ansvar, som kvinden ikke har. Man behøver ikke at sidde og tænke på alle de byrder de stakkels drenge har. Hvis min far nu skulle gå hen og dø, så er det min lillebror, der skulle tage sig af os alle sammen. Det er hans ansvar og ikke vores.

At dette syn på kønnenes rolle ikke er forsvundet i 2019, bekræftes af flere eksempler fra 2019-empirien:

2019

Flere mandlige studievejledere giver eksempler på, at en dreng, som ikke selv er juridisk myndig efter dansk lov, forventes at tage faderens plads som familiens overhoved:

R1 Moderen havde stærke forventninger til ham, for hun var alene med alle de her børn, så hun forventede, at han skulle være manden i huset. Han var 16 år! Det er da angstprovokerende for en

16-årig at have ansvaret for fem mindre søskende og for ens mor også, især når han i forvejen er ude i noget skidt.

R2 Jeg har haft en dreng fra Afghanistan han boede alene med mor og bror. Faren stak af og blev skilt fra moderen og giftede sig igen. Det var jo helt forfærdeligt for den mor, for hun mistede så meget status, men det var også forfærdeligt for den her dreng, som lige pludselig rykkede op og skulle tage faderens plads. Han ville ikke fortælle noget. Hans karakterer raslede ned, hans fravær steg og han ville ingenting fortælle. For han mente, at det forstod jeg alligevel ikke, det ville jeg ikke kunne forstå noget som helst af. Så sidder vi herinde, jeg tror vi sidder og kigger på hinanden i 20 min, og han er tavs som graven og til sidst får jeg slået et lille bitte hul, og så går det ellers i gang, hvor han fortæller om skam og skyld og vrede og moren der ikke kan tale dansk og de der forfærdelige fremtidsudsigter. Som han siger: 'Nu er jeg jo bundet til min mor, jeg kan ikke flytte nogen steder, ellers skal jeg have min mor med, for hun er ringeagtet i det afghanske miljø'. Det tog al drengens fokus. Men så alligevel. Vi snakkede sammen hele 3G, han kom hver 14 dag. Han ender med at få studentereksamen, og får flotte karakterer. Det havde jeg faktisk ikke troet, vi var parate til at melde ham ud efter 2G, fordi det ikke kunne bære. Men han ville heller ikke have at der var nogen der vidste noget om, hvorfor han var her i studievejledningen, det skulle være alle mulige andre grunde.

En anden mandlig studievejleder giver et eksempel på, hvordan oprøret mod disse normer kan komme til udtryk:

Jeg havde en elev, som kom ud af en familie, hvor faderen havde meget høj status i miljøet, også som religiøs leder. Den dreng var underlagt et pres i forhold til, hvad han skulle blive til, som den ældste søn. Han havde en masse søskende, men de var piger, så det var ham, den hang på. Det hele var kørt i stilling til, at han skulle gå i sin fars fodspor. Det har han på et tidspunkt gjort oprør imod, det startede lidt før, han kom her på skolen, men det blev så udfoldet her. Han flyttede hjemmefra, mens han gik her, og havde den her danske kæreste, og søgte på alle måder at ligne og være alt det, han ikke skulle være. Det gik hele tiden tilbage til faderen og faderens forventninger, og de sammenstød, de havde haft.

Der var simpelthen lavet en plan for ham, hvordan hans liv skulle se ud, hvilke valg han skulle træffe. Stort set alle de ting, som han var blevet forelagt, dem gjorde han oprør imod. Han var af somalisk baggrund, men lignede mere en basketball spiller fra USA, hele hans fysiske udtryk var også et oprør.

Han var fanget mellem to verdener, og hans måde at gøre oprør på, i forhold til det, han kom fra, det var at gøre alting forkert her på gymnasiet. Fravær, alkohol, at være den vilde der kastede om sig med alt muligt, så hans oprør blev meget markant. Det var tæt på at have store konsekvenser for ham. Han var meget tæt på at blive smidt ud. Fordi det var så voldsomt, han følte hele tiden han skulle markere sig, hvad der for en skole er uheldige hensigter. Han gik også målrettet efter at få danske kærester, det var ikke noget man så så godt på hjemmefra.

Selv om drengen får magt over de kvindelige familiemedlemmer ved at indtage rollen som familieoverhoved, kan den rolle være lige så meget et fængsel for ham som den kan for de kvindelige familiemedlemmer. Selvom de givne magtstrukturer kan syne til mændenes fordel, og

ofte er det, betyder det altså ikke, at alle drengene har lyst til at træde ind i disse underkastelse-magtudøvelsesstrukturer.

Vogterrollen

Empirien fra såvel 2009 som 2019 er fuld af eksempler på drenge, som skal vogte søstre og kusiners dyd, så snart de bevæger sig uden for en dør.

2009

En ung, muslimsk kvinde siger i 2009:

Det er manden der er overhovedet, det er også ham, der har ansvaret for hvad hans kone gør. Han kan selvfølgelig ikke kontrollere alt hundrede procent, men han kan ligesom sige, at du skal gøre sådan, ellers bliver der konsekvenser. Du skal gå tildækket, for eksempel.

2019

I 2019 ser nogle studievejledere dette meget tydeligt håndhævet i dagligdagen på gymnasiet, hvor drengene søger at leve op til hjemmets "forventninger om at han holder øje med søstre og kusiner her på skolen"

For at give en forståelse for, hvor store konsekvenser det kan have for drengen ikke at leve op til den rolle, er her udvalgt et eksempel på en dreng, som lander i et mislykket forsøg på at frigøre sig fra vogterrollen:

Jeg har nogle skræmmende eksempler på drenge, som har valgt at tage kampen for ligestilling og frigørelse, og som det er gået galt for. For eksempel en ung mand, som skulle holde øje med sin søster på en ungdomsuddannelse, hvor de begge to gik. Han siger så til søsteren 'jeg ønsker ikke det der gamle, traditionelle fis mere. Kan vi ikke bare aftale, at vi lader som om jeg holder øje med dig?'. Det er en aftale, det gør de. Men så sker der det, at hun bliver gravid med en dansker, og broderen, som skulle have holdt øje med hende, han kommer dårligere ud af situationen end hun gør. Han har fået pålagt at holde øje med sin søster, det er et kæmpe ansvar, for det er familiens ære, han skal vogte. Så da søsteren kommer hjem og fortæller, at hun er blevet gravid med en dansker, så kigger de alle over på ham. Han endte med at gå til kommunen og få hjælp, fordi det blev for voldsomt derhjemme. Han blev også fysisk afstraffet, men det værste var det emotionelle. Han kunne jo ikke længere indtage den rolle i familien, som var forudbestemt for ham. Han havde ikke formået at gøre som en dreng skal, at passe på sine sager, på søsteren, på familiens ære. Kognitivt kunne han godt tage afstand fra det, men emotionelt var han fanget i det.

En dreng kan ligeledes blive kørt i stilling til i en meget ung alder at få ansvaret for at skulle 'styre' en jævnaldrende pige:

Det sker også, når nogle forældre har en ung pige, som er 'ustyrlig' i deres øjne, som tager til fester og sådan. Så vil de gerne have hende gift så hurtigt som muligt, så der er en fyr, der overtager hende og skal styre hende. Og så sidder der pludselig en ung mand med en kone, som han skal have til at rette ind, og hvor de er rigtig ulykkelige begge to. Drengen føler jo så, at han ikke slår til som ægtefælle, med den rolle, som han var tiltænkt. (Ressourceperson)

Vogterrollen er nok det aspekt af mandesynet, som er mest synligt for udenforstående lærere og studievejledere. Men skal man forstå samspillet mellem kvindesyn og mandesyn i mellemøstlige miljøer, og dets samfundsmæssige konsekvenser, er det mindst lige så vigtigt at have blik for forsørgerrollen:

Forsørgerrollen (2009-2019)

I 2009 fortæller en ung, muslimsk pige, at selv om islam ikke giver ligestilling mellem kvinder og mænd, så er hun alligevel tilfreds med sin religion. At hun har færre rettigheder end mænd opvejes ifølge hende af, at ”I islam har manden flere forpligtelser overfor familien end kvinden, når vi snakker om den økonomiske del.”

Denne overbevisning lever videre i nogle islamiske miljøer i 2019, hvis man skal tro studievejlederne:

Der ligger simpelthen forprogrammeret, især i den ældste dreng, at han skal alle de her ting. Forpligtelserne derhjemme, forpligtelser overfor mindre søskende, og ikke mindst forpligtelsen til at have sparet sindssygt mange penge op, så han kan blive gift (mandlig studievejleder)

Jo flere penge den unge mand har, jo mere jomfruelig og kysk en pige med godt ry kan han få, når han skal giftes. I hvert fald, hvis man skal tro en muslimsk ressourceperson fra 2009-undersøgelsen:

Det er meget vigtigt, det med at være jomfru. Og pigerne bruger det helt bevidst. (...) De ved godt, at de får flere brudepenge, hvis de er jomfruer. Så kan de også distancere sig fra de danske piger, som bliver opfattet som billige. Det er de meget bevidste omkring, pigerne. Når de sidder og diskuterer indbyrdes 'Tror du virkelig at jeg vil lade en røre ved mig? Hvad kan jeg så få? En pizzeria medarbejder. Jeg passer meget på og snakker ikke med nogen og passer på hvor jeg går hen, jeg cykler ikke engang, jeg har planer...' De er meget bevidste om det, pigerne. Der har været en diskussion omkring det her med, at piger får lavet en operation. Ja, der er nogle piger, der er bange for, at det bliver opdaget, at de har haft seksuelle forhold inden ægteskabet. Men der er også andre piger som helt bevidst ved, at de falder i værdi, hvis de ikke har nogen mødom og derfor får en lavet.

En af de unge muslimske piger fra 2009 giver udtryk for det samme:

I: Jeg tror for kvinden, at nogen tager lidt medgiften som hendes pris, hvor meget hun er værd. Jo mere guld hun får, jo bedre er hun, og jo bedre passer han på hende... (griner).

Dette udsagn fra 2009 spiller op til ovenfor nævnte 2019-observation om, at drengene ligger under for en forventning om at skaffe ”sindssygt mange penge”, så de kan leve op til rollen som forsørger og ’godt parti’ for en ’god pige’. Men hvordan skal han skaffe alle de penge i en ung alder? Til refleksion gentages her et ovenfor nævnt eksempel, men denne gang med tryk på en bestemt sætning:

R1 Moderen havde stærke forventninger til ham, for hun var alene med alle de her børn, så hun forventede, at han skulle være manden i huset. Han var 16 år! Det er da angstprovokerende for en 16-årig at have ansvaret for fem mindre søskende og for ens mor også, især når han i forvejen er ude i noget skidt.

Denne drengs kriminelle løbebane ser studievejlederen som kontradiktorisk i forhold til at kunne indtage en rolle som ansvarlig forsørger – men er det så modsætningsfyldt? Det spørgsmål, provokerende som det kan virke, er man måske nødt til at søge svar på:

Kriminalitet - 2019

Dreng kan også være udsat for forventninger om at deltage i kriminalitet, dvs aktiviteter, som man ikke ville kræve af en pige:

R1 *Jeg snakkede med en af dem, som egentlig gerne ville skifte spor, om det ikke var en ide at skifte gymnasium, og måske bo i en anden by, så han kunne starte på en frisk? Så siger han, at det vil han ikke, for 'når jeg har fri her, så står mine venner står og venter på jeg kommer hjem, de har jo ikke noget at lave, og så skal vi ud at lave alt det, vi nu laver [narkohandel].' Han var faktisk meget fornuftig at snakke med, meget velovervejet. (studievejleder)*

I: Men er det en form for social kontrol, de har over ham?

R1 *Ja, for som han siger, de står og venter og forventer noget af mig, at jeg kommer og sætter gang i det. Jeg kan ikke bare blive væk.*

Definitionen af social kontrol får nu en anden drejning, end den var tiltænkt i arbejdsdefinitionen. Men da respondenterne er medskabere af begrebet 'negativ social kontrol' medtages det her. Dog kan det selvfølgelig overvejes, om sidstnævnte eksempel – andres forventning til en dreng om, at han skal organisere kriminel aktivitet - skal indregnes i den endelige definition af negativ social kontrol, eller om det skal indplaceres i en definition af forventningspres, som i visse tilfælde kan grænse op til den sociale kontrol.

Et argument for at bibeholde eksemplet i denne undersøgelse om social kontrol er et forhold, som en respondent med indsigt i kriminelle indvandremiljøer gør opmærksom på: De unge mænds kriminelle aktivitet kan indgå i en uheldig alliance med det kulturelt/religiøst betingede kvinde-og mandesyn, hvor manden skal have samlet. Som en respondent siger det ”sindsygt mange penge” sammen for at kunne blive gift med en 'god pige'. En af fordelene ved kriminalitet som narkohandel eller tyveri er nemlig, at man uden at have en uddannelse kan tjene rigtig mange penge i en meget ung alder:

Der er en forventning om, at du skal forsørge fra en tidlig alder, så du skal ud og skaffe mange penge, mens du er ung. Og kriminalitet, det er jo stort set konsekvensfrit i det danske samfund. Jeg mødte også den holdning i miljøet, at hvis bare du stjæler fra danskerne, så er det ok. Jeg lavede en reportage om det, men det medie, jeg lavede historien for, ville ikke bringe den. Det var alligevel for stærk kost. Men det er jo den slags statistikker som aldrig bliver offentliggjort. Hvor er det der bliver begået indbrud, hvis biler er det, der bliver stjålet, det er jo ikke Hassans, vel? Så ville du også få en hel anden type problem, du ville få hele klanen på nakken, det gør du jo ikke, hvis du bryder ind hos Jens og Dorte. (journalist)

At kriminalitet i enkelte drengegrupper opfattes som 'stort set konsekvensfrit' er ligeledes kommet en studievejleder for øre:

Der er en lille gruppe, de har ingen intention om at blive integreret, de vil have det på deres måde, og da vi smed en af dem ud pga hashhandel, der snakkede jeg med de andre om det, og jeg får at vide, at den straf, man får ude i samfundet for at have hash på sig, den er så lille, og 'vi tjener så mange penge på det, så den risiko er vi villige til at tage'. (studievejleder)

Om miljøets værdisættelse af pigerne på 'jomfrueligheds-og æresskalaen' kan have nogen indflydelse på de unge mænds behov for at tjene mange penge som ung – evt. gennem kriminelle aktiviteter som narkohandel eller tyveri - har der ikke været ressourcer til at undersøge nærmere i denne omgang. Det kan dog ikke udelukkes, at spørgsmålet burde udforskes nøjere, som del af diskussionen om, hvordan det kulturelt/religiøst betingede kvindesyn og mandesyn gensidigt opretholder hinanden.

Hvad med LGBT+?

Det kvindesyn og mandesyn, som er drivkraften i den religiøst-kulturelt betingede sociale kontrol, næres ifølge nogle respondenter af en modstand mod det danske samfunds seksuelle frigørelse og øgede LGBT-synlighed:

Jeg tror måske også at folk samler sig i den slags værdifællesskaber som modvægt til, at familien som institution er i opløsning i det danske samfund, eller i hvert fald har fået nye former.

Den uundgåelige konsekvens heraf bliver et stort pres på de unge med muslimsk/mellemøstlig baggrund, hvis seksuelle orientering eller kønsidentitet ikke kan leve op til kvinde/mandesyntets krav. En studievejleder nævner en dreng, som er homoseksuel, men som ikke vil springe ud, og som hævder, at han kan udpege 11 andre drenge på skolen, som står i samme situation som ham. Denne forsigtighed skyldes måske, at drengene har hørt om andre, som er sprunget ud, og som efterfølgende har måttet søge tilflugt i et safe house:

I safe house-regi ser vi nu også unge, der kommer her med en anden seksualitet, måske ligefrem en anden kønsidentitet. De bryder nogle massive normer i familierne.

Kvinde-og mandesyntets betydning for elevernes trivsel

Hvis dette studie havde inddraget flere piger med muslimsk baggrund, ville der med størst sandsynlighed, som i 20090-studiet, have været eksempler på nogle, som trivedes godt med det islamiske kvinde-og mandesyn, som det udlægges i nogle af miljøerne. I denne sammenhæng skal dog nævnes de eksempler på mistrivsel, som studievejlederne ser som konsekvens af dette kvinde/mandesyn:

Den sociale kontrol går meget ud over deres trivsel, fordi de ikke kan være den, de ønsker at være, fordi andre har sat begrænsninger for dem. Vi har en gruppe piger, som rigtig gerne ville socialisere med de etniske danskere, og deltage i skolefesterne. Men at de ikke kommer til festerne på skolen, det har jo så den konsekvens, at de bliver ekskluderet, de bliver ikke inviteret med til de danske elevers private fester, fordi alle ved, at de alligevel ikke må komme med. Så den kamp vil de ikke tage op, men så føler de sig alligevel ekskluderede fra de danske elevers fællesskab. Så de er

hele tiden begrænset i at være sig selv her på skolen af frygt for at andre skal stemple dem eller skabe et dårligt rygte.

En anden studievejleder sammenligner mistrivslens udtryk – udadreagerende hos drengene, indadvendt hos pigerne:

Den drengs trivsel var jo elendig, for han var jo også udadreagerende og søgte konstant konflikten, især med kvindelige lærere, provokerende, selvdestruktiv så man simpelthen ikke kunne forstå det. Hvad er det der sker?!? Pigerne derimod, de visner. Jeg har lige nu to, som begge ved at knække. De kommer ellers fra veletablerede hjem, deres forældre er veluddannede. Især den ene, hun har helt mistet gnisten og kan slet ikke kende sig selv mere. Hun ligger bare i sin seng og kæmper med at komme i skole, kæmper med at blive færdig.

Sammenligningen er interessant, fordi den også kaster en spejling ud til læseren. For hvad er det, man ser, når man betragter henholdsvis pigernes indadvendte og drengenes udadreagerende reaktioner på den negative sociale kontrol? For de fleste vil det formodentlig være nærliggende at se pigernes typiske reaktion som et råb om hjælp – hvilket umiddelbart motiverer til at hjælpe dem – hvorimod drengens udadreagerende adfærd kan være så provokerende, at man kan overse, hvordan den også kan være et forsøg på at komme ud af den spændetrøje, som det religiøst-kulturelt betingede mandesyn er for ham.

For en tredje studievejleder er den negative sociale kontrol et fænomen, der påvirker ikke bare de muslimske elevers trivsel, men også deres klassekammeraters, fordi kontrollen skiller de muslimske elever ud i pige-og drengegrupper, som ikke har noget socialt samvær med de etnisk danske elever. Hun inddrager hermed en aktør, som endnu ikke er blevet nævnt: ikke-muslimske etniske danskere:

Den segregering, du har i klasser med mange nydanskere, det kan jo ødelægge en klasse. Hvis en tredjedel eller mere er væk i frikvartererne, så er det ikke det samme, når de efter frikvarteret skal arbejde i grupper, eller bare diskutere åbent sammen på klassen. Det går ud over stemningen og hele klassens trivsel.

Afrunding

På spørgsmålet om, hvem den negative sociale kontrols aktører er, må det korte svar lyde: alle. Udøverne kan potentielt være familie, venner, nærmiljø, etnisk miljø, unge og gamle, kvinder og mænd, piger og drenge. Ofrene ditto. Selvom det primært er pigerne, den danske offentlighed fokuserer på, kan også drengene være ofre for en social kontrol, de ikke ønsker at være underlagt. Indirekte viser undersøgelsen, at forældrene også kan være ofre, da de kan miste status, hvis de eller deres børn ikke lever op til det kvinde/mandesyn, som deres miljøes religiøse og kulturelle normer foreskriver. Alle kan altså potentielt befinde sig i såvel offer-som udøverrollen, hvilket forklarer, hvorfor man i empirien så ofte støder på individer, som indtager begge roller, alt efter situation.

Dette kan bidrage til at forklare den sociale kontrols vedholdenhed, trods alle indsatser. Det er ikke nok at fokusere på at frigøre pigerne som enkeltindivider – om end det er meget vigtigt at hjælpe dem, der henvender sig for at få hjælp - og det er ikke nok at fokusere på kvindesynet. Man er nødt til at anskue det samlede system af offer-udøver-roller, og dermed give opmærksomhed til de mandlige ofre/udøvere såvel som til de kvindelige. Ligeledes er det nødvendigt at have for øje,

hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening. Samspelet mellem kvindesyn og mandesyn er her det springende punkt, da det ene kun kan eksistere i sammenhæng med det andet. Skal man mindske den sociale kontrol, er det altså nødvendigt at udfordre mandesynet såvel som kvindesynet, da disse gensidigt holder hinandens eksistens oppe.

Kvindesyn og mandesyn udfolder sig ligeledes i spillet mellem individet og den sociale kontrols magtstrukturer. Dette perspektiv kan give en forståelse af, at den negative sociale kontrol af nogle af de implicerede aktører ses som positiv, samt at den enkelte kan spille en dobbeltrolle, hvor man nok klager over kontrollen, når man selv er offer for den, men samtidig ikke holder sig tilbage fra at udøve den, når man derigennem selv kan få magt over andre. Denne 'dobbeltrollefunktion' har betydning for, hvorvidt de unge selv ønsker at frigøre sig fra de religiøse og kulturelle normer, som skaber den negative sociale kontrol. Det afhænger blandt andet af, om de kan få fordele ud af at opretholde disse normer, også når de selv risikerer at blive ofre for dem. Hvis fordelene er større end ulemperne, kan det meget vel være, at nogle af de unge viderefører den negative sociale kontrols mekanismer til næste generation.

FORMER

Efter at have kortlagt viften af udøver-offerroller, samt det kvindesyn og mandesyn, der fungerer som kulturelt/religiøst betinget bagtæppe for den negative sociale kontrol, er det på sin plads at få undersøgt, hvilke former, den sociale kontrol tager.

Den sociale kontrol optræder af og til under former, som kan syne at være på kant med straffeloven. Da ressourcerne til at udføre studiet har skullet prioriteres, har der ikke været mulighed for at inddrage en jurist i undersøgelsen. Men i løbet af dette kapitel vil der punktvis, i faktabokse, blive refereret til paragraffer fra straffeloven. Da der ikke har været juridisk ekspertise på sagen, skal disse faktabokse ses som 'spørgsmål til teksten', som oplæg til diskussion om, hvornår en given praksis kommer på kant med straffeloven, og hvornår den ikke gør.

En social frontarbejder henleder opmærksomheden på de glidende overgange, der karakteriserer kontrollen og dens udøvelse:

De hårde sager starter jo altid et andet sted. Det starter typisk ikke med trusler og vold, det er en proces. Typisk udvikler den sociale kontrol sig i takt med, at de unge interagerer med samfundet, og dermed bliver eksponeret for nogle fristelser, nogle samfundsnormer, som afviger voldsomt fra deres baggrunds normer. Jo mere, de vælger at bevæge sig over i retning af de danske samfundsnormer, jo mere eksplicit bliver den sociale kontrol, og jo større er risikoen for, at den kammer over i trusler og vold.

Den sociale kontrol bliver altså først rigtig synlig for udenforstående, når nogen prøver at bryde med de religiøse og kulturelle normer, som kontrollen har til formål at opretholde. Det kan være en udfordring for studievejledere og socialt frontpersonale:

Der er den eksplicite sociale kontrol, hvor det bliver sagt tydeligt, du må ikke sådan og sådan, og hvis du gør det, kommer der den og den sanktion. Men der er også rigtig meget implicit social kontrol. Der er rigtig meget, som de unge bare ved, de ikke skal, og som de derfor undlader at gøre. Og det får vi tit slet ikke fat i.

Kortlægningen af den sociale kontrolls former vil her følge ovennævnte proces fra de 'blødeste' til de 'hårdeste' former, som beskrevet i arbejdsdefinitionen.

Forventningspres i forhold til statusgivende uddannelse

Den 'blødeste' form for social kontrol, som respondenterne nævner, angår forældres forventningspres i forhold til, at den unge skal tage en uddannelse, som giver høj social status.

Det kan diskuteres, om denne form reelt hører under arbejdsdefinitionen af negativ social kontrol, eller om den skal klassificeres som et forventningspres, hvis meningsområde grænser op til den negative sociale kontrol. Forventningspresset medtages dog her, da en del studievejledere oplever det som negativ social kontrol, hvilket i øvrigt også var tilfældet i 2009. Ligesom i 2009 er forældreambitionerne i 2019 veldefinerede og rettet mod enkelte uddannelser (medicin, ingeniør, jura), som giver høj status og mulighed for god indtjening efterfølgende:

En af pigerne har en far, der vil have hun skal være læge. Hun skal læse medicin, koste hvad det vil. Så er det, man sidder med hendes karakterer foran sig og tænker, 'måske var det bedre at læse til sygeplejerske'... (studievejleder)

Paradokset: Højere uddannelse som udslag af negativ social kontrol

Paradoksalt nok kan selve det at tage en uddannelse være udtryk for det modsatte af frigørelse, nemlig en negativ social kontrol, som fratager individet muligheden for at bestemme over egne livsvalg. Det har flere studievejledere observeret:

R2 Der er ofte et pres mod bestemte uddannelser – vi har elever som ikke har valgt at gå her og ikke har evnerne til det. Argumentet er, at når de to store søstre er blevet studenter herfra, så kan lillesøster vel også. (studievejleder)

R3. Der var en pige i tydelig mistrivsel, jeg var egentlig helt sikker på, at hun skulle giftes. Det har jeg konfronteret hende med, og spurgt ind til, om der foregår noget derhjemme, hun ikke selv er indforstået med, om hun skulle giftes? Nej, det skulle hun ikke, men der var en masse faglige forventninger til hende, og det var hun ved at gå ned på. (studievejleder)

I forhold til definitionen af negativ social kontrol kan det argumenteres, at uddannelsesforventninger delvis overlapper med arbejdsdefinitionens elementer 'skyld som pressionsmiddel (...) hvis formål det er at få andre til at underkaste sig (...) kulturelle normer', da skyldfølelse kan være konsekvensen af ikke at kunne leve op til forældrenes forventninger.

Flere respondenter fremhæver den negative indflydelse på trivslen, som uddannelsespresset kan have for den enkelte og for fællesskabet. En studievejleder fortæller:

Vi har haft kontakt med piger af afghansk afstamning, som sjældent falder ud på fravær, men på karakterer; de er så hæmmede, at de ikke kan udfolde deres potentiale, fordi de er så ydrestyrede. Deres trivsel er helt klart påvirket af, at de er underlagt nogle systemer eller regler, som gør at de afventer ordre.

Mistrivslen kan også udspringe af, at eleven ikke kan leve op til forældrenes forventninger til deres karakterniveau:

R1 [om nogle piger med mellemøstlig baggrund] De er her, fordi deres forældre har sagt de skal være her, det er de ikke blevet spurgt om. Det er også en begrænsning, for de får jo aldrig truffet valget om at holde op. Og så slæber de sig igennem i tung mistrivsel, uden at få udbedret de faglige kratere af uvidenhed og manglende kundskaber, de trækker efter sig.

R2 Ja, der får du jo bare en lang række nederlag gennem de tre år, ud over alt det andet, du har at slås med. For hver gang, du får en aflevering tilbage, står der, at det ikke er særlig godt, selv om du måske har brugt rigtig meget tid på det.

R3 Den trivsel ja... Der er også nogen, der på en underlig måde ser skolen som et frirum, men hvor det giver problemer, for det kan godt være, det er et frirum i forhold til forventningerne hjemmefra, men det er jo ikke et frirum i forhold til, hvad vi forventer af dem. Så det bliver sådan et underligt gear, mange af dem finder her. Det kan udmønte sig i dårlige karakterer og højt fravær. Man kan jo godt forstå at man har brug for at puste ud og ikke være det, som forældrene forventer, man skal være, men det nytter ikke noget på en uddannelsesinstitution.

Snyde-og løgnkultur som afledt konsekvens af tilgrænsende problemstilling – relevant at inddrage?

Undersøgelsens meget åbne design har haft som konsekvens, at respondenterne i høj grad har fået lov til at åbne perspektiver, som grænsede op til dette studies arbejdsdefinition på negativ social kontrol, uden helt at passe ind i definitionen. En af studievejlederfokusgrupperne har bevæget sig ud i 'andet led', altså ud i et område, som grænser op til ovennævnte paradoks, 'højere uddannelse som udslag af negativ social kontrol'. Denne del af interviewet er i første omgang blevet sorteret fra datafremlæggelsen, da den lå for langt væk fra arbejdsdefinitionen. Dog er det i sidste øjeblik blevet besluttet at fremlægge den her, som mulig perspektivering og refleksionsområde, da det har været et mål for studiet at fremlægge hele datasættet.

Det drejer sig om en mulig afledt effekt af det forventningspres i forhold til uddannelse, som nogle af de mellemøstlige/muslimske elever udsættes for:

R1: Vi lavede en lille undersøgelse i forhold til snyd. Jeg interesserede mig for løgngen som strategi. Undersøgelsen var selvfølgelig overhovedet ikke repræsentativ, men altså, hiver man vicerektors snydeliste frem, så kan man godt se, at den er domineret af elever med anden etnisk herkomst. Selv om de udgør mindre end en fjerdedel af vores elever. At de snyder kan skyldes mange ting, men som regel skyldes det man vil gerne vil se godt ud, være den gode elev.

I: Kan det have at gøre med forældrenes pres for at de unge skal få en høj uddannelse?

R1 Ja, i høj grad. Og det at der er så mange, der lyver, at det er så udbredt... Det har vi det jo rigtig meget svært med, vi har sådan en ærligheds-og sandhedskultur, men de kommer fra en æreskultur, og ser ikke løgngen som... de ser det mere som et nødvendigt onde for at komme ud af situationen, for at redde æren, men hvis løgngen eskalerer, så kan man ikke komme ud af den igen.

R2 Vi reagerer rigtig voldsomt på den der løgn. Vi føler os forrådt og snydt og trådt på, selv om den etnisk unge måske ikke mener det så ondt eller så grimt som vi opfatter det.

I: Er det i forhold til afleveringer?

R2 Det er primært afleveringer, eller fravær, at man er 'syg' eller 'skulle til begravelse', eller man 'kommer til' at aflevere det forkerte dokument, så man skubber på fortællingen om hvem man er og hvad man kan. Det ser vi jævnligt.

R1 Det er så også der, vi kommer i kontakt med dem. Nogle gange kan man faktisk slå hul på noget, for man bliver konfronteret med, at der er et problem, og så kan man begynde at prøve at finde ud af, hvad der ligger bag. Når de bliver mødt med sanktioner, så er det tit, det rykker noget. Så er der en virkelighed, der går op for dem. SU'en ryger nogle gange i en fælles kasse derhjemme, så der kommer de i bekneb, for det kan jo være, der er fortalt en anden historie derhjemme.

R2 For vi ved jo godt, hvad fortællingen er om det her sted, det er jo nærmest en himmel, hvis man bare kan komme over på det her gymnasium, så er man fredet, så er det vejen fremad og så skal man ellers bare prøve at overleve fra dag ét, med alle de ting man render rundt og slås med.

I: Men der må vel også være etnisk danske elever, der snyder?

R2 Ja men der er forskel. Det sker ikke så tit, og når det sker, så lægger de sig fladt ned, de danske elever, så erkender de det. De andre bliver ved og ved, der er hele tiden en fortælling om hvorfor man lige fejlede der, hvorfor det ikke lige var som det skal være. Det er først, når man kan forelægge to identiske opgaver 'prøv lige at se her, det her har du ikke skrevet.' Det får mere karakter af en retssag, det skal tit pakkes rigtig meget ud.

R1 Også fordi, kommer man fra Irak eller Somalia og er vant til at leve i korrupte systemer, hvor man kan snyde sig eller betale sig fra alt, der ligger der en kulturel påvirkning hjemmefra, kan du snyde, så gør det, for staten snyder også dig.

Som sagt er dette tema ikke direkte relevant for en undersøgelse om negativ social kontrol, men den kan dog antyde mulige konsekvenser af den negative sociale kontrol. Som det vil fremgå i næstfølgende kapitler, er der også andre eksempler på, at den negative sociale kontrol presser de unge ud i at lyve og udføre handlinger i smug. Det kan måske ikke udelukkes, at denne 'træning' i løgn og forstillelse, som de unge får, når de søger at unddrage sig kontrollen, kan gøre det sværere at afkode det danske samfunds forventninger til dem. Derfor kan 'snydeliste-eksemplet' indgå i en bredere diskussion omkring den negative sociale kontrols betydning for integrationen.

Arbejdsdefinitionens elementer

I næstfølgende passager vil der blive fokus på adfærd og udsagn, som eksplicit indgår i arbejdsdefinitionen på negativ social kontrol, dvs. sladder, skyld som pressionsmiddel, nedværdigende sprogbrug og gestik, overvågning, indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold.

Sladder

Allerede i 2009-studiet benævner en respondent sladder i mellemøstlige/muslimske miljøer som "et rædselsfuldt problem. Det er så dominerende, at man tror, det er løgn" (Magaard, 2009: 58).

Empirien fra 2019 tyder ikke på, at problemet er blevet mindre, da det er noget, samtlige respondenter omtaler. Som en studievejleder siger, så er problemet for de unge piger, med en ung piges egne ord, at 'hvis én ser mig, så ved alle det'. Sladder kan derfor være stærkt adfærdsregulerende for den enkelte. Bliver man genstand for sladder, kan man få ødelagt sine sociale relationer, sit eget og familiens ry, og dermed sine chancer for at blive godt gift. Det får de to medvirkende piger en snak om:

R1 Det med at folk de snakker, fuck det er hovedpine. Danskerne er ligeglade, nu kan hun lide ham, i sidste uge kunne hun lide en anden, i næste uge kan hun lide en tredje. Men for os er det sådan, aj, siden 1G kunne hun lide ham der, nu går vi i 3G og nu kan hun lide en anden, aj det kan man ikke.

R2 Man skal passe på. Hvis man har haft et forhold på skolen, så er det svært at finde en anden på skolen, for så snakker folk 'Er det din vens ex?'. Nej, det går ikke.

I: Kan man så ikke bare finde en fra en anden skole eller et andet miljø?

R1 Jahh, men... Folks...

R2 *Man skal altså virkelig passe på. Ellers så er man pludselig udstillet over det hele*

R1 *Man bliver seriøst bange for, hvordan folk de snakker. Folk kan snakke om en i Odense. Kender du hende? Hun har været sammen med ham og ham, hun har gjort det og det. Hvor har du hørt det fra? Jeg har bare hørt det. Man går i chok, når man hører sådan nogle historier.*

R1 *Det er jo sygt, jeg var sammen med en af mine naboer, og vi snakkede om en dreng, som ret mange kender. Så snakker vi om en pige, der bare går op til ham og så siger 'lad mig lige give dig et blow-job'.*

R2 *Man ved ikke om det er sandt*

R3 *Men man går ud fra, det er rigtigt, og rygten går. Så en dag får pigen det at vide, og hun siger 'det har jeg aldrig gjort.'*

Sladder set som - positiv

Dog er det også væsentligt at påpege, at ofrene for social kontrol ikke altid kun ser kontrollen som dårlig. Har man internaliseret de religiøse og kulturelle normer, som den sociale kontrol er sat i verden for at opretholde, kan man også se sladder som en form for 'præventiv beskyttelse'. Af 2009-rapporten fremgik det, at nogle af de piger, som kontrollerede andre piger ved hjælp af sladder, opfattede sig selv som de andres beskyttere, da de ved hjælp af sladder var med til at forebygge, at andre skulle bryde de religiøse og kulturelle normer: "Hvad nogen betragter som sladder, betragter andre som en forpligtelse for at redde en anden" (Magaard, 2009: 58).

I moskeundersøgelsen *Religiøs fritidsundervisning for børn og unge blandt muslimske trossamfund i Danmark* fra 2011 fremgår det ligeledes, at man i en af de medvirkende moskeer underviser pigerne i, hvordan *ghiba*, sladder, er tilladt, når det handler om at bremse en anden muslim, som er på vej ud i noget syndigt (Magaard 2011:110). Da man ikke kan tage for givet, at en respondent ser den sociale kontrol som negativ, men tværtimod kan se den som positiv, vælger intervieweren i fokusgruppeinterviewet med pigerne at spørge 'Hvad er så det bedste og det værste ved den sociale kontrol?' Hertil svarer pigerne:

R1 *Jeg ved jo godt, at mine forældre gør det for at mit ry ikke skal blive ødelagt.*

R2 *Det bedste er at man ikke ender... altså at man altid tænker sig om en ekstra gang*

R1 *Men det dårlige er kontrollen i sig selv, frygten for at man ikke tør sige alt til alle, man skal virkelig stole på folk, man kan ikke bare fortælle at man har mistet sin mødom, har haft sex med ham der. For hvis man siger det til en person, man ikke kan stole på, så kan ens ære ryge, det er en af de dårlige ting.*

Kontrollen ses altså ikke som entydigt negativ, hvis man skal tro den første respondents udsagn. Men betragter man den anden piges bedømmelse, ser man også, hvordan frygten for at blive genstand for sladder kan underminere tilliden til andre, jævnaldrende piger. Den ressourceperson, som sad med i interviewet, og som pigerne havde tillid til, kommenterede efterfølgende:

Pigerne kan fortælle hinanden alt, men alligevel ikke, for selv om de er bedste veninder her på gymnasiet, så vil de aldrig kunne stole på hinanden hundrede procent. Og de tager lidt pis på deres

kultur, når de snakker med dig, men alligevel vil de ikke gøre noget for at trodse kulturens normer, det tør de ikke.

Selv om man ikke åbenlyst tør trodse de religiøst/kulturelle normer, findes der andre veje. At mestre forstillelsen, og udvikle evnen til at udføre handlinger i det skjulte, bliver derfor nødvendigt, hvis man vil udleve drømmen om at have en kæreste:

R2 Vi gør det alle sammen, vi gør det bare i smug.

I: Kender I da nogen, som har haft kærester i smug?

R1 og R2 i munden på hinanden: Alle! [Griner og fniser sammen.]

R1 Så er der nogen, hvor man godt ved det, og så sidder man og snakker lidt dårligt om det. Og så ved hele skolen det.

I: Men hvis alle gør det, hvorfor snakker man så dårligt om det, for så har man jo også selv gjort det?

R1 Fordi man altid føler sig bedre end alle andre.

Denne sekvens af fokusgruppeinterviewet er interessant af flere årsager. For det første, fordi den mere end antyder, at det er forholdsvis udbredt at have kærester i skjul, og for det andet, fordi den viser, at man sagtens kan fordømme og udtrykke ringeagt for *andre*, som bliver taget i at gøre det, man *selv* gør i smug. For det tredje sætter den ord på en af de mulige årsager til, at sladderer kan være svær at komme til livs, selv hos dem, der føler sig presset og generet af den: Sladderer giver den sladrende en belønning i form af at man '*føler sig bedre end alle andre*'. At lede opmærksomheden hen på andres fejltrin kan derigennem indirekte bidrage til at højne ens egen status, så hvorfor undlade det?

Hvad angår sladderer som redskab for den sociale kontrol, flugter empirien fra 2019 altså med empirien fra 2009. Dog er der et nyt forhold i empirien fra 2019, nemlig hvordan de sociale medier forstærker effekten af sladder:

De sociale medier har spillet en rolle i flere af de tilfælde, vi har set. Hvor man har taget nogle klip ud fra samtaler, der har kørt på messenger-tråde, og anvender det som et våben, hvor man hænger hinanden ud. (studievejleder)

§ 267.

Den, der fremsætter eller udbreder udtalelse eller anden meddelelse eller foretager en handling, der er egnet til at krænke nogens ære, straffes for ærekrænkelse med bøde eller fængsel indtil 1 år, jf. dog §§ 268 og 269.

§ 268.

Den straf, der er nævnt i § 267, kan stige til fængsel indtil 2 år, hvis 1) en alvorlig beskyldning er usand, eller 2) en beskyldning er fremsat eller udbredt gennem indholdet af et massemedie, og beskyldningen er egnet til væsentligt at skade den forurettede.

§ 269.

En ærekrænkelser er straffri, hvis den fremkom i en sammenhæng, hvor der var rimelig anledning til den.

Stk. 2.

Ved vurderingen efter stk. 1 skal der blandt andet tages hensyn til, om sandheden af en beskyldning bevises, eller om der var et tilstrækkeligt faktisk grundlag for ærekrænkelsen, og om fremsættelsen eller udbredelsen heraf skete i god tro og til varetagelse af en anerkendelsesværdig interesse.

§ 271.

Ved dom for overtrædelse af §§ 264 d, 267 eller 268 kan det samtidig bestemmes, at en udtalelse, en meddelelse eller et billede skal slettes, hvis det er muligt.

Stk. 2.

Forpligtelsen efter stk. 1 påhviler den, der dømmes for overtrædelsen. Har denne ikke rådighed over udtalelsen, meddelelsen eller billedet, kan forpligtelsen pålægges den, som har en sådan rådighed.«

Overvågning

For at undgå, at døtrene bliver ofre for rygtedannelse, som kan ødelægge familiens sociale status og pigens fremtidsudsigter, overvåger familierne dem ofte. Selv de piger, som får lov til i begrænset omfang at bevæge sig rundt i det offentlige rum, kan blive udsat for *'daglige forhør omkring hvem hun er sammen med hvornår'*. Overvågningen går nemlig ofte hånd i hånd med beskyldninger om utilstødelig opførsel:

De skal gå lige hjem fra skole. Hvis de kommer for sent hjem, så bliver de anklaget for alt muligt – 'hvem har du nu været i seng med' – bare fordi hun kommer hjem 17.30, efter at have siddet og lavet lektier på skolen. (studievejleder)

Den sociale kontrols faste følgesvend bliver derfor ofte løgneren, som de to medvirkende piger fortæller:

R1 *Når jeg ved, der er noget, jeg ikke må, så kan jeg godt finde på en løgn, 'jeg skal til træning', for eksempel.*

R2 *Sådan har jeg det også. Jeg laver alle mulige løgne.*

Moderne teknologi kan her bruges som et overvågningshjælpemiddel, når forældrene ikke har tillid til, at deres datter fortæller dem sandheden.:

Jeg har en pige, hvis far overvåger hende på det der gps-tracking system på telefonen. Fordi hun er blevet taget i at have kæreste, er det blevet forbudt for hende at bevæge sig udenfor hjemmet,

undtagen når hun går til og fra skole. Og så har faderen beordret hende til altid at have den der 'find-min-iPhone' tændt, så han altid kan spore, hvor hun færdes henne. (studievejleder)

§ 264 b.

Den, der uberettiget ved hjælp af en gps eller et andet lignende apparat registrerer en andens færden, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder

Det bemærkes, at de fleste af ovenstående eksempler på overvågning angår unge kvinder, som er over 18 år. Ifølge dansk ret er de altså myndige, men den effekt af dansk lov overrules i praksis af familiernes sociale kontrol.

Udøverne af overvågningen er i ovennævnte konkrete eksempler pigens forældre, men respondenterne giver en række eksempler på, hvordan overvågning også udøves af andre familiemedlemmer og af mere omfattende netværk af etniske og religiøse grupper, ligesom jævnaldrende drenge og piger kan spille en lige så stor rolle som forældrene.

'Bopælspligt'

For at bevare kontrollen over de unge kvinder, kræver familierne ofte, at de skal blive boende hjemme, også efter, at de er fyldt 18 år. Det ser pigerne dog ikke kun som en ulempe:

R2 Jeg føler meget at mine forældre de altid har mig. Jeg kan høre på danskerne i klassen, de snakker om at 'nu er jeg blevet 18, nu skal jeg til at betale husleje derhjemme', og så snakker de meget om at flytte hjemmefra.

R1 Vores forældre tænker 'du er stadig min datter, det er selvfølgelig mig, der skal betale dit kørekort', de er der hele tiden, de vil gerne at jeg skal have en uddannelse hvor min økonomi er god når jeg bliver gift. Det er vigtigt for dem at jeg ikke finder sammen med dårlige mennesker. De er ikke ligeglade med hvem jeg er sammen med

R2 Men det dårlige ved det er, jeg er lige blevet 18, men der er ikke noget bonus ved det. Jeg kan ikke tage ud at rejse, for eksempel.

Flere studievejledere har også siddet med unge piger, som er tvunget til at blive boende hjemme, selv om de er myndige, og selv om de gerne ville flytte hjemmefra:

Man skal bo derhjemme, også selvom man gerne ville hjemmefra, og far har tæsket mor igennem 30 år (studievejleder)

En pige, som selv kommer fra et hjem, hvor faderen er voldelig og kan skabe en ubehagelig stemning i hjemmet, fortæller ligeledes:

R1 Min bror flyttede hjemmefra, det var mine forældre ok med. Men hvis jeg bare snakkede om at flytte hjemmefra, hold da op! Det er overhovedet ikke til diskussion.

I: Hvorfor trodser du dem ikke bare? Du er over 18. Hvorfor siger du ikke bare til dem, at nu flytter du hjemmefra?

R1 Det er et religiøst spørgsmål, det kan jeg ikke. Jeg tør ikke.

En ressourceperson sammenligner mellemøstlige/muslimske familier med etnisk danske:

Vi er vant til at tænke, at bare du tjener dine egne penge, så kan du få din egen lejlighed og styre dit eget liv, men vi glemmer, at det er anderledes for mange minoritetsunge. Jeg ser eksempler, hvor de knokler, løsriver sig, flytter for sig selv, for så at blive massivt belastet af omgivelserne. De andre, der bor i området, de spørger hele tiden 'hvorfor bor du ikke hos din familie?', selv om de ikke kender dem.

Kategorien 'skyld som pressionsmiddel', som var del af arbejdsdefinitionen på negativ social kontrol, kan sammen med frygten for sladder spille en rolle i begrænsningen af de unges valg af bopæl, som pigerne fortæller:

R1 Man bliver boende hjemme, også selv om man er over 18. Det er respekten over for ens forældre, at man ikke vil såre dem. Mine forældre er fra Mellemøsten, de er kommet her for at give mig et godt liv, så vil det påvirke dem på en dårlig måde, hvis jeg pludselig får behov for en masse ting, som gør dem ked af det, og som de ikke vil, jeg skal gøre.

R2 Ja, det er familiens ære. Man er jo bange for - hvis nu jeg flytter hjemmefra, så vil folk snakke om at jeg er en type, som gør dumme ting, som folk ikke kan acceptere.

R1 Jeg kender en, som er flyttet hjemmefra. Hun bor alene i en lejlighed, hun er 20 år, men alle går ud fra at så har hun en ny fyr med hjem hver aften. Det ville man ikke være udsat for, hvis man var en dansk pige.

Begrænsning af individets bevægefrihed

Selv når man bor hjemme, kan ens bevægefrihed begrænses. Her er de to piger, som begge er over 18, blevet spurgt, om de må tage ned i byen om eftermiddagen efter skole:

R1 Jeg skal spørge om lov

R2 Det skal jeg også. Her den anden dag havde jeg en snak med min bror og min mor om, at de gerne vil vide, hvor jeg er hele tiden. Hvis jeg er sammen med nogle veninder, så skal jeg ringe hjem og sige 'vi kører herhen' eller 'vi er her'.

R1 Det gør at man hele tiden holder igen.

R2 Ja. Mine forældre skal vide, hvornår jeg kommer hjem, jeg må ikke være for meget ude i København.

Alene det at bevæge sig hjem fra skole kan være for stor en frihed i nogle familier:

Vi har flere piger her, som bliver hentet fra skole af deres søskende. Det kan være en storebror, men det kan også være søstre, som kommer og henter. (studievejleder)

Nogen piger kan have svært ved at få lov til at komme i lektiecafeen. Det er for bøvlet at argumentere sig for retten til at blive her. (studievejleder)

Konsekvensen af den stramme kontrol bliver dog, at nogle af pigerne lever et dobbeltliv, og tiltusker sig lidt frihed i skoletiden, som er det eneste tidspunkt, hvor de ikke bliver konstant overvåget:

Et dobbeltliv, det er udpræget hos nogle af pigerne, det hører vi af og til om, hvis der er en pige, som betror sig: 'der er det de ved derhjemme, og så det som jeg gør. Nogle gange tager jeg til en anden by for at kunne gøre det.' Men der er rigtig megen angst for at blive opdaget. Det er heller ikke så smart, når de er nødt til at gøre det i skoletiden. (studievejleder)

Vi har en anden pige, som fortæller, at hun har en kæreste i skjul. For at kunne være sammen med ham, må hun i skoletiden pjække fra timerne. Når de er sammen, kører de til Humlebæk for at kunne sidde på en bænk og holde i hånd. Hun beskriver al den planlægning, der skal til for at mødes med kæresten. Hun ligger nede bag bagsædet med et tæppe over sig, når de forlader skolen. (studievejleder)

Udover angsten for at blive opdaget, løber disse piger ind i det problem, at de på et tidspunkt bliver afsløret af skolens fraværssystem:

Problemet er, at pigen har et massivt fravær fra timerne, fordi hun er nødsaget til at ses med sin kæreste i skoletiden, hvor hendes forældre tror, hun er her til undervisning. (studievejleder)

Da 'massivt fravær' kan udløse sanktioner som mistet SU eller udmelding af gymnasiet, kan pigen ende med et lige så massivt forklaringsproblem i forhold til familien.

Overvågning i skoletiden

Ikke alle piger kan liste sig fri af overvågningen i skoletiden, da nogle netop også bliver overvåget, når de er i skole. Det kan være af kammeraterne:

Jeg har snakket med flere kvinder, som udefra set ligner succeshistorier, de går på gymnasiet, de får gode karakterer, men de er stadig nødt til at følge miljøets regler, for de bliver overvåget af deres rettroende landsfæller på gymnasiet. Det er både piger og drenge, som overvåger dem, som har en ide om, at det er deres pligt at fortælle dem, hvordan de skal leve og ikke skal leve. Så de føler sig stadig i fængsel, selv om det er gymnasiet. (ressourceperson)

Det kan også være forældrene, som overvåger i skoletiden:

Jeg har et eksempel med en pige, hendes mor ringede til hende konstant i timerne, og hun ville have, at hun tog telefonen. Moderen kunne ringe 3-4 gange i en time, og pigen sagde 'Jeg bliver nødt til at tage den, for ellers flipper hun helt ud, når jeg kommer hjem'.

Det kan også være søskende, som ringer eller tropper op på skolen:

Det var en elev, som ikke svarede på telefonen, fordi hun ikke havde lyst til at være i kontakt med familien. Hun var bange, for hun var ved at finde ud af at flytte, og det havde familien helt klart en fornemmelse af, så de ringer til hende i timerne, hvor hun ikke svarer. Hvorefter hendes søster tropper op her på skolen og råber og skriger om, at hun vil have at vide, hvor hendes lillesøster er,

og at vi ikke kan ikke holde hende skjult. Vi fortæller hende selvfølgelig ikke, hvor lillesøsteren er henne, for vi er bange for, hvad der ville ske med den her pige bagefter. Da timen er slut, tager vi fat i pigen og siger at 'din søster har været her, og vi har sagt, at vi ikke vil udlevere dig. Skal vi hjælpe dig med noget?' 'Nej, jeg smutter nu' siger hun, og så ved vi ikke hvad der mere skete. Hun droppede ud der, hun fuldførte ikke sin studentereksamen.

Andre familiemedlemmer kan også melde sig:

Vi ser også ofte, at andre familiemedlemmer blander sig i pigernes adfærd, også i skoletiden. Så bliver de dækket til i opkald, i sms'er, fra alle deres onkler og tanter.

Tilbageholdelse af viden

Overvågningen kan tage mere subtile former, ifølge en ressourceperson, som i sit arbejde jævnligt står med unge piger eller voksne kvinder, som skal lære at klare sig selv i samfundet:

Jeg ser nogle gange den sociale kontrol udmønte sig i, at man bevidst tilbageholder viden, så pigerne ikke kan klare sig selv i samfundet. Det er jo også et overgreb, og det skal vi være opmærksomme på.

Man kan altså som studievejleder sidde med en dygtig 12-talspige, som er over 18 år, som mistrives hjemme, men som ikke tør flytte hjemmefra, fordi hun aldrig har prøvet at bevæge sig rundt på egen hånd i det danske samfund.

Indespærring

§ 261 Den, som berøver en anden friheden, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 år
--

Respondenterne giver flere eksempler på unge piger, som reelt er frihedsberøvede. Det kan være bag en låst dør og stængte vinduer:

Jeg kan huske, jeg snakkede med en socialrådgiver, som sad og kiggede ud over Gelleruparken i det daglige, og hun havde simpelthen lyst til at smide en atombombe over området og starte forfra, det var hendes formulering. For der var så mange problemer. Hun fortalte, at hun tit var med politiet ude og sparke døre ind, fordi man ikke kunne fange de her unge piger på deres mobiltelefoner, og så sad de og var spærret inde på et eller andet værelse. Der er så mange problemer, man aldrig hører om.

Empirien giver også flere grænseeksempler, som ikke er fysisk indespærring, men hvor man med andre midler reelt opnår en frihedsberøvende effekt.

Vi har en elev, hun skal være derhjemme altid, hun må ingen venindebesøg få, ikke engang om eftermiddagen. (studievejleder)

Jeg møder piger, som fortæller, at det eneste sociale samvær, der er tilladt for dem, det er at gå i religiøse studiegrupper i moskeen. Ellers er de indespærret, så det er en lettelse, når de fredag

eftermiddag kan komme over i moskeen og snakke med andre kvinder. Men hvilke kvinder er det så, de møder der? Der sidder nogle dominerende kvinder, som har autoritet til at fortælle de andre kvinder, hvad der er rigtigt og forkert. I den forbindelse vil jeg sige, at der er forskel på opdragelsen. Vi lærer vores børn at klare sig selv, at tænke selv, og at finde en løsning, som giver mening for dem, og hvor ingen bliver gjort fortræd. Også selv om deres valg måske ikke giver mening for os forældre. Men i det her system af social kontrol handler det om at lære så hurtigt som muligt, hvad den religiøse og kulturelle autoritet siger, man må og ikke må, skal og ikke skal. Og hvis du ikke ved det, så spørger du en, der er ældre og har mere autoritet end dig. Så fortæller de dig, hvordan virkeligheden er skruet sammen. Det er en kæmpe forskel. (ressourceperson)

Indespærringen kan i visse tilfælde kobles til et overgreb, som mange ellers havde troet var ved at forsvinde: tvangsægteskabet.

Tvangsægteskaber

Straffelovens § 260 stk. 2: Tvinges nogen til at indgå ægteskab eller til en religiøs vielse uden borgelig gyldighed, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.

I 2009-empirien var der kun meget sjældne eksempler på tvangsægteskaber, og flere respondenter havde en forestilling om, at tvangsægteskaber var ved at forsvinde. Men ifølge 2019-empirien er det altså stadig ikke sket ti år senere. Som en respondent siger, *'Tvangsægteskaber troede jeg var på vej ud, men det er de ikke. Jeg har set flere, konkrete tilfælde her på skolen.'* At tvangsægteskab ikke kun angår piger, giver en studievejleder et eksempel på:

R: Jeg havde nogle samtaler med en enkelt dreng her. Det er lidt tabulagt, at komme og fortælle os de her ting, så det gør de faktisk aldrig.

I: Men der kom så én?

R: Ja. Eller, jeg opsøgte ham. Jeg havde altså bare hørt lidt i krogene, og så opsøgte jeg ham simpelthen. Han var dybt ulykkelig og skulle giftes, han havde ikke noget valg.

Psykisk vold

”§ 243. Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagende gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år.”

Straffelovens § 243 sammenkæder begrebet psykisk vold med nedværdigende adfærd, hvilket overlapper med arbejdsdefinitionens formulering *'nedværdigende sprogbrug og gestik'*. Det er en sammenkobling, en del respondenter også foretager. Flere ressourcepersoner fortæller, hvordan forældre eller andre nære familiemedlemmer tager nedværdigende udtryk i brug, såsom *'luder'*, for

at håne eller adfærdsregulere en ung pige. Med samme formål kan drenge blive kaldt 'køter', 'svin' eller 'æsel'. En ressourceperson giver et eksempel på en dreng, der havde været udsat for noget, hun definerede som psykisk vold, selv om man nok ikke kunne få forældrene straffet for det:

Den psykiske vold kan antage forskellige andre former, som ikke er direkte konventionsstridige. Jeg har et eksempel med en dreng, som blev talt på i fire timer af forældrene, fordi han havde fået en dansk kæreste

Et andet psykisk pres, som respondenterne er bekendt med, omfatter at slå hånden af den unge, som bryder normen. Konsekvensen er, at forældrene ikke vil se ham eller hende mere, og forbyder ham/hende at opsøge søskende.

Det er et selvstændigt studie værd at få afdækket, hvordan psykisk vold skal defineres, og hvilke former for adfærd, der dækkes eller ikke dækkes af begrebet. I forhold til straffelovens § 243 afgrænses til adfærd, der udspiller sig i den nære familie. I de unge muslimers virkelige verden kan det dog også være relevant at kigge på udøvere, som kommer fra storfamilien eller nærmiljøet.

I forhold til definitionen på psykiske vold ville det også være en fordel at rejse diskussionen om, hvordan psykisk vold og mobning defineres i forhold til hinanden. Er nedenstående adfærd for eksempel psykisk vold, eller er det 'bare' mobning?

At bryde med normerne fører også til isolering inde i klasserummet. Man vender det hvide ud af øjnene, når hende, der er trådt ved siden af siger noget, eller man adskiller sig sådan fysisk fra vedkommende. Det har jeg oplevet i en klasse, hvad der sker med en pige, som ryger i bad standing. Hun blev fuldstændig frosset ud.

Hvordan man end vælger at definere psykisk vold i forhold til mobning, er der ingen tvivl om, at ovennævnte adfærd ("man vender det hvide ud af øjnene") hører under dette studies arbejdsdefinitions kategori 'nedværdigende sprogbrug og gestik', som bruges til at straffe den, som træder ved siden af.

Trusler

§ 266

Den, som på en måde, der er egnet til hos nogen at fremkalde alvorlig frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd, truer med at foretage en strafbar handling, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Trusler som del af den sociale kontrol nævnes af flere respondenter, heraf en ressourceperson, som bevidner, hvilke former for trusler, hun har mødt:

Det er trusler om tvangsægteskab, trusler om at blive sendt på genopdragelsesrejse, og det kan også være trusler om at 'vi slår dig ihjel'

En anden ressourceperson fortæller noget lignende

Jeg har talt med mange unge gymnasiepiger, som er blevet truet med at blive slået ihjel, fordi deres forældre fandt ud af, de havde en kæreste.

Truslerne kan have vidtrækkende konsekvenser, såsom at man må

fjerne pigen akut fra hjemmet, fordi man frygter for hvad hun vil blive udsat for. Dem ser vi også jævnligt, desværre. Der er nogen, som må gå under jorden (studievejleder)

At truslerne af og til bliver ført ud i livet, viser empirien omhandlende fysisk vold.

§ 244

Den, som øver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år.

Stk. 2.

Begået forhold, der er nævnt i stk. 1, gentagne gange over en periode af en person i eller nært knyttet til den forurettedes husstand, uden at forholdet er omfattet af § 245, kan straffen stige til fængsel indtil 6 år.

1. § 245

Den, der udøver et legemsangreb af særligt rå, brutal eller farlig karakter eller gør sig skyldig i mishandling, straffes med fængsel indtil 6 år. Har et sådant legemsangreb haft betydelig skade på legeme eller helbred til følge, skal dette betragtes som en særligt skærpene omstændighed.

Stk. 2.

Den, der uden for de i stk. 1 nævnte tilfælde tilføjer en anden person skade på legeme eller helbred, straffes med fængsel indtil 6 år.

Fysisk vold

Ifølge respondenterne kan både piger og drenge blive udsat for vold. En studievejleder fortæller, at *'vi ser tilfælde med vold i familierne'*, og en ressourceperson giver eksempler på, hvad hun har set af vold begået i familien mod unge, som bryder med religiøse og kulturelle normer: *Det er sådan noget som spark, boks i maven, slag i hovedet, at blive tævet med bæltter, bøjler, sko, ledninger, køkkenredskaber etc..*

En anden ressourceperson kender også til tilfælde af fysisk vold:

Det er omfanget af de skrevne og uskrevne regler, og alvoren af håndhævelsen af de regler, som for alvor har gjort indtryk på mig. Hvilke konsekvenser det har at bryde de regler, både den bløde håndhævelse, social isolation for eksempel, men også den hårde håndhævelse, jeg kender nogen, som er blevet tæsket voldsomt af familiemedlemmer.

I følge en tredje respondent kan familievold udøves både i hjemmet og uden for hjemmet: *Jeg har snakket med nogen, som har villet bryde ud og har oplevet at få bank derhjemme eller på gaden af familie eller families venner.*

Vold i hjemmet er et følsomt emne, men i dobbeltinterviewet med pigerne bliver der alligevel spurgt ind til, om pigerne har hørt om tilfælde, hvor den sociale kontrol er kommet til udtryk gennem vold. Det afføder følgende ordveksling:

I.: Kender I til tilfælde, hvor der er nogen, der har fået bank derhjemme, fordi de gerne ville bryde ud?

R1 Nej

R2 (med lidt skinger stemme) Jah... Altså jeg ved, at min far, hvis jeg var sammen med en dreng på en p-plads, vi lavede ikke noget, vi sad bare og snakkede, min far har så set det på snapkort, hvor man kan se hvor folk de er henne. Så var han kommet derover og havde set mig med ham her drengen, der fik jeg sådan... en stor skideballe... Altså jeg var bange for jeg ville blive slået, men det gjorde han ikke. Det var virkelig der min fars grænse var, det kunne han ikke. Min far er ellers meget, han er sådan 'fint nok hvis du har en kæreste, din mor skal bare vide det', han vil ikke kunne tolerere selv at se det. Men det var som om han kom hurtigt over det, han har ikke rigtig snakket om det siden. Men jeg har aldrig været bange for at nogen ville slå mig eller min familie ville komme efter mig. Min familie er heller ikke så overbeskyttende.

R1 Men har du prøvet noget, oplevet noget? (insisterende)

R2 Neej. Men også fordi, jeg er for doven til at gøre de der ting, det tør jeg ikke, mødes med en dreng, jeg er alt for bange. Jeg er meget paranoid, jeg tør ikke. Jeg har selvfølgelig gjort det nogle gange, men så har det været hvor jeg ved 100 % ... altså [ikke muligt at høre] jeg kunne aldrig gå tur for eksempel, for mine forældre ved jo hvor jeg er [pga gps-tracking]

I: Men har I oplevet andre, som har været bange for at få bank, og som derfor ikke har gjort noget, de gerne ville gøre?

R2 Ja stort set alle vores veninder

R1 Sådan er det bare

[de to pigers samtale bliver utydelig og forsvinder i fnis, indtil der tydeligt siges noget med 'får første slag']

I: Hvad siger I, hvem får første slag?

R2 Nej altså ikke slag, men at de kaster sko efter en. Det er meget populært i vores kultur. [fnis] Ellers ikke nej.

Kommunikationen bryder sammen i skingre grin og fnisen, og interviewereren flytter samtalen til noget andet. Den ressourceperson, som deltog i interviewet valgte, efter pigerne var gået, at følge op med en kommentar:

Hvis du havde interviewet de her piger særskilt, ikke sammen, så havde du fået SÅ meget mere at vide. Den ene af dem, i samtaler med mig har hun været meget mere kritisk overfor religionen og kulturen. Men det har hun ikke turdet her i dit fokusgruppeinterview. De er jo SÅ bange for hinanden, selv om de er bedste veninder. De tør ikke sige deres ærlige mening overfor hinanden. Hende, der siger hun kun har fået smidt en sutsko efter sig, hun har jo fået tæsk, det ved jeg jo. Jeg har aldrig oplevet en pige have så meget frygt for sin far. Alt hvad der falder hende ind, der skal hun tænke på konsekvenserne i forhold til hendes fars reaktion. Der var bare noget gruppedynamik i det her interview, og jeg ved godt, sådan er det, når man laver fokusgruppeinterview, men... Du skal bare være opmærksom på, at de ikke fortæller alt i fokusgruppeinterviewet sammen med dig.

Fællesinterviews er altså ikke altid den ideelle interviewform, når man vil i dybden med et ømtåleligt emne. Dette giver sig tilsyneladende udslag i ovenstående passage. Passagen viser til gengæld også, hvor svært det kan være at trænge ned under overfladen og gennemskue, hvornår grin og fnis afspejler, at noget er sjovt, og hvornår det dækker over ubehag ved situationen.

Vold i hjemmet som del af den sociale kontrol rammer ikke kun piger, som bryder med deres miljøes kvindesyn. Vold kan også ramme drenge, hvis de ikke lever op til mandesynets normer. I et tidligere nævnt eksempel (ham, som valgte at ” at tage kampen for ligestilling og frigørelse, og som det er gået galt for”) blev drengen fysisk afstraffet for ikke at have holdt ordentligt øje med sin søster.

Vold blandt de unge

Pige mod pige

Studievejledere fra begge de jyske gymnasier giver eksempler på vold udøvet blandt pigerne. En tyrkisk pige havde fortalt en lærer, at hun var bange for en af de somaliske drenge, hvorefter en somalisk pige havde overfaldet hende

Den somaliske pige havde revet hende på halsen med sine lange negle, og sagt, at ’ du skal ikke gå og sige sådan om ham, du skal ikke komme og sige sådan, hvis du gør det igen, så skal jeg ordne dig, så du ikke kan rejse dig igen ’ (studievejleder)

Også muslimske piger fra et europæisk land kan udøve vold mod hinanden:

Vi havde nogle Balkanpiger, som holdt øje med hinanden. Det var både social kontrol, og så var det intern konkurrence. Den var rigtig svær at gennemskue. Det antog helt voldelige former. Vi har haft en pige, der fik tæsk af andre piger i et buskur lige her udenfor skolen. Det handlede om, hvorvidt man praktiserede islam rigtigt, om man var for dansk, om man kærestede med nogen udenfor deres egen gruppering. (studievejleder)

Dreng mod dreng

Flere studievejledere nævner, at der også blandt drenge af mellemøstlig/muslimsk baggrund udøves intern kontrol ved hjælp af vold:

en ung fyr af [arabisk] afstemning kommer ind til os og fortæller, at han er blevet truet og sparket af en gruppe andre drenge, og at han er bange for at være på skolen.

En anden har ved et tilfælde observeret et optrin lige uden for gymnasiet:

Jeg har overværet et optrin lige uden for skolens grund, med afstraffelse af en dreng. Han er blevet sparket i hovedet, han har mærker i ansigtet. Alle tre siger, der er ikke sket noget, også ham, der er kommet til skade, men jeg insisterer, for jeg kan jo se det, han står der med blodudtrædninger i det ene øje. Der er ingen tvivl om at der er sket noget, og der er et vidne mere, som har set det. Ham, der har sparket, trækker så den sårede væk og de taler sammen, ikke på dansk, men jeg har oplevelse af at de er truende overfor offeret. De kommer tilbage og 'de er gode venner igen' siger aggressor.

Spørgsmålet er her, om de nævnte eksempler kan rummes af arbejdsdefinitionen af negativ social kontrol, som jo gennem reference til Kvindekongressionen har et implicit fokus på piger. Ifølge en studievejleder er der dog mere på spil end bare konflikter drenge imellem, og derfor bør denne del af empirien inkluderes i gennemgangen af negativ social kontrol. Det handler tilsyneladende om, at nogle drenge med mellemøstlig/muslimsk baggrund holder sammen i flok, hvor de indbyrdes kan kontrollere, at hver enkelt lever op til gruppens religiøst/kulturelt betingede mandesyn, og hvor det ikke accepteres, hvis en af dem vil bryde ud. Det gælder også, hvis man hellere vil være sammen med sin klasse, med etniske danskere, i frikvartererne:

Nu har vi set det her mønster med meget hurtig etablering af et hardcore fællesskab blandt indvandrer drenge, hvor vold og de kontrollerende blikke er del af det. I frikvartererne, hvis man går forbi en af samme etnicitet, men som ikke har husket at gå hen til den etnicitets store gruppe, så falder sanktionen. Hvis der er en, som vælger at være sammen med danskerne fra sin klasse i stedet for, så går gruppen lige forbi ham, og så siger man hej, og så slår man ham, ikke bare sådan (tjatter ud), man slår rigtigt, sådan at det gør ondt, for at markere, hvem der er den fysik overlegne her, og hvad der venter, hvis du ikke forlader din klasse og går med os.

Opsummering

Med baggrund i dette kapitels empiri må det konkluderes, at den sociale kontrols forskellige former (nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, overvågning, indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold) finder anvendelse i visse mellemøstlige/muslimske miljøer. At den negative sociale kontrol antager disse former, er der som sådan ikke noget nyt i. Eksemplerne overlapper ret præcist med arbejdsdefinitionen, som jo netop er udarbejdet med basis i de sidste ti års forskning, og dertil hørende omfangsrige katalog af lignende cases. Den eneste iagttagelse med en vis nyhedsværdi kan være, at drengene kan være udsat for samme former for negativ social kontrol som pigerne. Denne konstatering ligger i tråd med konklusionerne på 'Aktør'-kapitlet, hvor det ligeledes bemærkes, at ikke kun piger, men også drenge kan være ofre for den sociale kontrol.

At gennemgå den negative sociale kontrols forskellige manifestationer giver dog i sig selv ikke svar på spørgsmålet om, hvorfor disse manifestationer stadig findes? Hvorfor gør de unge mennesker ikke bare oprør mod den psykiske og fysiske vold, de kan blive udsat for eller truet med, hvis de vil bryde fri af de religiøse og kulturelle normer? En nærliggende forklaring kunne selvfølgelig være, at de ikke gør oprør mod overgrebene, fordi de er bange for en eskalering af overgrebene. En anden forklaring kan være, at de overgreb, som udspringer af den sociale kontrol, giver mening for såvel udøvere som ofre, da overgrebene har som formål at sørge for, at alle lever op til det kvinde/mandesyn, som religiøse og kulturelle normer foreskriver. Hvis offeret har internaliseret disse normer, giver overgrebet mening også for offeret, hvilket gør et oprør sværere, da et oprør ville nødvendiggøre en afstandtagen fra nogle værdier og normer, man stadig ser som sine egne.

Hvad får individet ud af at opretholde den sociale kontrols bagvedliggende magtstrukturer?

Forholdet mellem individet og de magtstrukturer, vedkommende indgår i, kan måske være med til at forklare, hvorfor der ikke er flere, der går oprør mod den negative sociale kontrols overgreb. Kan der være fordele at opnå ved at bidrage til at opretholde den sociale kontrols normer og dertil hørende sanktioner? Som før sagt, hvis fordelene ved at blive er større end ulemperne, er der jo ingen grund til at træde ud.

Som en del af dette kapitels eksempler viser, handler det meget om at være del af en gruppe, blive i gruppen og respektere dens normer. Kan der være fordele ved det? '

Både muslimske drenge og piger har, hvis de accepterer den sociale kontrols bagvedliggende religiøst-kulturelle spilleregler, forskellige muligheder for altid at føle sig 'bedre end andre'. Som i tidligere nævnte eksempler kan pigerne kan altid hævde sig ved at tale sig bedre end 'billige' danske piger, eller 'dårlige' muslimske piger, som har brudt med de religiøst-kulturelle normer. Drengene kan, ved at acceptere at indgå i drengegrupper, hvor et mellemøstligt/muslimsk mandesyn opretholdes, høste en form for 'belønning', ved at de som gruppe kan dominere det offentlige rum, og dermed dominere andre, som ikke er del af gruppen. Som en studievejleder fortæller:

De her grupper af drenge med anden etnisk baggrund, de samler sig i ret store grupper, og hvis der så er en dansk dreng, der kommer i clinch med en fra sådan en gruppe, så er det dem alle sammen, så er det hele gruppen, du får et problem med.

I dette eksempel er det en drengegruppe, som udviser den dominerende adfærd. Men det kan også være drenge og piger sammen, som i gruppe kan dominere det offentlige rum. Her et eksempel fra et højskoleophold, fortalt af en ressourceperson, som også er forælder til en gymnasieelev fra et gymnasium med ca. en tredjedel elever med anden etnisk baggrund:

De var på højskole med klassen. Dem med anden etnisk baggrund, de holdt sig for sig selv. Dem fra de etniske minoriteter fra de forskellige klasser, de fandt sammen i en kæmpe stor gruppe og larmede ad helvede til. Man var fuldstændig målløs over deres måde at opføre sig på. De brød rammerne for, hvad man måtte, og de ville ikke spise den mad, der var. Kantinedamen havde ellers anstrengt sig, hun kom frem og præsenterede maden, det var halal og alt muligt, og så havde de bare... Altså de afviste hende fuldstændig, brokkede sig og 'det er ikke som min mors mad'

Altså, min datter ville gerne fortælle om det, men hun havde svært ved at sætte ord på det, for hun er sådan et ordentligt, rummeligt menneske, og hun ville ikke sige noget, der lød grimt. Men det havde været så forfærdeligt for hende at være del af. De havde bestilt mad udefra, fra et pizzeria, og sad der med deres telefoner, og... jamen det var totalt monkey business.

I begge ovenfor nævnte cases kan man få det umiddelbare indtryk, at gruppernes medlemmer er enige om at dominere det offentlige rum på en måde, som bliver ubehagelig for alle andre end dem selv. Men hvad hvis nogle af dem hellere ville have snakket med de danske elever, i stedet for at dominere rummet som adskilt gruppe, jfr dette kapitels eksempler på unge, som gerne har villet træde ud af gruppemekanismerne og blande sig med de etnisk danske elever, men er blevet tvunget tilbage i gruppen med vold?

I fremtidige studier kunne det være interessant at udforske, om sådanne grupper, der optræder dominerende, har deltagere, mænd eller kvinder, som i virkeligheden selv er dominerede, og selv ligger under for et pres, som de for afløb for ved at være udadreagerende. Det er ikke sikkert, det forholder sig sådan, men det kan man ikke vide, før man har undersøgt det.

Udbredelse

Efter at have kortlagt, hvilke aktører, der får den negative sociale kontrol til at eksistere, og hvilke former, kontrollen kan udøves under, er det tid til at stille spørgsmålet, hvor udbredt kontrollen må formodes at være.

Inden man søger at svare på dette spørgsmål, skal fremhæves, hvordan dette studies metodiske grundlag indeholder både et forbehold og en force: Forbeholdet er, at et kvalitativt, eksplorativt studie som dette selvsagt ikke kan bidrage til at etablere et kvantitativt, statistisk signifikant billede af udbredelsen af den negative sociale kontrol. Det skal det heller ikke. Forcen er, at den eksplorative metode muliggør det, som den kvantitative metode ikke kan: nemlig at bidrage til at skabe forståelse for de dynamikker, som har betydning for større eller mindre udbredelse af den negative sociale kontrol, i fortiden og fremtiden.

At den negative sociale kontrol findes, er der jævnføre dette studies allerede nævnte resultater ingen tvivl om. Men hvor udbredt kontrollen er, forbliver et svært spørgsmål, som man aldrig vil kunne få et helt transparent svar på, da svarene jo altid vil være afhængige af respondenternes perception af virkeligheden. Samtidig er det vigtigt at anskue begrebet 'udbredelse' som et dynamisk fænomen, som hele tiden er i bevægelse i en bestemt kontekst, og under indflydelse af de aktører, som præger konteksten. Spørgsmålet om udbredelse hænger altså sammen med, hvordan meningskabelsen og de magtstrukturer, som motiverer den negative sociale kontrol, spiller sammen med den bredere sociale kontekst, hvor også udenforstående aktører kan have indflydelse på den negative sociale kontrols udbredelse.

Empirien vil blive organiseret i tre separate kapitler: først præsenteres et kronologisk tværsnit, hvor empirien fra 2009 sammenlignes med empirien fra 2019, derefter følger et kapitel om, hvad uddannelsesniveaue betyder for udbredelse eller begrænsning af negativ social kontrol, og endelig sluttes af med et kapitel om udbredelsen på de medvirkende gymnasier.

1. Kronologisk tværsnit - Fra 2009 til 2019.

Er den negative sociale kontrol mon blevet mere eller mindre udbredt i de ti år, der er gået fra den første ministerielle undersøgelse om social kontrol i 2009 til indeværende studies udførelse i 2019? Som sagt søges der ikke et præcist, kvantificerbart svar på dette spørgsmål, men en vurdering af, hvordan dynamikkerne på området har udviklet sig i de angivne ti år.

2009

I 2009-studiet konkluderes det, at 'samtlige respondenter har måttet forholde sig til den sociale kontrol' (Magaard 2009: 202). Respondentgruppen i det studie var fortrinsvis unge, velfungerende gymnasiepiger og universitetsstuderende, hvoraf en del blev fremhævet som rollemodeller af studievejledere og lærere. Det var altså ikke socialt eller psykisk belastede unge piger, der prægede den undersøgelse. Når selv de ressourcestærke piger var præget af den negative sociale kontrol, kunne man forestille sig, at den på det tidspunkt generelt var forholdsvis udbredt blandt muslimske kvinder. Som før nævnt mindes der om, at ikke alle respondenter så den sociale kontrol som negativt. Nogle led under den sociale kontrol, nogle fandt sig i den, andre udøvede kontrollen i den

overbevisning, at de hermed gjorde en god gerning. Men alle måtte forholde sig til den negative sociale kontrol og dens præmisser, hvad enten de ønskede det eller ej.

2019

Ti år senere, i 2019, fastslår en ressourceperson, at

Jeg er endnu ikke stødt på en eneste ung med den baggrund, som har sagt til mig 'jeg har levet et liv hvor der ingen social kontrol var'. Selv dem, der har de mest vestlige, sekulære forældre, de er udsat for social kontrol fra andre på skolen, fra lokalsamfundet

En anden ressourceperson har gjort en lignende observation:

Det er også geografisk betinget. Dem, der bor i miljøerne er nødt til at følge reglerne i miljøerne. Men ikke kun dem, for alle har jo familie, det kan falde tilbage på. Jeg ser også eksempler på familier, der er flyttet ud fra de miljøer, det giver dem lidt friere rammer i dagligdagen, men de er jo stadig bange for at blive opdaget, hvis de lever for liberalt, og ikke overholder den ortodokse udlægning af islam og sharia. De er ikke så bange for selv at blive frosset ud, for de har ikke ret meget kontakt med miljøet mere, men det kan være deres forældre bliver frosset ud, eller deres søskende, eller deres familie i hjemlandet. Hvor meget den kollektive æresopfattelse betyder, det overraskede mig altså, dengang jeg startede med at arbejde fuld tid med det her.

Da både 2009 og 2019-undersøgelserne er baseret på kvalitativt indsamlet empiri, kan der naturligvis ikke konkluderes for bombastisk på baggrund heraf. Men skal man tro de ovennævnte respondenter, er der ikke meget, der har flyttet sig afgørende i de ti forgangne år. Flere respondenter fra 2019-undersøgelsen udtrykker tvivl om, hvorvidt diverse indsatser mod social kontrol virker. Som en studievejleder spørger intervieweren:

Jeg kunne godt tænke mig at vide... Vi er nu i gang med 3. og 4.-generationsindvandrere. Er der overhovedet noget der rykker noget sted? Hvorfor er der hele tiden en håndbremse, der bliver trukket?

En anden studievejleder fremhæver dog fremskridt hos en bestemt etnisk gruppe:

Vi har mange meget stærke somaliske piger, de er ikke bange for at åbne deres mund, og de har også attituden med i skolen. Og de der somaliske mødre, der kan jeg også se, der er ved at ske et skifte. De dukker op her til de sociale arrangementer, og de kommer i studievejledningen og vil gerne tale med og om deres børn. Det er især mor, der fører ordet.

En tredje respondent mener til gengæld, at det går den forkerte vej, og at de unge af og til kan være hårdere i deres udøvelse af negativ social kontrol end deres forældre var:

Vi ser også at de unge nogle gange selv dyrker den sociale kontrol, at efterkommerne har andre, mere religiøse værdier end dem der kom til landet. Deres ungdomskultur er del af det, de identificerer sig som en anden gruppe end danskerne, og opretholder nogle normer, som deres forældre har givet afkald på for længst.

Det er altså et varieret billede af de sidste ti års udvikling, man møder hos respondenterne. Dog kan man som minimum konstatere, at de forgangne ti års offentlige interventioner for at mindske den sociale kontrol ikke har formået at få fænomenet til at forsvinde. Vil det blive bedre i fremtiden,

efterhånden som uddannelsesniveaet blandt unge med anden etnisk baggrund kommer til at stige? Gymnasiet er jo en vigtig skillevej i de unges liv, da gymnasiet både har et studieforberegende formål og spiller en rolle i forhold til demokratisk dannelse. Eftersom flere og flere unge med anden etnisk baggrund får en uddannelse efter gymnasiet (Udlændinge- og integrationsministeriet), må det studieforberegende formål siges at være nået, i hvert fald i en del tilfælde. Det næste spørgsmål er, i hvor høj grad dannelsen erhvervet på gymnasiet har præget de nye generationer til at respektere andres rettigheder og friheder, og til at turde stå fast på egne rettigheder?

Mindsker højere uddannelse udbredelsen af den sociale kontrol?

Hvordan ser respondenterne på betydningen af uddannelsesniveau? Er der en korrelation mellem højere uddannelse og mindre negativ social kontrol?

Situationen i 2009:

I 2009-rapporten *At være muslimsk kvinde i Danmark*, blev studievejlederne spurgt, hvad der skulle til for at løse problemet med den negative sociale kontrol. Studievejlederne var typisk forhåbningsfulde, fordi flere og flere muslimske piger kom på gymnasiet og fik en uddannelse, sammenlignet med de tidligere indvandrer-generationer. Som en af dem siger ”*Der er helt klart sket noget i forhold til højere uddannelse*”, En anden stemmer i:

”der er sket en fantastisk udvikling i forhold til kønnet. (...) der er flere og flere piger, der får nogle muligheder, som de ikke havde tidligere. Det synes jeg da under alle omstændigheder er positivt.”

En tredje bekræfter:

Uddannelse, uddannelse og uddannelse, det er vejen frem. Det kan godt være, at der går en generation eller to mere, før det så brænder igennem, men jeg tror alligevel på, at jo mere de kommer i berøring med uddannelsessystemet og jo længere de kommer i det, jo mere vil de også kunne se mulighederne i det.

”Der er sket noget”, det er ”fantastisk”, uddannelse er ”vejen frem”. Hos disse studievejledere fra 2009-undersøgelsen spores en underliggende forventning om, at jo højere uddannelse pigerne får efter gymnasiet, jo mere frigjorte vil de blive, og jo mindre vil de ligge under for den negative sociale kontrol.

Situationen i 2019:

Er det gået, som studievejlederne håbede i 2009? Det kan desværre ikke bekræftes.

En enkelt ressourceperson fremhæver ganske vist, at uddannelse har en betydning, hvis man som individ vil bryde med den sociale kontrol og sit oprindelige miljø:

Det nytter ikke noget at tro, at bare vi får dem igennem en uddannelse, så ændrer tingene sig. For nogen sker der ikke det store. Når det så er sagt, så kan jeg se, at de unge vi får på safe house, der

er det nemmere for dem, som er i gang med en uddannelse, for de kan blive optaget i et andet fællesskab i den anden ende.

Men ellers giver 2019-empirien snarere et billede af, at de positive forventninger er skiftet ud med skepsis, eller en erkendelse af, at der ikke nødvendigvis er nogen korrelation mellem højere uddannelse og mere frigjorthed: *'Engang troede vi, at vi kunne uddanne os ud af det med den sociale kontrol, men så nemt er det ikke.'* Selvom en ung pige kommer på gymnasiet eller på universitetet, kan hun altså stadig være underlagt samme social kontrol, som hendes mor var underlagt, da hun gik ud af folkeskolen for at blive gift og gå hjemme:

Den sociale kontrol går på tværs af uddannelsesniveau. Der var en periode, hvor folk troede, det var uuddannede mennesker, der praktiserede gamle skikke. Men vi kan se i dag, at den sociale kontrol også angår universitetsuddannede piger. I Danmark er kvinderne blevet mere frie og selvstændige af at uddanne sig. De fik egne ressourcer og kunne træffe nogle valg selvstændigt. Men jeg er ikke sikker på, det gælder for etniske minoritetskvinder. For nogen gør det, men for andre er det bare at aflevere pengene direkte på familiens eller mandens konto, og så er de udsat for social kontrol samtidig. Jeg har en sag med en veluddannet kvinde, som har haft et fast arbejde i to år, men hun aner ikke, hvor meget hun tjener. Pengene er røget ind på mandens konto, og så har han brugt dem.

Tre kategorier

Efter at have konstateret, at højere uddannelse ikke nødvendigvis mindsker udbredelsen af den negative sociale kontrol, kan man bryde empirien ned i tre analytiske kategorier:

- 1) den veluddannede er selv offer for social kontrol,
- 2) den veluddannede udøver selv kontrollen overfor egne familiemedlemmer, samt
- 3) den veluddannede bruger sin uddannelse til at udøve social kontrol overfor andre, som vedkommende har autoritet over i kraft af sin position på arbejdsmarkedet.

1) Den veluddannede er selv offer for social kontrol

To gymnasiepiger beskriver deres miljøets religiøst-kulturelt betingede forventninger om, at de skal giftes og have børn:

R2 Ja det er jo sådan i vores kultur, at man bliver gift og man får nogle børn, vi er født med at vi skal giftes og have børn, ellers så...

R1 Mine forældre siger uddannelse først, så giftes,

At en ung kvinde tager en uddannelse, er altså ikke ensbetydende med, at hun kan undslå sig ægteskabet. Uddannelsens formål er heller ikke altid at komme på arbejdsmarkedet. Det reelle formål kan hos nogen piger være en strategi for at udsætte et arrangeret ægteskab:

Jeg møder gymnasiepiger, jeg møder højtuddannede, som knokler løs og som går videre i uddannelsessystemet, dybest set for at have en undskyldning for at holde sig væk fra ægteskab. Dem

ser jeg af og til. Når de så er 28-29 år, så kommer de alligevel og har brug for hjælp til at gemme sig fra familien. Når man så spørger 'hvordan kan det være, at dit problem ikke opstod før?', så siger de 'jamen jeg sagde til min far, jeg skal lige gøre gymnasiet færdig, så skal jeg lige færdiggøre min bachelor i medicin, og så skal jeg lige tage min ph.d.' Men når du ikke kan nå højere i uddannelsessystemet, så falder hammeren, for ham, hun skal giftes med, han har pænt ventet. I den forstand, at han har levet livet i mellemtiden. Drengene har det jo rimelig sjovt inden ægteskabet, de kan gøre, hvad der passer dem, mens pigerne fordyber sig i deres uddannelse. Her skal vi være bedre til at spørge pigerne, inden de går i gang med en uddannelse 'hvordan ser det ud for dig, når du er færdig? Må du overhovedet arbejde som læge? Eller skal du bare være hjemmegående?' De kan bruge ti-femten år på uddannelse, inden problemet bryder ud i lys lue.

En anden ressourceperson understreger i den forbindelse den kønsulighed, som stadig præger nogle af de muslimske miljøer:

Jeg har talt med flere som er underlagt det her hele livet, der er også nogen som klarer sig fint i uddannelsessystemet, får gode eksaminer, men så får de en mand, og så skal de altså være hjemmegående. Så er det slut med den karriere. Det er jo igen anderledes med mænd, det er ikke forventet, at de skal gå hjemme og være husmødre.

Kønsuligheden kan også betyde, at en kvinde, som ellers er veluddannet, kan blive udsat for økonomisk umyndiggørelse og udnyttelse af mænd:

For eksempel, jeg skulle hjælpe en dygtig ung kvinde, som gik på universitetet. Da vi så åbnede hendes e-boks, så gik det op for os, at der er et familiemedlem, som har brugt hendes identitet til alt muligt møg. Han havde hendes Nem Id, det var ikke hende selv, der styrede det. Så nu skyldte hun penge til højre og venstre, og der var blevet gjort ting og sager i hendes navn. Og det er en pige, som går på universitetet. Så det er et økonomisk overgreb. Et andet eksempel er en anden veluddannet kvinde, der vil ud af et ægteskab, men hun kan ikke få understøttelse, for han har købt en dyr bil i hendes navn. Hun står som ejer af en stor Mercedes, men hun har ikke selv adgang til den.

Selv om forældrene lader datteren få en uddannelse, er dette for nogens vedkommende altså kun en mellemstation på vej mod hendes endelige mål, at blive gift og få børn. Nogle få unge kvinder gør oprør mod denne religiøse/kulturelle norm. Andre gør ikke. Nogle internaliserer den religiøst-kulturelle norm og viderefører den til næste generation, som det demonstreres her nedenstående.

2) Den veluddannede udøver selv kontrollen overfor egne familiemedlemmer

I en af studievejlederfokusgrupperne kommer respondenterne ind på, at man nu ser forældre, som selv er veluddannede, men som ikke af den grund slækker på den sociale kontrol af deres børn:

R1 Jeg tænker nogle gange, at det er ligesom et spil Matador. Vi bliver sendt tilbage til start. Når jeg ser veluddannede forældre, som har fast arbejde, bor i hus, som man tænker er godt på vej... '

R2 Ja og når så ungerne går fra 1.G til 2.G, så falder hammeren, så er der bare kontrol. Og det undrer mig. Det kan være forældre, der selv har gået her, har været elever her, så de kender miljøet, skolen, ungdomslivet. Og så alligevel.

Som det påpeges i dette eksempel, er det ikke nødvendigvis uvidenhed om det danske skolemiljø og ungdomsliv, som skaber den sociale kontrol. Det kan også være, at forældrene vil holde deres børn væk fra noget, de netop godt ved, hvad er. En studievejleder nævner for eksempel en case, hvor en lærer udøver så barsk negativ social kontrol overfor sin datter, at datteren har søgt hjælp:

Den seneste pige, vi har skullet hjælpe, hendes mor er aktiv inden for undervisning her i kommunen. Jeg står helt uforstående overfor det.

Ikke kun læreruddannede, men også pædagoguddannede kan videreføre den sociale kontrols mekanismer. En ressourceperson fortæller om en oplevelse på et pædagogseminarium, hvor flere af de studerende viste sig at være bærere af det kvinde/mandesyn, som retfærdiggør den sociale kontrol:

Jeg har undervist på et pædagogseminarium her i Hovedstadsområdet. Lige pludselig kom de unge med anden etnisk baggrund strømmede ind, en del unge mænd også, og vi syntes det var fantastisk, for dem så vi ikke før. Så underviste jeg i social kontrol, jeg nævner at man ikke har ret til at kontrollere sin kones mobiltelefon, hvor det så går op for mig, at det netop er det, som nogle af mine mandlige studerende gør. En af dem siger 'jamen hvis hun ikke har noget at skjule, så kan hun vel ikke have noget problem med det?'. Og det var seks måneder før, de var færdiguddannede som pædagoger, og skulle ud og arbejde i vores daginstitutioner og skoler, hvor de kan præge vores børns værdier og normer. Efter pausen talte jeg om mødomsproblematikken. Efterfølgende udeblev alle de muslimske piger fra min undervisning.

I tråd med ovenstående fortæller en studievejleder om en socialrådgiverstuderende og en universitetsstuderende, som udøvede æresrelateret vold over for deres lillesøster:

Vi havde en pige, som kom til os, fordi hun blev udsat for æresrelateret vold i hjemmet. Det viste sig, at det mest var hendes to søstre, som var ude efter hende. Hun havde to søstre, som ellers på papiret var velfungerende, den ene læste på universitetet, den anden til socialrådgiver. Men de udøvede både fysisk og psykisk vold mod lillesøsteren, fordi hun ville frigøre sig. Så det var noget med at rive i håret, kaste ting efter hende, hvor der ikke var nogen opbakning fra forældrene. Det eskalerede, så det endte med at også forældrene brugte fysisk vold. Det var påfaldende for mig, at der var en af søstrene, der læste til socialrådgiver. Tænk, at man kan sidde med et menneske, der på den ene side er funktionel og velovervejnet og intelligent, og så samtidig have sådan en skyggeside, hvor man i den grad kunne bide i sin lillesøster.

Kontrollen kan altså også udøves af søskende med længere videregående uddannelser. At forældrene er universitetsuddannede, er heller ikke ensbetydende med, at de er blevet frisindede:

Det her med mødomstjek, det er ikke kun i uuddannede familier, den slags sker. Forældrene kan sagtens være advokater, eller læger, og stadig tro, at en man kan kigge datteren mellem benene og sige om hun er jomfru. Selv om videnskaben siger, at det ikke kan lade sig gøre at tjekke jomfruelighed på den måde. Der er noget omkring viden og kundskab, hvor kulturen betyder noget. Nogle gange fylder religion mere end det faktuelle, også hos veluddannede muslimer.

3) Den veluddannede bruger sin uddannelse til at udøve social kontrol overfor andre borgere, som vedkommende har autoritet over i kraft af sin position på arbejdsmarkedet.

Empirien byder også på et eksempel, hvor en muslimsk socialrådgiver bruger sin position som socialrådgiver til at udøve social kontrol overfor en anden muslimsk borger, som henvender sig til kommunen for at få hjælp:

Der var en pige fra Pakistan, hun havde fået en kæreste og var blevet gravid. Hun kom til socialrådgiveren for at få hjælp, men i stedet for at hjælpe hende og være professionel, så skældte han hende ud for at handle imod islam. Problemet er, at når de sidder overfor en muslimsk borger, så er de er ikke professionelle, så tager de den religiøse kasket på. Det er ikke deres religiøse baggrund, der retfærdiggør, at de sidder bag det skrivebord, men de kan ikke skille det ad.

Specielt én videregående uddannelse nyder stor respekt blandt muslimske forældre og elever: lægestudiet. For ti år siden, i 2009-empirien, fremhæves dette som positivt af en studievejleder. Hum glæder sig over alle de dygtige kvindelige læger med anden etnisk baggrund, som i fremtiden vil være i hospitalsvæsnet:

Når man møder en dygtig ung læge med anden etnisk baggrund – dem er der jo mange af på lægestudiet, dem vil vi møde, når vi bliver gamle - så er det, vi bare skal være glade for, hvor dygtig hun er, og så rose det. (studievejleder, 2009)

Ti år senere, i 2019-empirien optræder dog en større tvetydighed overfor det stigende antal læger og lægestuderende med muslimsk baggrund. En respondent roser, at mange af de unge med anden etnisk baggrund har et højt ambitionsniveau, og siger med et smil på læben at 'Panum-instituttet er Høje Taastrups fjerde ghetto' (med reference til de tre ghettoer i Høje Tåstrup kommune, samt det relativt høje antal elever, som gymnasierne i området sender videre til Panum Instituttet.) Et par andre respondenter er dog mere kritiske. En kvindelig ressourceperson mener at vide, at nogle af de tørklædepiger, som vælger Panum Instituttet, kan være forholdsvis aktivistiske i deres tro, og dermed også i deres sociale kontrol af kvindelige medstuderende. En mandlig ressourceperson, som selv er muslim af anden etnisk baggrund, men af liberal observans, fokuserer mere på de meget religiøse mandlige studerende fra Panum-Instituttet:

R: Panum-Instituttet, ja det er jo en rigtig islamist-rede!

I: Hvor mange på Panum Instituttet mener du er islamister?

R: Selvfølgelig ikke alle, men der var en hård kerne.

I.: Altså hvornår?

R: Jeg kender ikke situationen i detaljer i dag, men Hizb ut-Tahrir var meget populær på Panum Instituttet for fem-ti år siden. Der var også en studerende fra Panum, der tog til Syrien for at kæmpe for Islamisk Stat, det undrer mig overhovedet ikke, når man tænker på det miljø, der var der. De gjorde den fejl på Panum Instituttet, at de gav lov til et bederum, og det betød, at de mere radikale muslimer rigtig gerne ville gå der, for der kunne de udøve deres religion. De kunne så også lægge pres på andre, for at de skulle gå med over at bede og alt muligt.

I: Men er det stadig sådan i dag, i 2019?

R.: Det ved jeg ikke, men de læger fra den periode, de er jo uddannede nu, de virker som læger i det danske hospitalsvæsen. Her for nylig skulle jeg opereres, og jeg var rigtig bange for, om jeg skulle opereres af en fuldskægget. Jeg er ikke tryk ved de fuldskæggede, jeg har haft for mange dårlige oplevelser med dem, og du møder dem af og til i hospitalsvæsenet. Jeg vil heller ikke lade mig operere af en læge, som faster, som ikke har drukket eller spist. Altså måske, hvis jeg kom ind som den første om morgenen, men ikke op ad dagen, hvor det er mange timer siden, han har spist eller drukket, det ville jeg ikke turde. Jeg fik det heldigvis ordnet, så jeg kunne blive opereret af en dansk læge.

Men falder dette eksempel ikke lidt uden for kategorien 'social kontrol'? Eller skal det med, eftersom respondenter som liberal muslim føler sig under pres fra mere konservative muslimske kredse? Dette pres forstærkes, når personer i autoritetspositioner i det danske samfund blåstempler konservativ religiøs praksis, og direkte eller indirekte bidrager til at øge presset på liberale muslimer som ham selv. Han kritiserer, at veluddannede muslimer, som ellers er fuldt ud integrerede økonomisk og uddannelsesmæssigt, bidrager til at opretholde et religiøst parallelsamfund, hvor man holder andre mennesker fast i nogle religiøse og kulturelle normer, de ikke nødvendigvis ønsker:

Nogle af disse læger misbruger deres stilling som læge til at kontrollere andre muslimer, og til at missionere. På nettet kan du finde en video med en læge, han repræsenterer partiet Venstre i Region Syddanmark, og samtidig missionerer han for, at man skal holde ramadan, og at fasten holder onde kræfter væk. Det er jo overtro, ikke videnskab, så når han siger det som læge, så misbruger han jo sin autoritet.²

Nogle kan også misforstå, hvad positionen som læge giver hjemmel til i det danske samfund, som en studievejleder nævner:

Da den her elev blev smidt ud, der oplevede vi et meget stort pres fra familien for at tage ham ind igen. Vi fik alle de her opringninger fra farbrødre, som var læger et eller andet sted i landet. De ringede og forsøgte at presse os til at ændre beslutning, men der stod vi altså fast.

Empirien byder på en anden sag, som involverer følgende personer:

A En ung pige af mellemøstlig oprindelse, som er sendt på genopdragelsesrejse.

B En højtuddannet muslimsk mand, som har en ledende position i en offentlig organisation. I privatlivet er han også overhoved i den klan, som A tilhører.

C En ressourceperson, som arbejder med udsatte borgere, under B's autoritet

² <https://jv.dk/artikel/l%C3%A6ge-og-regionspolitiker-r%C3%A5dgiver-if%C3%B8rt-sin-l%C3%A6gekittel-muslimer-i-video-vrede-fra-dj%C3%A6velen-skal-afvaskes-ved-ritual>

Pigen (A) er i konflikt med familien, fordi hun er blevet 'for dansk'. Familien sender hende på genopdragelsesrejse, hvor hun udsættes for indespærring og fysiske og psykiske overgreb. Det lykkes hende at få kontakt til ressourcepersonen (C). Pigen udpeger manden B, (altså ressourcepersonens overordnede), som ansvarlig for at have arrangeret genopdragelsesrejsen, og dermed også overgrebene mod hende, da han er overhoved i den klan, som hun også tilhører. Det viser sig også, at ressourcepersonen ikke kan gøre noget ved sagen, pga mandens position i samme organisation som hende. Derfor finder ressourcepersonen på følgende strategi: at kontakte familien, som både A og B tilhører, og bede dem tænke over, hvad det vil betyde for familiens og manden B's omdømme, hvis sagen kommer frem i offentligheden. Familien lader derefter pigen komme tilbage til Danmark, og sagen lukkes.

Denne sag kan anskues fra flere vinkler. På den ene side kan nogle fremhæve det som positivt, at C gennem sit kendskab til A og B's kulturelle baggrund formår at 'trykke på de rigtige knapper' for at få A hjem fra genopdragelsesrejsen. På den anden side kan andre fremhæve det som negativt, at manden kan bruge sin høje uddannelse og position i den givne organisation til konsekvensfrit at udøve negativ social kontrol over pigen, og endda spænde ben for ressourcepersonens indsats for at hjælpe pigen fri af den indespærring og fysiske og psykiske vold, hun er udsat for.

Som ovennævnte eksempler viser, er højere uddannelse af borgere med anden etnisk baggrund altså ikke løsningen i sig selv, hvis man vil mindske udbredelsen den sociale kontrol. I tilfælde som ovenfor nævnte faktaboks-case kan højere uddannelse endda give den veluddannede et større rum og et stærkere udgangspunkt for at udøve den sociale kontrol over andre, hvad enten disse andre er familiemedlemmer, eller medarbejdere, som den veluddannede har autoritet over i kraft af sin position i en given organisation.

Som en studievejleder udtrykker det, kan lignende situationer føre til, at man føler sig, med hans ord, 'magtesløs' overfor udbredelsen af den negative sociale kontrol. Det er hårdt at hjælpe nogen, som man gerne vil sætte fri, og som nok får en god uddannelse, men som ikke af den grund bryder med den sociale kontrol, og som måske endda bruger sin status som veluddannet til at modarbejde den frisættelse af andre, som studievejlederen kæmpede for.

Det viser til gengæld også, hvor vigtig en 'mellestation' gymnasiet er. Får man ikke givet de unge med mellemøstlig/muslimsk baggrund et alternativ til den negative sociale kontrol, mens de går på gymnasiet, vil de jo tage det tankesæt og den adfærd med videre, og måske endda gennem deres uddannelse få en større platform til at udøve den negative sociale kontrol overfor andre.

Derfor er det relevant at spørge ind til, hvor udbredt den negative sociale kontrol anskues at være på de forskellige gymnasier, hvilket vil blive gjort i næste delkapitel

Hvor udbredt er den negative sociale kontrol på gymnasierne i 2019, alt efter antal elever med anden etnisk baggrund?

Her vil det blive undersøgt, hvordan studievejlederne ser dynamikkerne i udbredelsen eller nedskaleringen af den negative sociale kontrol på hver af de fire case-gymnasier.

Gymnasium med omkring 10 % elever med anden etnisk baggrund

Dette gymnasium er gået fra at have ca. en fjerdedel elever med anden etnisk herkomst, til i løbet af få år at have en andel på lige omkring 10 %. Hvad har det betydet for udbredelsen af den negative sociale kontrol? En studievejleder beretter:

Vi snakkede meget om den sociale kontrol for et par år siden, der var det noget mere påtrængende end nu. Der var nogen, der ikke følte sig trygge. Men den gruppe af muslimer, der overvåger andre er forsvundet. Vi havde en debat om bederum – skulle de have det? Det afviste skolen, og det medførte, at nogle af de radikale muslimer ikke følte sig hjemme. Så de flyttede til et andet gymnasium. Siden har vi ikke rigtigt oplevet nogen problemer blandt de muslimer, som stadig går her.

Det hører med til det samlede billede, at et nabogymnasium, som nærmest samtidig åbnede op for mere religiøs praksis, fik en markant stigende andel af elever med anden etnisk baggrund. Der har ikke været tid til at undersøge til bunds, om der er en korrelation mellem disse to forhold, eller om det er rent tilfældigt. Dog kan empirien antyde, at der kan være selvsegregeringsmekanismer på spil i den observerede dynamik, altså at religiøst orienterede muslimer fravælger det gymnasium, som holder en sekulær linje (ingen bederum), men samler sig på det gymnasium, som åbner op for religiøs praksis i skoletiden. Hvis det er tilfældet, virker det konsistent med, at de muslimer, som har valgt at blive på gymnasiet, ikke lader til at være specielt udfordret af den negative sociale kontrol.

Gymnasium med 10-20 % elever med anden etnisk baggrund

På gymnasiet med mellem 10 og 20 % elever med anden etnisk baggrund formulerer respondenterne meget handlingsprægede svar på spørgsmålet om den negative sociale kontrols udbredelse. Dvs. at fokus i høj grad er på, hvordan man har handlet for at forebygge eller afmontere udbredelsen af negativ social kontrol. Først forebyggelsen:

De har ikke fået lov at få bederum. De kristne har også bedt om et andagtsrum, og det har de ikke fået lov til. Vi er et sekulært område, det vil vi gerne holde fast i. Man skal kunne gå her uden at blive presset, at nogen siger hvis du er kristen, så skal du gå med ned og bede, eller hvis du er muslim så skal du gå med ned at bede. Det er for at skabe et rum hvor man kan være fri for det der, hvis man vil det.

Ellers oplever studievejlederne, at det er forholdsvis udbredt blandt pigerne med anden etnisk baggrund at leve et dobbeltliv, ligesom familiernes overvågning af pigerne defineres som 'voldsom'. Her gives et eksempel på, hvordan man kan handle for at afmontere overvågningen:

Jeg har et eksempel med en pige, hendes mor ringede til hende konstant i timerne. Moderen kunne ringe 3-4 gange i en time, og pigen sagde 'Jeg bliver nødt til at tage den, for ellers flipper hun helt ud, når jeg kommer hjem'. Så jeg sagde til hende, 'nu går du hjem og siger til din mor, at du afleverer din telefon hos mig, og hvis hun ringer, så tager jeg den. Og hvis det er rigtig slemt, så skal jeg nok få fat på dig'. Og det stoppede faktisk, for hun ville ikke ringe til mig. Jeg skrev det på en mail til pigen, så hende mor kunne se det, at det her, det går ikke, jeg vil have, at du afleverer din telefon ved mig, når du kommer. Så stoppede det fra den ene dag til den anden

I sjældne tilfælde har man haft behov for indberetning eller kontakt til Etnisk Ung:

Vi spørger dem, hvad de helst selv vil. Hvis der er noget frygt for vold eller... ikke drab det tror jeg ikke vi har haft, ikke helt derhenne, men vold, jo. Vi spørger dem, om vi skal lave en indberetning. Hvis man laver en indberetning udenom eleven, og kommunen så selv henvender sig, så vil det blive afvist af alle parter, også af eleven selv. Så vi er nødt til at have eleven med til det, og det fortæller vi eleven. Vi har også haft Etnisk Ung herude, og snakket safehouse. Vi har haft safehouse på tale en enkelt gang, men der var eleven ikke klar. For det er jo noget med at være klar til at lave det brud med familien. Vi har til gengæld lavet indberetning på familier, hvor der foregår noget voldsomt, hvor de sociale myndigheder burde have været inde over for længst.

Hvad angår den negative sociale kontrol, som foregår eleverne imellem, oplevede gymnasiet for få år siden, at nogle drengegrupper begyndte at dominere det offentlige rum på gymnasiet:

Vi begynder at få fornemmelsen af, at der foregår et eller andet, og da vi så får kig på den gruppe, så kan vi se det rent fysisk: der er en fører, altså det er sådan helt fysisk, der er en meget markant alfahan, som styrer de andre med blikket. Da vi så bliver lidt nysgerrige på, hvad det handler om, så kan vi se, der er et hierarki i den gruppe. Vi bliver meget observante på det, mere og mere observerende, for der hvor ledelsen ikke er tydelig, der går de ind og tager kontrol.

Pigerne er bange for dem, og der er eksempler på, at de har udøvet vold overfor andre drenge med anden etnisk baggrund. En dreng, der er blevet overfaldet af den gruppe, har sin far ind over:

Hans far kommer også og taler med os om det på kontoret, og det eneste vi kan sige, det er 'anmeld det til politiet', men det vil de ikke. Faren mener, at så bliver han straffet endnu voldsommere. Vi kan ikke gøre så meget, når de ikke vil politianmelde det, men vi er meget opmærksomme på at der er nogen, der har meget kontrol med andre her. Og vi danner en ramme omkring ham her, som er blevet tævet. Vi er meget opmærksomme på, at han skal kunne gå i fred her på skolen, og han bliver hentet af sine forældre fra skole.

Gymnasiet iværksætter en strategi for at bremse udbredelsen af den maskuline form for negativ social kontrol, hvilket betyder, at man nu oplever den som markant reduceret. Strategien indeholder flere elementer, hvor man handler tydeligt på al adfærd, som skaber utryghed:

Udsmidning pga brud på ordensregler

Vi har fået nye ordensregler, nu gælder de også på nettet, i og uden for gymnasiet og på de sociale platforme. Det giver os hjemmel til at sige, at vi ikke accepterer vold og trusler, og 'du har skrevet sådan og sådan, du kan ikke gå her mere'. Kontrollen ligger ikke kun her, men også andre steder, og der kan vi ikke styre den, men vi kan forsøge at påvirke den.

Politianmeldelse og udsmidning pga vold

En anden familie, hvis dreng er blevet overfaldet, anmelder det, i samråd med os. Vi siger til dem, at vi synes de skal anmelde det, og vi støtter dem og er inde omkring politiet og fortæller, hvordan vi oplever det, og voldsmanden bliver så smidt ud. Han har overtrådt skolens ordensregler så voldsomt, at han ikke kan være her mere.

Det løser dog ikke problemet, at man smider gruppens leder ud:

R1 Da så den her alfahan bliver smidt ud af skolen pga en voldsdom, så sker der bare det, at så rykker der en ny op.

R2 Det er som om de har sådan et pyramidehierarki – man er ikke i tvivl om, hvem der er nummer 1, eller nummer 2 og 3 og 4

Opløsning af den dominerende drengegruppe

Gymnasiet beslutter fra det nye skoleårs start at lægge en strategi for at afmontere de dominerende drengegrupper. Som lederen siger:

Der er meget på spil i starten. I det her skoleår beslutter vi at lægge anderledes ud fra start. Vi har sammen med vores sikkerhedsvagter fået at vide, at hierarkier er enormt vigtigt for nogen af dem her. Så jeg laver et korps af gode, forstandige mandlige lærere primært.

Udover lederen var fokusgruppen til indeværende studie netop sat sammen af mandlige lærere og studievejledere, som var del af det nævnte 'korps', og som gør rede for, hvordan strategien er blevet udmøntet:

R2: Vi siger selvfølgelig hej og velkommen til alle, men samtidig laver vi en vagtkorpsordning, hvor der er vagter, der går runder i pauserne, især i de store pauser, hvor de går hen til de områder på skolen hvor vi kan se, de typisk samler sig og så går vi hen og markerer os. Det er ligesom om der er en intimsfære omkring sådan en gruppe, men den bryder vi. Og det gør vi meget markant i august og september.

R3 De har det der med, at man skal tale ordentlig til dem, og med respekt. Vi havde nogle arabiske elever, og der var nogle danske elever, som havde sagt et eller andet til en af dem til et arrangement, og så skulle der være himmel og hav om det. Så tager vi en lang snak om, at vi skal tale pænt til hinanden og vise respekt for hinanden. Næste dags morgen kommer de tyve minutter for sent, og der har vi talt respekt om aftenen. Jeg lader den anden lærer tage af sted med de andre elever, og så står jeg tilbage med dem, og så havde vi lige den respekt-snak én gang til, så vi alle sammen var helt sikker på, hvad respekt det er.

I: Hvori lå misforståelsen?

R3 Det er respekt ind mod dem selv, de vil have, men deres respekt for andre mennesker, den ligger på et meget lille sted for dem. Det der ligger bag, har med magt at gøre – 'jeg vil have respekt', det betyder i virkeligheden, at 'jeg står over dig i hierarkiet'.

R1 *Men det er så der, vi behøver de her meget tydelige lærere, der kan markere – hør her, hierarkiet er, at vi bestemmer over dig. Nok er vi friske i tonen, men vi sender også nogle hints om, at 'vi har afluret dig, vi ved godt hvad du går og laver, du kan ikke rende om hjørner med os'*

R2: *Jeg kan godt finde på at gå hen og snakke med dem, bede dem om lige at rydde op, for lige at punktere boblen, for at skyde en kile ind, før de bliver for dominerende. Også fordi vi som studievejledere jo som regel har et ærinde med nogen af dem. Vi har en anledning til at skyde den der kile ind og sige 'I skal lige dæmpe jer, og for resten, jeg skal lige snakke med dig.'*

R3 *Ja, vi går hen og siger 'hej, hvad laver I, vi tager en positiv kontakt, men vi markerer også. Vi anerkender at 'nåh, I er her, I sidder og hygger jer, hvor er jeres klasse henne?'*

R1 *Det handler om, at når man er et sted hvor man er kollektivt orienteret, når man er tryk i en gruppe og man kommer til et nyt sted hvor alle er usikre, så søger man hen mod den gruppe man kender, fordi det er trygt. Her er det vores opgave at præsentere dem for et andet kollektiv som også er trygt – deres klasse. Og der er der nogen, som er bedre til at slippe deres egen etniske eller religiøse gruppe og sige 'jeg vil gerne prøve det nye', og så er der nogen, der vælger, at det vil de ikke. Men vi tydeliggør, at det er vigtigt, at man også er sammen med sin klasse, at klassen også er et fællesskab, man skal opsøge.*

R2 *Vi er 5-6 mand på skift, og så har vi også pedellerne med ind over. Omkring efterårsferien er vi ude over den kritiske fase. Så kan vi se, at nu begynder nogen af dem at vælge at sidde sammen med deres klassekammerater. De sidder stadigvæk også sammen med de andre, men der er ikke de der aggressioner overhovedet.*

'Bytte drenge'

Gymnasiet har også brudt nogle af gruppedynamikkerne i de dominerende drengegrupper ved at hjælpe en af drengegruppens medlemmer til et andet gymnasium for at starte på en frisk:

En af dem, ham har vi hjulpet ind på et andet gymnasium, fordi vi har vurderet, at han måske kunne rettes op. Og jeg har hørt, at han stadig går på det gymnasium, hvor vi sendte ham hen.

Gymnasiet har også selv modtaget en dreng fra et andet gymnasium:

Jeg var ikke helt inde i de nærmere omstændigheder, men han skulle bo her selv, og ikke i en anden by, hvor hans forældre boede. Der var en kontaktperson, som støttede ham indtil han var meget godt i gang. Der har været en domsfældelse tidligere, men han lykkedes med at finde fornuftige venner i klassen, så han har taget en hel pæn studentereksamen.

Håndtering af trusler

Dette gymnasiums tiltag lader til at have markant reduceret den sociale kontrol udøvet af dominerende drengegrupper, men det har også haft omkostninger, som lederen gør opmærksom på:

Jeg har også modtaget personlige trusler, privat, og det skal man være klar til. Jeg har stået som den, der smider ud, og det er kendt i miljøet, at jeg er den, der smider ud, hvis man ikke opfører sig ordentligt. Da vi gik i gang med vores nye strategi, var der også nogen af de dominerende drenge,

der pludselig flyttede til en anden ungdomsuddannelse, hvor jeg ved, de har truet ledelsen. Men vi kører samme strategi i næste skoleår, med at være meget tydelige de tre første måneder.

Næste fokus på det gymnasium er nu på pigerne, hvor man er i gang med at ”opbygge tillid til dem, som har brug for vores støtte”.

Hvis man skal tage det eksempel til efterretning, tyder noget altså på, at en aktiv strategi fra gymnasiets side kan bidrage til at inddæmme eller måske endda mindske den negative sociale kontrols udbredelse. Et gennemgående træk er, at man ikke flytter ofrene for den sociale kontrol væk, men tværtimod sørger for at beskytte ofrene, smide gerningsmændene ud og splitte de grupper ad, som udvikler sig i en dominerende retning.

Gymnasium med 20-30 % elever med anden etnisk baggrund

På dette gymnasium har man, lige som på de to ovenfor nævnte gymnasier, besluttet at forebygge udbredelsen af religiøs social kontrol ved ikke at give tilladelse til et bederum:

Vi har stået meget fast på at skolen er ikke-religiøs, vi har også sagt nej tak til bederum til danske præster, det har vi stået fast på. Der var på et tidspunkt nogle nykristne, de Apostolske, de er jo bindegale, de ville have alt muligt heroppe, og det sagde vi simpelthen nej til. ’

Ellers har respondenterne svært ved at definere udbredelsen af den negative sociale kontrol, da de ikke oplever nogen lineær udvikling mod mere eller mindre social kontrol. En af fokusgruppemedlemmerne foreslår en bølgemetafor:

R1 *Det kommer i bølger. [de andre nikker bekræftende] Min fornemmelse er, at den sociale kontrol er der hele tiden, men det er når bølgen skvulper højest, at vi kommer i kontakt med dem. Og så er der en hel masse ting, som vi ikke ser og får arbejdet med, det må vi nok konstatere.*

R2 *Ja der er jo ikke meget de vil ud med, de holder kortene tæt til kroppen.*

R3 *Det, der kommer mest op til overfladen, det er jo den der ’sladder-kontrol’, som eleverne ligger under for i det daglige. Den kan vi ikke undgå at bemærke. Jeg ved også, der er en del sager i den grove ende, men de fleste tager den ikke op med studievejlederen. Så det er svært at vide præcis, hvor meget der foregår hvornår.*

Hvad angår udbredelsen af sager i den grove ende er den forholdsvis begrænset, i hvert fald dem, som kommer til studievejledernes kendskab:

R1: *Vi har haft sager med piger, der skal fjernes akut fra hjemmet, fordi man frygter, hvad hun vil blive udsat for*

I: *Hvor tit ser I det?*

R1: *Det ser vi jævnligt*

I: *Hvor tit er jævnligt?*

R1: *Det er måske en enkelt pr skoleår, plus minus. Vi modtager også piger fra andre byer her, piger, som lever her under falsk navn, eller er slettet i lektio, så det kun er os, der ved, at hun er*

her. Hvis de skal fjernes fra hjemmet, det har jeg et konkret eksempel på, vi bliver ringet op fra kommunen, og det er en elev som var under pres fra hjem og skole, og der var også en kæreste involveret, som ifølge forældrene ikke var den rigtige for hende. Der blev vi ringet op fra kommunen. I løbet af en halv time, kommer de her og henter hende, har pakket hendes ting. Jeg gik hen og hentede hende, tog hende ind på kontoret. Hun var ked af det, men afklaret, fordi det langt hen ad vejen var det bedste for hende på det tidspunkt. Hun ville rigtig gerne. Hun kom tilbage igen, og blev faktisk etableret i familien igen. Jeg snakkede mest med hende i den overgang, hvor hun ikke var her, jeg besøgte hende der hvor hun var.

R2: Vi snakker nok ikke med alle dem vi burde, fordi det sjældent kommer til overfladen. Loyaliteten over for familien, klanen, den er så stærk at man ikke kommer, fordi man også er bange for som elev, går vi til forældrene? Det er tit i forbindelse med de der voldsomme episoder, at vi kommer i kontakt med dem, slagsmål for eksempel, eller en der er nødt til at flygte væk fra familien, eller at man snyder i en opgave, så kommer der en anledning til at tale med dem. Der er mange af dem, der går under en radar, i hvert fald i skolemæssigt perspektiv, fordi vi ikke har tallene der siger at der er noget galt her. Så det skal være en episode der trigger

R1: Vi opererer ud fra nogle signaler, på tallene, deres fraværstatistik, hvordan de klarer sig i fagene. Medmindre de kommer og banker på, eller vi hører noget, hvor vi virkelig skal tage handling. Ellers kører de jo i deres egen verden, uforstyrret af os og af systemet. Så der skal være en episode, hvor man smider dem ud, eller tager deres SU, så brister hele det her billede, og så vælter det som regel ud. Hvis man får dem i tale, altså. Ved andre af dem ser vi det aldrig, for så er de simpelthen meldt ud.

For at forebygge den negative sociale kontrol vælger en af studievejlederne at tage dialogen med eleverne, og åbent adressere mere liberale fortolkninger af islam:

Jeg har en klasse med ca. en tredjedel muslimske elever. Der snakkede jeg også med dem om, at man kan jo holde ramadan på mange måder, man kan tage nogle af fastedagene senere. Så meget ved jeg da om islam. Nå ja, det var også rigtigt nok, så kunne man lige smide lidt ud til dem, som godt kunne finde på at tage en øl til fredagsbaren. Jeg ser da eksempler på elever, som har omgået deres religion, elever der har drukket en øl på studieturen, eller ikke overholdt fasten, fordi de skulle til eksamen, så der bliver da eksperimenteret med de religiøse rammer.

Det var egentlig ret befriende på sidste skoledag, der gik mange etniske elever rundt, det var ramadan, men de drak øl og sodavand, og der var ikke nogen efter nogen. Der skulle man bare hygge sig.

Gymnasium med 30-40 % elever med anden etnisk baggrund

På gymnasiet med 30-40 % elever med anden etnisk baggrund ser billedet således ud:

Vi kan konstatere, at på vores gymnasium, der fylder æresrelateret social kontrol meget blandt unge med anden etnisk baggrund. De bruger religionen og kulturens spilleregler i forhold til hvad de må og ikke må på gymnasiet.

Det er dog meget sjældent, at eleverne, som betror sig til hende, ønsker en plads i et safe house:

Det eneste jeg kan gøre er at lytte og vejlede, for det er meget sjældent at de ønsker at søge hjælp hos RED, Etnisk Ung. Det er meget sjældent, at de ønsker at gå hele vejen. For nogen af dem er det bare det at få luftet lidt ud, omkring de ting der foregår.

Det har også noget at gøre med, at man har hørt de der skrækhistorier med, at når man begynder at indblende RED-center eller kommunen, så er det ikke altid at det lykkes. Det hele bliver bare meget værre. Jeg er også selv meget påpasselig med at gå videre til myndighederne, før jeg er 100 % sikker på, at eleven kan gå hele vejen.

Denne studievejleder søger også at blande elevgrupperne for at inddæmme udbredelsen af den negative sociale kontrol. Hvor der på gymnasiet med 10-20 % elever med anden etnisk baggrund var et fokus på drenge, som skulle tilbydes andre, blandede fællesskaber frem for de etnisk/religiøst adskilte grupper, er det her pige grupperne, der er i fokus:

Der er megen litteratur, som siger, at pige grupper er vejen frem. Det er jeg lodret uenig i, for det bidrager ikke til at bryde den sociale kontrol. Personligt synes jeg, at pige grupper er det værste, du kan gøre, det er så dårligt for integrationen, du samler nogle piger af samme type. De kommer bare til at gå og dømmes hinanden. Tværtimod skal de blandes med nogle piger af en anden type, som de kan se op til og sparre med. Her på vores gymnasium har jeg lavet et socialudvalg, som består af etnisk danske piger, nogle af de dygtige, sat sammen med nogle af de piger, som har været udsat for æresrelateret social kontrol ude i den grove ende af skalaen. De lærer noget af de etnisk danske piger.

Hvor studievejlederen på gymnasiet med 20-30 % elever med anden etnisk baggrund gør meget ud af at relativisere den konservative islams greb om de unge, bliver det ifølge studievejlederen gjort for lidt på dette gymnasium:

Jeg kender en dansklærer, fra et gymnasium, der havde store problemer med radikaliserings, der var en masse sager med folk der tog ned for at blive ISIS kriger, der var der også mange af de her piger, som levede og åndede for deres religion og kultur. Den lærer, hun var ikke bange for at tage de ting op, faglitteratur om ISIS, Aminas breve, Dødevaskeren og sådan, for at skabe debat i klassen. Det skulle man gøre meget mere.

Undervisningen skal inddrage mere omkring de basale rettigheder i samfundsfag og i dansk. Men lærerne her på stedet er for berøringsangste, ligesom i faget religion, hvor de ikke tør tage emner op som kunne være relevante. Også det med seksualitet. Jeg kender en elev en dreng som er homoseksuel, og han siger at han kan udpege 11 andre på hans skole som er homoseksuelle, men som aldrig ville turde springe ud. Sæt det på dagsordenen i undervisningen, tænker jeg. Også en

kritik af det kollektivistiske livssyn, ære og skam, det er sådan noget lærerne ikke tør tage op i klassen, fordi der sidder en større del med muslimsk baggrund, og det vil give heftig diskussion. Så det tør man ikke. Men det forstår jeg ikke, det burde da netop være godt med diskussioner. Men man er bange for som lærer med etnisk dansk baggrund at blive stemplet som racist. Det siger de jo selv, lærerne, når jeg spørger, hvorfor de ikke underviser i den slags ting.

Lærerne bidrager til at definere en kontekst for de elever, de kommer i kontakt med, og dermed har de også medansvar for den meningskabelse, som eleverne tager med videre efter gymnasiet. Havde der været flere ressourcer, kunne man have udført en dybdegående undersøgelse af sammenhængen mellem elevernes meningsdannelse omkring social kontrol, sat overfor det stof, de bliver præsenteret for i fag som dansk, samfundsfag og religion. Det er der ikke mulighed for her. Dog kan man foretage et punktnedslag i de unges verden, gennem de to piger, som blev interviewet til undersøgelsen. De kom fra netop dette gymnasium, og de havde i løbet af interviewet en snak omkring, hvorvidt de var rede til at bryde med den negative sociale kontrol. Hvis den negative sociale kontrols udbredelse skal mindskes, vil det forudsætte, at de, som er unge i dag, fralægger sig udøveren, og gør op med det kvinde- og mandesyn, som retfærdiggør udøvelsen af den sociale kontrol. Hvad siger de unge piger til det? De er selv trætte af at blive begrænset af den sociale kontrol, men vil de frisætte deres døtre, når den dag kommer? Det er ikke givet på forhånd, som deres meningsudveksling viser:

I: I siger selv I er trætte af det med rygtedannelserne, fordi det begrænser jer så meget, og jeg har snakket med rigtig mange andre piger fra Mellemøsten, som er lige så trætte af det. Hvorfor går I ikke sammen og siger, at det vil I ikke finde jer i? Hvorfor beslutter I ikke bare, at I heller ikke selv vil bringe den slags rygter videre? Tror I så ikke, det ville forsvinde?

R1 Vi er så mange forskellige kulturer, vi er jo en hel befolkning. Måske kommer vi... Måske kommer flere generationer til at ændre det, måske

R2 (afbryder) Ville du acceptere det hvis det var din datter? Som kom og sagde jeg har fået en kæreste, og jeg er ikke jomfru?

[Fnis og fnidder, utydelig kommunikation i munden på hinanden]

R1. Nej det ville jeg ikke acceptere. Hun skal være ren. Jeg ville måske acceptere, at hun havde en kæreste, men ikke, at hun ikke var jomfru.

R2 Hvis jeg hørte, at min datter havde en kæreste, så ville jeg blive bange for, hvad de har nået at lave sammen.

Midt i alt venindefniseriet sker der en magtafvejning, hvor den ene holder den anden tilbage. Den ene pige åbner forsigtigt op for, at man kunne stoppe udbredelsen af den negative sociale kontrol ved selv at ændre adfærd, men hun bliver afbrudt af den anden pige, som sørger for at få lukket det perspektiv ned. Det er den slags små og store magtafvejninger blandt de unge, der kommer til at afgøre udbredelsen af den negative sociale kontrol i fremtiden.

Deres videre snak viser, hvordan den ene pige, som kommer fra et liberalt, mellemøstligt hjem gradvist har fjernet sig fra sit liberale udgangspunkt, og er blevet sluset ind i religiøse og kulturelle normer, hun ikke kendte, før hun kom på det gymnasium:

R1 Mine forældre er mere loose, fx til nytår kom jeg hjem kl 5 om morgenen, jeg var til fest hos min veninde. Eller, øh, altså det var i et hus tæt på min veninde, jeg var sammen med min veninde, det var bare med nogen fra klassen, det var ikke ude i byen.

I: Så det er ok for dine forældre, at du går til fest sammen med danskere?

R1: (fniser) Ja min mor vil ikke have jeg skal være så meget sammen med udlændinge, for de udenlandske piger gør det bag deres forældres ryg, hvor de danske piger, de gør det foran deres forældre. Men hun er også glad for, at jeg har fået mange udenlandske veninder, for så går jeg ikke så meget til fest i weekenden. I 1G havde jeg kun danske veninder, så der gik jeg mere til fest. Nu har jeg fået et helt andet syn på det.

I: Hvordan sådan?

R1: Jeg gik i en folkeskole, hvor jeg var den eneste muslim, jeg har bare altid været udlændingen i min klasse. Mine brødre var heller ikke typiske perkerdreng, hvis man kan sige det sådan. Vi boede blandt danskere, i et parcelhuskvarter, jeg havde danske veninder. Men nu her er jeg flyttet til [det her gymnasium], hvor jeg fik et kulturchock. Jeg var meget kritisk i starten, men jeg er meget glad for det nu, jeg kunne slet ikke forestille mig andet.

I: Hvad sagde de andre til det?

R1: Jeg har da fået nogle kommentarer med på vejen, især i starten. Alle siger 'du er sådan rigtig daaansk' (med beklagende stemme). Jeg har bare nogle andre oplevelser end de typiske indvandrerpiger.

R2 Det er som om hun efterhånden gerne vil minde mere om indvandrere nu, end i starten, da hun kom.

I: Hvordan ser du det?

R2 En gang var hun meget efter danske drenge, (fnis), nu ser hun mere efter indvandrerdreng, og man kan få hende til at sige wollah og sådan.

R1 Jeg har også fået at vide af nogen af drengene, at hvis man ikke havde kunnet se jeg var indvandrer. 'så ville man tro du var dansker, hvis jeg bare havde snakket med dig over telefonen'.

R2 Jeg har også hørt folk snakke om hende, snakke om at hun er meget dansk.

I: Hvordan snakker de om det? Er det neutralt, eller beundrende, eller dømmende eller hvordan?

R2 Altså folk er overraskede, det er ikke noget man typisk ser her på skolen.

R1 Jeg tror folk er meget sådan... ikke det er fordi de dømmes mig, det er bare sådan det er. Eller, altså, jo nogle gange kan de godt dømmes mig.

R2 *For eksempel, nogen, de tror hun drikker. Og en ordentlig pige, hun drikker jo ikke. Indvandrerpiger, de drikker ikke.*

R2. *Jeg har flere gange fået at vide, at 'du skal lige passe på, sådan gør man ikke, det her er ikke en danskerskole'*

I forhold til spørgsmålet om magtbalancer og tiltrækningskraft, kan man altså her se, at når gruppen af muslimer bliver tilstrækkelig stor (her udgør de lidt over en tredjedel af det samlede elevtal), så kan den gruppe opfatte gymnasiet som et sted, hvor deres religiøst -kulturelt betingede regler skal gælde. Så er den ikke mere en 'dansk skole'. I den optik giver det magt til at sanktionere den liberalt indstillede muslim, når hun træder ved siden af, men det giver også mulighed for at belønne hende, at give hende anerkendelse for at blive del af den gruppe, som er stærk nok til at sætte sine regler igennem. Dog til studievejlederens store fortrydelse:

Hende havde jeg store forhåbninger til, da hun startede her på gymnasiet. Hun er vokset op i et parcelhuskvarter, sammen med danskere. Hun er sådan en, man godt kunne forestille sig lave et oprør. Men tværtimod, hun er blevet totalt opslugt af miljøet. Som de selv siger, 'perkermiljøet'. Hendes sprog har ændret sig siden hun er kommet, hele hendes mentalitet, hendes tanker. Hun må jo ellers gerne tage til fester, og hun kommer stadig til de fester, vi har her på skolen. Men hun gemmer sig alligevel, i frygt for hvad andre skal sige om hende. Hun gider ikke høre på det der med at hun er blevet for dansk. Det er så interessant at observere, for hun havde frie tøjler og var fuldt ud integreret, da hun kom, men nu har hun bare taget en vending i den anden retning.

At pigen er blevet 'totalt opslugt' af 'perkermiljøet', kommer rent sprogligt til udtryk ved, at hun flere gange i interviewet bruger udtryk som 'sådan er det bare' eller 'det vil altid være i os' selv om hun bare et år forinden ikke havde forestillet sig, at man kunne tænke sådan. Den essentialistiske forestilling om, at 'det' er 'i os', som om religiøst-kulturelle forestillinger var genetisk indskrevet i personer af mellemøstlig oprindelse, har altså i dette tilfælde 'vundet' over en mere liberal og konstruktivistisk tankegang, hvor man selv har ansvar for at konstruere sine egne værdier og normer.

Dette eksempel illustrerer, hvorfor det er vigtigt at have en dynamisk opfattelse af begrebet 'udbredelse'. Alt efter det givne gymnasiums dynamikker kan den enkelte muslimske elev blive sat i en situation, hvor han/hun skal opveje fordele og ulemper ved at tilhøre den ene eller den anden gruppe. Det er her både et spørgsmål om magtbalancer (frygt for sanktioner) og tiltrækningskraft (i hvilken gruppe kan man finde et stærkt fællesskab, høste anerkendelse eller få bevidsthed om at være bedre end andre, for eksempel)

Gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund

Som det allerede tidligere er blevet noteret i dette studie, reagerer rektorerne på gymnasierne med over 40 % elever med anden etnisk baggrund ved at relativisere, banalisere, bortforklare eller politisere spørgsmålet om udbredelsen af negativ social kontrol på deres gymnasium. Det står dog i

modsatning til reaktionen fra flere af de medvirkende ressourcepersoner, som har års erfaring med at hjælpe unge ud af negativ social kontrol. Som en af dem siger:

Det er værst på gymnasier, hvor der går mange elever med anden etnisk baggrund

Der lader altså til at være to meget forskellige og måske endda svært forenelige fortællinger på spil, når det handler om at sætte ord på, hvor udbredt den negative sociale kontrol egentlig er på gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund. Hvad ligger der i den afstand mellem de to fortællinger? Det må være på sin plads at få belyst.

Her kommer den eksplorative tilgang til sin ret, da den, til forskel fra den hypotetisk-deduktive, gør det muligt at gå veje, som ikke var planlagt i studiets oprindelige design. Fremgangsmåden bliver nu at bede de andre respondenter om hjælp til at indkredse, hvad der mon er på spil på gymnasierne med over 40 % elever med anden etnisk baggrund. For gymnasierne vil det naturligvis resultere i den ulempe, at de ikke kan styre, hvad der bliver sagt, fordi undersøgelsen må forlade sig på andre kilders vurderinger af, hvad der sker på deres gymnasier. Derfor vil rektorerne efterfølgende blive tilbudt at komme til orde og kommentere på sagen.

Gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund. Hvad kan der være på spil?

Den negative sociale kontrols udbredelse i socio-geografisk kontekst

Hvordan kommer man nærmere et svar på, hvor udbredt den negative sociale kontrol er på gymnasier med over 40 % elever af anden etnisk baggrund?

Et sted at starte vil være at undersøge den geografiske, sociokulturelle kontekst, som mange af gymnasieeleverne på disse gymnasier kommer fra. En del af eleverne kommer fra boligkvarterer, hvor der også er mange beboere med anden etnisk baggrund. Desangående fremhæver en ressourceperson:

Der er visse miljøer i Danmark, hvor den sociale kontrol er massiv, hvor der er hele systemer koblet op omkring det. (social frontmedarbejder)

Kontrollen kan her udøves af nærmiljøet, fra forældre og søskende over extended family-medlemmer og naboer, eller hele det muslimske miljø i et boligområde, eller hele det etniske miljø (for eksempel det tyrkiske eller pakistanske) i en storby som København, med forgreninger ud i provinsen. De 'systemer', som den sociale frontarbejder peger på, kan opretholdes af et bredere netværk af aktører, hvor også nogle erhverv er mere egnede end andre (taxachauffør, grønthandler, vicevært etc), når det handler om at registrere, hvem der færdes hvor hvornår. Den negative sociale kontrol udøvet af de unge på gymnasierne i skoletiden kan altså ifølge denne respondent ses som 'delen af helen', som bare én brik blandt andre i et mere omfattende puslespil af overvågnings-'systemer' i områder med mange borgere af mellemøstlig/muslimsk baggrund.

Dette bekræftes af flere respondenter, som kommer ind på, hvad de i kraft af deres arbejde inden for feltet har observeret i indvandrerkvarterers folkeskoler og muslimske friskoler. Dette perspektiv er

relevant at inddrage i studiet, da disse skoler jo blandt andet er 'leverandører' til gymnasierne med mange elever med anden etnisk baggrund.

Folkeskole

Flere respondenter har oplevet, at den sociale kontrol i folkeskolen i høj grad udøves eleverne imellem:

Noget, der var overraskende for mig i starten, men det er det egentlig ikke mere, for jeg møder det hele tiden, det er at lærerne, de er ikke så optagede af den æresrelaterede sociale kontrol, som familier udsatte børnene for. Det, der fylder mest for lærerne, og som de bakser mest med, det er den religiøse sociale kontrol, som pågår henne i skolen, eleverne iblandt

Lærerne oplever religiøs social kontrol helt fra 0 klasse. For eksempel at når der bliver kastet karameller ud på sidste skoledag, så kan en 0.-klassens elev sige til en anden 'du skal ikke spise det der, det er haram', eller 'ad hvor er du klam, du spiser leverpostej, du ryger direkte i helvede'.

Det er altså religiøs social kontrol helt ned i de små klasser, og på en skole, hvor vi har været flere gange, der siger de det er blevet værre i drengegruppen. De vil ikke bade efter gymnastik, heller ikke i de små klasser, og de har de der klæder foran tissemanden. Det har bredt sig, og de funderer det religiøst. 'Det må jeg ikke i forhold til min religion.' Så det med, hvad man spiser, om man er nøgen, hvem man er nøgen i forhold til, det møder lærerne rigtig meget.

En anden ressourceperson har mødt et lignende fænomen, hvor muslimske drenge helt ned i de små klasser kun vil bade sammen med andre muslimske drenge, men ikke vil vise sig nøgne foran 'vantro'. Den sociale kontrol blandt drengene betyder her, at hvis en enkelt, mere liberalt indstillet muslimsk dreng ikke selv ville have noget problem med at bade sammen med ikke-muslimske drenge, så tør han ikke gøre det, da han bliver kontrolleret og holdt på plads af de førende drenge i den muslimske drengegruppe.

Udfordringen med den sociale kontrol børn og unge iblandt forklares af en ressourceperson med erfaring fra folkeskoleområdet:

At den sociale kontrol udøves børn og unge iblandt gør det det sværere overhovedet at tale om det her, og iværksætte initiativer for at bremse det. Det er langt sværere end det, som er vores kerneopgaver, nemlig når borgere bliver udsat for æresrelateret social kontrol i en sådan grad, at det bliver lovgivnings- og konventionsstridigt. Det er relativt 'let' at lave handleplaner i forhold til det, for der refererer vi til Børnekonventionen og noget lovgivning og så selvfølgelig service-loven.

Det er meget kompliceret for lærerne hvad de skal gøre ved det her, for de føler meget hurtigt, at de kommer til kort religiøst, for de har ikke læst surat dit og dat. Når det kommer frem, så siger jeg at det her skal adresseres som mobning. Hvorfor gribe det anderledes an, blot fordi det er religiøst eller kulturelt betinget, den mobning som pågår. Lærerne er for så vidt enige i det, men det er omgærdet med alt muligt. Så trækker ungerne måske racismekortet. Det er så meget sværere at håndtere for lærerne, når vi snakker kulturel og religiøs social kontrol eleverne imellem.

Nogen prøver at gøre noget ved for eksempel badning efter gymnastik. Men det de oplevede var, at fordi det havde spredt sig så meget, så var der ingen af drengene ville vise sig. Det er noget, som lærerne prøver at gøre noget ved, men jeg møder ofte nogen, som synes, der er langt imellem

succeshistorierne. Fordi de bliver sat skakmat kulturelt og religiøst. Og så er der sikkert også alle mulige lærere, som jeg bare ikke har snakket med, som tager den upfront. Men dem, jeg har snakket med, giver udtryk for, at det er svært at have noget at gribe og gøre i i forhold til børnenes religiøse sociale kontrol af hinanden. Det er nemmere i forhold til forældrene for eksempel at henvise til lovgivning. Man skal bade til gymnastik, den og den del af undervisningen skal dit barn deltage i. Der er nogle ting, hvor de med lov i hånden kan adressere det i forhold til forældrene.

Drenge overvågning af piger nævnes også i folkeskolesammenhæng:

Så har jeg oplevet lærere, som har fortalt om, at hvis de for eksempel har set en film hvor der er en dreng og pige som kysser, så har der været drenge med minoritetsbaggrund, som har leget selvbestaltet politi og siddet og holdt øje med, om pigerne med muslimsk baggrund på behørig vis kiggede væk, for de skulle ikke se på, at nogen kyssede.

Muslimske friskoler

En ressourceperson beretter om sine erfaringer med muslimske friskoler:

Jeg har været ude at holde oplæg på muslimske privatskoler – der har jeg hørt ting som er Så langt ude. Det er jo også dokumenteret nu, via DR's undersøgelse, at de underretter langt mindre, end folkeskoler gør. Der var en lærer som sagde 'jeg har været lærer i en folkeskole før jeg kom her. Men det er meget lettere at håndtere religiøs mobning her, fordi så kunne de andre lærere som var muslimer sige stop, for ifølge Koranen så sådan og sådan'. Så de muslimske friskoler gik netop ind på den religiøse bane og irettesatte eleverne. Hans pointe var, at hvis man har indgående kendskab til islam kan man sætte dem på plads som udøver social kontrol. Jeg er dog ikke overbevist om, at det løser problemet. Det kan godt være, det stopper noget af kontrollen, men det er nu også min fornemmelse, at lærerne i lige så høj grad kan blåstemple nogle former for social kontrol eleverne imellem, fordi de mener, det er rigtigt forhold til Koranen.

Jeg var ude på en muslimsk friskole for at fortælle lærerne om det rent lovgivningsmæssige i forhold til social kontrol, og alle de her tørklædeklædte kvinder, de sad bare og kiggede ned i bordet, de så mig ikke i øjnene, ingen af dem havde nogen spørgsmål. Der var så også et par etniske danskere blandt lærerne, og de stillede et par spørgsmål, som vi simpelthen ikke forstod. De var helt røde i hovedet, og pakkede deres spørgsmål så meget ind, at man ikke forstod, hvor de ville hen med dem. Det var vildt akavet. Da vi så er færdige, og jeg er på vej ud, kommer en af de etnisk danske lærere hen til mig og siger 'Jeg har sagt op', og så fortalte hun, at det var fordi, hun havde lavet en underretning på en pige, det handlede om æresrelateret vold og trusler om genopdragelsesrejse. Den havde hun så sendt til forvaltningen, og så fik hun ellers ørene i maskinen på den skole. Hun måtte stå skoleret for både skolelederen og for bestyrelsesformanden for skolen.

Når vi har været ude på muslimske friskoler, så er det nogle gange Så vildt, hvor de siger 'jamen, social kontrol, det har vi slet ikke her, det har vi aldrig set' – hvor jeg samtidig kan sidde med sager fra samme skole, for eksempel en pige, som er flygtet hjemmefra, og som er bange for at blive slået ihjel.

Disse observationer fra folkeskoler og muslimske friskoler fortæller om den sociale kontrol, som nogle af de unge har oplevet i deres nærmiljø, i folkeskolen og på muslimske friskoler. Spørgsmålet er, om de religiøse og kulturelle normer, samt den negative sociale kontrols mekanismer 'flytter med', når eleverne fra sådanne steder starter på en ungdomsuddannelse?

Erhvervsuddannelse

Gymnasiet er kun en af andre mulige veje efter folkeskolen. En ressourceperson nævner forholdene på en anden ungdomsuddannelse, hvor det ikke lader til, at den sociale kontrol, som de unge har med sig fra folkeskoletiden, bliver mindre:

Jeg har været på en SOSU-uddannelse, hvor der er mange med etnisk minoritetsbaggrund. Der blev jeg overrasket over, hvor meget de oplevede omvendt racisme, altså at elever med etnisk minoritetsbaggrund ikke ville arbejde sammen med danskere, og hvis de gjorde, så blev de kanøflet af deres egne. Nu taler jeg lige ud af posen – problemet er, at de etniske danskere ofte har en højere faglighed, hvilket gør, at dem med etnisk minoritetsbaggrund, som også havde en høj faglighed, de ville hellere arbejde sammen med ligesindede, rent fagligt, men havde svært ved det, fordi der var den segregering grupperne imellem. Det var vældig svært for lærerne at gøre noget ved det.

Samme sted oplevede de også, at brødre og fætre kom der for at kontrollere søstre og kusiner. Det havde de også svært ved at gøre noget ved 'hvad laver du egentlig her?' 'nåh, men jeg skulle bare lige hen med en madpakke.' De har igen svært ved at håndtere det der.

En anden ressourceperson, som har en vis tilknytning til en erhvervsuddannelse, tilføjer, at den religiøst-kulturelt betingede sociale kontrol i nogle tilfælde også er banderelateret, hvilket tilsyneladende giver sig udslag i, at bandemedlemmer kan finde på at patruljere på skolens grund. Også her konkluderes der: 'vi ved ikke, hvad vi skal gøre ved det'.

Hvorvidt forholdene er mere eller mindre udbredt på gymnasierne end på erhvervsuddannelserne kan dette studie ikke konkludere på, men til gengæld kan man stille spørgsmålet, om det kan passe, at den sociale kontrol, nogle af de unge har oplevet i deres nærmiljø og i folkeskolen, ikke flytter med, når de starter på gymnasiet?

Eller kan det være, at den rent faktisk flytter med ind på gymnasierne, men at rektorerne af forskellige årsager ikke ser det, eller ikke ønsker, at offentligheden få kendskab hertil? Hvis det er tilfældet, må det udforskes, hvilke årsager, der muligvis kunne være til, at det var svært at få rektorerne i tale omkring emnet.

Det interessante i denne del af den eksplorative undersøgelse er ikke rektorerne som personer, men de institutionelle strukturer, de repræsenterer, og den kultur og det meningsfællesskab, som de, deres ansatte og deres elever er del af og medskabere af på det enkelte gymnasium. For at søge at indkredse dette, kan det være en mulig vej at spørge de andre respondenter ind til deres erfaring med perceptionen af den negative sociale kontrol på gymnasierne.

Perceptionen af udbredelsen af negativ social kontrol på gymnasierne

Modsat hvad der var tilfældet i 2009-undersøgelsen, er der til 2019-empirien valgt et par respondenter, som arbejder fuldtid med 'den svære ende' af den negative sociale kontrol. Det betyder, at de har en skærpet opmærksomhed på den negative sociale kontrols meningsstrukturer, og ved, hvad det kan have af konsekvenser at bryde med disse strukturer. Men det er en indsigt, som de fleste danskere ikke har, heller ikke de danskere, som i det daglige færdes på gymnasier med mange elever af anden etnisk baggrund. Disse meningsstrukturer bliver først rigtig synlige, når nogen prøver at bryde med dem. Men, medmindre der er foregået så grov kriminalitet, at udøveren af den sociale kontrol bliver fængslet, hvilket er ekstremt sjældent, så sker der i praksis gerne det, at man fjerner offeret (til safe house for eksempel) og lader udøverne blive i fællesskabet. Det betyder, at offerets fortælling kommer til at udfolde sig i et lukket rum, i samtaler med socialt frontpersonale væk fra fællesskabet, mens udøvernes version af fortællingen (som typisk ikke indebærer, at de har gjort noget forkert), forbliver i fællesskabet, i det åbne rum. Så snart offeret er væk, falder tingene til ro, strukturerne bliver igen usynlige for udenforstående, og hverdagen kører uforstyrret videre for de fleste på gymnasiet. Dette kan måske være en af grundene til, at ressourcepersonerne og rektorerne har så vidt forskellige fortællinger om, hvordan tingene typisk foregår på gymnasier med mange elever med anden etnisk baggrund.

Nedenstående gennemgås respondenternes bud på, hvad der kan være på spil på de enkelte gymnasier.

Mulig forklaring 1: Der er ikke synlige konflikter med udgangspunkt i negativ social kontrol, for alle er enige om de kulturelt-religiøse spilleregler.

At rektorerne svarer som de gør, kan måske være fordi, der rent faktisk ikke er synlige tegn på negativ social kontrol på lige præcis deres gymnasium. Hvis man skulle argumentere for det svar, kan fremhæves en case fra 2009-rapporten. Her fortæller en muslimsk mor fra provinsen, hvorfor hun sendte sin datter til et gymnasium i Hovedstadsområdet, som allerede den gang havde en overvægt af muslimske elever. Det var simpelthen for at undgå, at datteren blev for fristet af den danske ungdomskultur:

Det gymnasium min datter kom på, med pakistanske, arabiske og andre forskellige nationaliteter, der oplevede hun en meget, meget varm vennekreds. (...). Hun var rigtig stolt af at være tyrker og rigtig stolt af at være muslim. Det, at hun kom til et gymnasium, hvor alle piger havde det, som hun havde det, det gav hende ro. På et mere 'dansk' gymnasium ville hun hele tiden skulle have stået overfor svære valg og sige 'Jeg gør ikke det og det, fordi mine værdier er sådan og sådan'. Men på gymnasiet her var det så naturligt. Hendes værdier var alles værdier og hun skulle ikke hele tiden forklare sig. (Magaard, 2009:75)

Selvom denne case er fra 2009, kunne man sagtens forestille sig, at der også i 2019 på gymnasier med over 40 % indvandrere/efterkommerelever går elever, som selv har valgt det, fordi de ønsker at gå på et gymnasium, hvor deres værdier 'er alles værdier', og hvor man ikke hele tiden skal 'forklare sig'. Kan det have som konsekvens, at der ikke er så mange åbne konflikter at observere, fordi de muslimske piger ikke bliver så fristede af 'dansk' livsstil, når de selv udgør en stor gruppe, hvor de alle er enige om ikke at udfordre de spilleregler, der gælder for muslimske piger?

Kan det i næste led betyde, at de etnisk danske aktører, (elever, lærere og rektorer), heller ikke får synliggjort den sociale kontrolls mekanismer, og de meningsstrukturer, som ligger bag, fordi disse af de muslimske elever ikke ses som negative, men som positive elementer?

For at få et helt nyt blik herpå, er inddraget tre etnisk danske, ikke-muslimske drenge, som har gået på gymnasier med henholdsvis 30-40 %, 40-50 % og over 50 % elever med anden etnisk baggrund. Man kan spørge sig selv, hvad den gruppe har at gøre i en undersøgelse om negativ social kontrol, som jo primært rammer muslimske piger med anden etnisk dansk baggrund? Men det giver jo netop mening, fordi de 'danske drenge' udgør lige præcis den gruppe, som 'gode muslimske piger' ikke må have for megen kontakt med, og, hvis man skal tro nogle af dette studies respondenter, end ikke må tale med. Men hvordan oplever de danske drenge det så? Er det del af deres fortælling om deres gymnasietid, at de muslimske piger undgik kontakt med dem? Som det ses på svarene, er der forskellige oplevelser heraf. Indenfor rammerne af dette studie har det ikke været en mulighed at udforske, hvor meget der skyldes forskellig klasserumskultur, og hvor meget, der skyldes forskellige personligheder. Eksemplerne gives kun som del af den kaleidoskopiske udforskning af forskellige perspektiver på sagen:

Dreng 1

De piger, som var muslimer, de havde intet ønske om at lære mig at kende, på nogen måde, for den sags skyld heller ikke andre end dem selv. Man kunne godt mærke, at man ikke var ønsket i deres samtaler. Der er jo nok også noget af det, som hører med til at være gymnasieelev, at man går sammen med dem, man har mest tilfælles med. Men jeg har ikke opfattelsen af at deres manglende interesse i mig var grundet frygt for konsekvenser hjemme eller i deres miljø, det har nok snarere bare været at vi har haft meget lidt til fælles. Jeg har jo egentlig heller ikke selv nogen særlig interesse i den gruppering, så jeg tror bare, det er den naturlige konsekvens af ikke at have så meget tilfælles med dem. Det har ikke fyldt så meget for mig. (elev fra gymnasium med 30-40 % elever med anden etnisk baggrund)

Dreng 2

R: Der var forskellige typer piger i min klasse. Pigerne var gode til at komplimentere hinanden på kryds og tværs. De ikke religiøse kunne for eksempel komplimentere de muslimske piger, når de havde et pænt tørklæde på, og komplimenterne gik også den anden vej rundt.

I: Gik alle de muslimske piger med tørklæde?

R: Et par af dem gjorde ikke, og jeg mindes at der var en, som en gang imellem gjorde og en gang imellem ikke gjorde.

I: Ses i stadigvæk, udenfor skolens rammer?

R: Vi var ude at spise her for nylig, det var ikke alle, der kunne, folk har jo arbejde og sådan, men ud af vores klasse, kom der lidt over halvdelen

I: Hvem var det kom, var det drenge eller piger, og var det nogen med dansk eller anden etnisk baggrund?

R: Størstedelen af dem, der kom havde anden etnisk baggrund, det var både drenge og piger. I klassen var vi cirka 50/50.

I: Hvordan vil du ellers beskrive jeres klasserumskultur?

R: Vi havde en god kultur, med at alle i klassen var samlet i frikvartererne, alle snakker med alle. Men selvfølgelig var der forskelligheder, hvordan man opfattede sit liv og sin hverdag. Det handler måske om at jeg ikke er religiøs, jeg ved at islam betyder meget for nogle af mine kammerater, og det respekterer jeg, ligesom de respekterer, at jeg ikke er religiøs.

I: Oplevede du, at der var nogen, som havde kærester på kryds og tværs af religion og etnicitet?

R: Nej altså, nu var der ikke mange der havde kærester internt på klassen. Det skete da på skolen, at muslimske og ikke-muslimske elever var kærester, selvom det ikke var så tit. Jeg tror ikke det var en problematik der opstod, der var ikke rigtig nogen der faldt for hinanden på tværs. (elev fra gymnasium med 40-50 % elever med anden etnisk baggrund)

Dreng 3

De muslimske piger, især dem med tørklæde, de var i altid baggrunden. De var der bare, man vidste ikke hvem de var. De sad med hinanden i pauserne. Det var også fordi de bevidst selv holdt sig for sig selv. Hvis jeg skal nævne en gruppe mennesker, som jeg har kendt mindst til overhovedet, så er det de her muslimske piger med tørklæde. (elev fra gymnasium med over 50 % elever med anden etnisk baggrund)

Som det fremgår af ovenstående tre eksempler, kan der være meget forskellige oplevelser af, hvorvidt der er kontakt mellem muslimske piger med anden etnisk baggrund og etnisk danske drenge. Specielt dreng 2 er interessant, da han går på et gymnasium med 40-50 % elever med anden etnisk baggrund, men ikke på noget tidspunkt har observeret noget, der ligner negativ social kontrol. Tværtimod udviser han stærk solidaritet med sine muslimske klassekammerater, og søger at beskytte dem mod kritik. I hans perception er negativ social kontrol altså ikke noget, han har observeret blandt sine klassekammerater, men noget, som udefrakommende politiske aktører bruger for at skabe 'konspiratoriske, reaktionære forestillinger' om elever med anden etnisk baggrund. For at folde tilstrækkeligt ud, hvordan den perception hænger sammen, gengives resten af interviewet med ham her i sin helhed:

Dreng 2

R: Jeg oplevede mit gymnasium som et mangfoldigt og rummeligt miljø. Jeg kom fra en meget homogen del af lokalområdet, fra et parcelhuskvarter, hvor de fleste var etnisk dansk middelklasse, og oplevede så på gymnasiet et miljø præget af forskellighed, klasseforskelle også, og klassekammerater, som har oplevet strukturel diskrimination. Det har sat min tilværelse i perspektiv, og det er måske den mangfoldighed, der gjorde, at mit gymnasium var så progressivt et miljø.

Jeg kan huske, da der kom politisk fokus på den sociale kontrol, der blev jeg meget, hvad skal man sige, meget forarget eller i hvert fald skeptisk. Det var ikke den opfattelse jeg havde af det gymnasium, jeg gik på. Henrik Dahl udtalte sådan noget med, at man på gymnasier som mit havde sværere ved at undervise i religion og i samfundsfag, at der skulle være et problem med demokratisk dannelse. Sådan oplevede jeg det overhovedet ikke. Jeg blev forarget over, at mine

klassekammerater skulle tages til indtægt for sådan nogle konspiratoriske, reaktionære forestillinger.

I: Nu nævner du strukturel diskrimination, kan du uddybe det lidt?

R: Det er for eksempel hele integrationsdagsordenen, det er diskriminatorisk lovgivning alt efter boligområdets beboeres etnicitet. Jeg tror det skaber generel utryghed, jeg tror at det er ikke unormalt at man oplever at blive behandlet anderledes, når man er statsløs palæstinenser for eksempel. Jeg kan også huske en episode, hvor en af mine venner skulle til fest, han havde siddet og ventet i en indkørsel sammen med sin ven Muhammed, og så var genboen kommet ud og havde været meget skeptisk, og spekuleret på hvad Muhammed havde at gøre i det fine parcelhuskvarter.

[Angående diskussioner omkring religion, etik og moral]:

Selvfølgelig var man uforstående som religiøs person, overfor en som ikke er religiøs, for det er jo udgangspunkt for hvordan man opfatter verden og livet. Det gav selvfølgelig anledning til nogle diskussioner om etik og moral i vores klasse, men der var ikke onde miner. Vi var enige om at være uenige, kan man sige. Det styrkede vores klasses sammenhold, at man i udbredt grad respekterede hinandens synspunkter.

I: Kan du huske nogle af jeres diskussioner?

R: Jeg kan ikke huske noget konkret, eller jo, jeg havde en diskussion, det var godt nok ikke med en klassekammerat, men en anden fra skolen, hvor han sagde, at 'hvis du ikke tror på noget, hvad giver så dit liv mening?' Men for mig at se var det ikke noget der fyldte, der opstod sådan en historie om, at der var et demokratisk problem på gymnasiet, det var ikke mit indtryk. Jeg har ikke oplevet nogen, der satte spørgsmålstegn ved demokratiets berettigelse. Jeg gik i en samfundsfagsklasse, jeg ved ikke om det havde nogen betydning.

I: Det, som nogle af de andre respondenter nævner, det er, at de støder på unge med muslimsk baggrund, som for eksempel sætter spørgsmålstegn ved ligestilling mellem kønnene, er det noget, du har mødt?

R: Jeg identificerer mig meget med feminisme og ligestilling, og her vil jeg bare sige, at det også forekommer blandt mine etnisk danske kammerater, at de sætter spørgsmålstegn ved ligestilling. Jeg kan huske, at vi var med i sådan en undersøgelse, ministeriet havde lavet, den var tendentiøs. Spørgsmålene var formuleret, så de gav et indtryk af, at det var islam der var problemet. Men der er generelt et problem med kritik af ligestilling, det er nok fordi jeg er meget progressiv, at jeg oplever det, det er ubehageligt hvis man gør det til et integrationsproblem, når det er et strukturelt problem.

I: Hvad er det, du har oplevet, dine danske kammerater siger?

R: Det er usmagelige jokes om voldtægt eller transfobi, eller et afslappet forhold til homofobiske jokes. Jeg tror ikke det er folks intention at være ubehagelige, men det er så indgroet, når jeg så sagde, at det her, det var ikke sjovt, så accepterede mine klassekammerater det også. Jeg synes det er ærgerligt hvis mine kammerater bliver taget til indtægt for noget som er et generelt samfundsproblem.

I: Nu nævnte du det religiøse lige før, hvordan var dit indtryk af det?

R: Jeg tror at en kerneforskel har måske været, at etik og moral for mig var mere flydende, hvor at for dem var den mere fast. Det tror jeg generelt gælder for religion, når den defineres i hellige bøger. Min moralske kompas defineres mere af de argumenter jeg bliver mødt med, det er nemmere for mig som ikke-religiøs at skifte mening end det er for en person, der er del af Indre Mission, hvor det er ret urokeligt. Jeg synes også man skal tænke på at undersøge social kontrol blandt mere fundamentalistiske kristne i gymnasiet, det er noget der fylder andre steder i landet har jeg hørt. også hvor man missionerer på gymnasiet. Men som udgangspunkt for mig er etik ikke defineret et bestemt sted fra, hvor det er det for de mere religiøse. Man kan dog sagtens læse den centrale etik og moral forskelligt, det tror jeg også der er åbenhed for at gøre.

I: Men var der tilfælde, hvor jeres forskellige forhold til religion gav sig udslag i noget konkret?

R: Alkoholkultur for eksempel. Jeg tror man skal huske på at religiøse mennesker stadig kan have en accept af, at du drikker og hygger dig med det, når du ikke er religiøs, men at de som religiøse mennesker gerne vil sige fra. Der var nogen, som deltog i vores fester og gerne ville hygge sig med os, bare uden at drikke.

I: Er der andet du gerne vil sige afslutningsvis?

R: Ikke specielt, Jeg vil gerne bare understrege det her med, at mit gymnasium var et progressivt sted, hvor der var rum til debat, jeg oplevede ikke problemer med social kontrol.

Det har ikke været muligt at inden for dette studies rammer at interviewe flere elever fra samme gymnasium, så dette vidnesbyrd er selvfølgelig bare et punktnedslag. Eleven her bekræfter, at der nok er grupper med forskellige værdisæt på hans gymnasium, men han ser ikke dette som et problem for dialogen eleverne imellem.

Denne elevs fortælling præsenteres for to ressourcepersoner, som dog reagerer med skepsis. De arbejder begge som socialt frontpersonale i strukturer, der hjælper unge med anden etnisk baggrund med at frigøre sig fra den negative sociale kontrol. De har derfor erfaring med de fortællinger, som udfolder sig i 'det lukkede rum'. Selv om de sidder forskellige steder i landet, reagerer de begge med at nævne en øvelse, som har været populær på gymnasierne: 'Mads og monopolet'- debatter.

Der er mangel på interaktion mellem danske og muslimske elever på gymnasierne. Der er kontakt, sådan på overfladen. Men jeg oplevede for eksempel, at vi lavede en debat på et gymnasium, inspireret af Mads og monopolet. Der er så en ung pige, som fortæller om et dilemma i forbindelse med social kontrol. Det kom bag på mig, at eleverne i den klasse på intet tidspunkt havde haft en dialog om det her, om deres holdninger overfor hinanden, dem kendte de simpelthen ikke, før de gik ind i den øvelse. De havde gået i klasse sammen i flere år! (Ressourceperson 1)

De havde så lavet en Mads og monopolet, hvor der kom nogle spørgsmål omkring social kontrol og kærester. Der var ingen af de muslimske piger, der måtte have kærester eller komme til skolefester, og det snakkede de højt og tydeligt omkring. Alle fik flaget det, det var ikke noget, som de var kede af. Min datter var bare så forundret over, at det var så selvfølgelig, at man ikke måtte gå til fester, have en kæreste, at man ikke måtte ikke måtte ikke måtte. Hun følte sig nærmest forkert, for hun havde en kæreste, gik til fester og sådan., 'hvad for noget, har du aldrig fået en flad?', blev hun spurgt, som om det var helt normalt. (Ressourceperson 2, som også er mor til en gymnasieelev)

For ikke at ende i en ufrugtbar blindgyde, hvor den ene siger, den anden er blind for hvad der sker, og den anden siger, at den første ser spøgelse ved højlys dag, må det blot konstateres, at nogle elever, muslimske eller ikke-muslimske, ikke har en perception af, at deres gymnasium præges af negativ social kontrol. Om det skyldes, at den ikke er der, eller at de muslimske elever er enige om, at den ikke er negativ, hvorfor de ikke beklager sig over den, eller om det er fordi, de danske elever ikke opfanger signaler på, at den er der, må stå hen som et åbent spørgsmål. Det leder dog videre til næste trin:

Mulig forklaring 2: Der er negativ social kontrol på gymnasiet, men lærere og rektorer opfanger ikke signaler på, at den er der.

En ressourceperson leder opmærksomheden hen på et paradoks: problemerne med social kontrol kan syne mindre, jo flere elever med anden etnisk baggrund der er samlet på et gymnasium:

Når du har et massivt antal unge, som udøver social kontrol over hinanden, så er det en faktor, der gør det sværere at få hjælp. Det at tale med en lærer om det, det er ikke noget man gør. Det er, hvad jeg ser på gymnasier med et højt tal af elever med anden etnisk baggrund. Der er en anden stemning i klassen, der er en kontrol, som gør at eleverne ikke tør udtale sig, som de ellers ville gøre. Fordi der er et system blandt eleverne, som lærerne ikke altid opfanger. Det ligger bare i luften, at 'det kan godt være du har problemer med din far og mor, men det taler du ikke med danskerne om. Det gør du bare ikke.'

Ifølge denne respondent er 'udbredelse' altså ikke nødvendigvis det samme som 'synlig manifestation'. Det betyder i næste led, at meget afhænger af lærernes, studievejledernes og rektorenes perception af, hvad der foregår.

Uvidenhed

I 2009-studiet fremhæver flere respondenter, at lærere og studievejlederes uvidenhed om negativ social kontrol kan forhindre dem i at se og forstå, hvad der foregår i deres klasser. Som en studievejleder siger:

I første omgang er det jo noget med at forstå en helt anderledes tankegang (...) man har brug for en eller anden form for uddannelse i kulturforståelse for at forstå de mekanismer, der træder i kraft". (Magaard, 2009: 59)

I 2019 peger flere ressourcepersoner igen på uvidenhed som en faktor, når lærerne ikke kan afkode, hvad det er, der foregår:

R: Nogle gange tror jeg bare ikke, lærerne tænker så meget over det. Når pigerne siger, at de ikke vil deltage i en studietur, så tror nogle af lærerne bare, det handler om økonomi. De går ikke så meget i dybden med emnet. (Studievejleder)

Når vi kommer til studieture, så siger omkring 50 % af vores etniske minoritetspiger, at de lider af flyskræk, og derfor ikke kan tage med. Men det handler jo om, at de ikke får lov hjemmefra (Studievejleder)

En ressourceperson, som rådgiver gymnasier omkring negativ social kontrol, kommer ind på det samme:

Jeg hører det for eksempel, når jeg er ude på gymnasierne. 'Jamen de unge med anden etnisk baggrund, de har ikke interesse i den studietur til Berlin, det er også fordi, der er så meget druk og fest og farver'. Det kan godt være, det er del af det, men det løser ikke dit problem. Det er stadig problematisk, at de ikke kommer med, og så kan man selvfølgelig diskutere, om der skal være mindre druk på de der ture. Men den der stiltiende accept af en eller anden bullshit forklaring på, hvorfor de ikke skal med, den duer ikke. Måske ligger der noget helt andet bag, at man så skal sove sammen med nogen andre og sådan.

Ifølge en af ressourcepersonerne kan den negativ social kontrol også give sig udslag i anfald af panikangst, som de fleste lærere ikke kan afkode:

R: På [X] gymnasium ser vi af og til unge piger med anden etnisk baggrund, som lider af panikangst, og som falder om, midt i skoletiden. Men lærerne stiller ikke spørgsmålstejn ved, hvad der ligger bag de panikanfald, de har ingen interesse i det.

I: Men er det ikke et bredere fænomen, med angst blandt de unge piger? Er der ikke også en gang imellem en Sofie eller Amalie, der får panikangst og dratter om?

R: Nej, det har jeg aldrig set. Det er de muslimske piger, det sker for. Når vi så kommer ned til dem, så undskylder de det med, overfor de danske lærere, at det er menstruationssmerter. Så lærerne tror, at alle piger med anden etnisk baggrund lider af stærke menstruationssmerter. Men det er slet ikke det, det handler om. Når de så kommer ned til mig, så fortæller de ting som at de er i gang med at blive skilt – nogen af dem er jo allerede gift, det ved lærerne heller ikke – hvor de så er i gang med en skilsmisse. Eller de er blevet lovet væk, det ser vi stadigvæk meget, selv om jeg troede det var forbi den tid, hvor man blev lovet væk. Det er især hos pakistanerne, der er de blevet lovet væk til nogen fra London eller Pakistan. Det er lige den alder, hvor forældrene presser på og skynder sig at arrangere ægteskab, for pigen skal helst ikke selv finde nogen. Og så går pigerne der og er nervøse, og nogle ender så med at få sådan et angstanfald.

Det kan også være der det med kæresteri - ofte også ekskærester, de ikke kan slippe af med, eller voldelige forhold, som de ikke tør bryde ud af. De tør heller ikke dele det med andre. Den der frygt... Der er stor frygt for, at drengen skal sladre om det her forhold. Mange af de unge etniske drenge, som har et forhold til de piger, de truer jo med at sladre, til familien og til andre drenge, om at de har været sammen. Det skaber en stor frygt hos pigerne. Så det er sådan noget, de kommer og vil snakke med mig om. Uden at overdrive – der er minimum en pige om ugen der falder om af et angstanfald. Det er oftest de piger som oplever et pres fra eks-kærester eller familie, og som har udviklet angst.

En ressourceperson, som gennem sit arbejde har haft kontakt med en del kvinder, som har brudt med miljøet, gengiver:

Hvad folk fortæller mig, det er at de har savnet hjælp til at komme ud af det her, som de oplever som en ubehagelig del af hjemmets kultur, fordi lærerne bare accepterer at sådan er det jo, og det er næsten også lidt hyggeligt og eksotisk. Man beder jo ikke om hjælp hos læreren, den har jeg også hørt flere gange, for de forstår slet ikke hvad det handler om. Det er sgu også svært at forstå hvad det handler om, hvis man ikke har brugt tid på at sætte sig ind i det, for det er så anderledes.

Fejlslagne tiltag

Flere af ressourcepersonerne peger også på, at der rent faktisk på nogle gymnasier med over 40 % unge med anden etnisk baggrund har været tiltag til at informere om og bekæmpe den sociale kontrol, men at tiltagene er slået fejl. Et problem kan være, at man skal have ressourcepersoner på stedet, for at komme i kontakt med de unge:

De sagde de havde massive problemer med de unge, der var der. Så vi sad der en eftermiddag om ugen, og der kom flere og flere sager. Men i det øjeblik, vi ikke havde ressourcer til at sidde der rent fysisk, så kom der ikke flere sager. Så var der ikke flere problemer. Synlige problemer, i hvert fald.

Modsat kan problemet også være, at ingen tør henvende sig, når gymnasiet åbent slår op, at nu tilbyder man hjælp mod negativ social kontrol:

Jeg har også oplevet gymnasier, der afsætter ressourcer til det, men der er ingen, der kommer. Og så siger de 'vi har gjort hvad vi kan, men vi har åbenbart ikke den slags problemer, for der kommer ikke nogen'.

Problemet er, at hvis den sociale kontrol er meget omfattende, vil ingen turde henvende sig for at tale om deres udfordringer, fordi det ville være den sikre sociale død, hvis det blev opdaget. Studievejlederne fra tre ud af fire medvirkende gymnasier (dem med mellem 10 og 40 % elever med anden etnisk baggrund) peger på, at de muslimske drenge ofte samler sig på strategiske steder, hvorfra man har bedst udsyn og dermed bedst kan holde øje med, hvad de andre (pigerne især) foretager sig. Det kan i sig selv udgøre en barriere for at gå ned til det kontor, hvor der sidder en socialarbejder med speciale i social kontrol.

Holder man oplæg og åbne debatarrangementer, risikerer man, at disse bliver 'kapret' af netop de unge, som dominerer og kontrollerer de andre:

Vi skulle holde oplæg om social kontrol på et gymnasium, og så havde lærerne allieret sig med to dominerende typer. Der kom omkring 65 unge mænd til det foredrag, men ingen kvinder. Tro mig, der er ikke så mange unge mænd, som synes det er interessant at sidde og snakke om mødom. De kom, fordi et par dominerende typer fra miljøet havde sagt de skulle. Så sad de alle sammen og kiggede hen på de dominerende, for at lodde, hvad man måtte sige og skulle svare. Her må man

spørge gymnasiet, er det en måde at gøre det på, at lade det blive styret af de to unge mænd, som alle var bange for? Her var det ret tydeligt, men jeg er med på, at det kan være en svær opgave finde ud af, hvem styrer det her, og hvordan man giver de stille typer rum til at udtrykke sig.

På de gymnasier, hvor det er lykkedes at få de unge i tale, har man typisk valgt andre veje. Man har ikke eksplicit flaget med, at nu laver man et tiltag mod negativ social kontrol, fordi man godt ved, at så vil de dominerende typer holde ekstra øje med de andre elever, som kunne finde på at betro sig til en udenforstående. Man har på disse gymnasier i stedet udviklet strategier for at skabe rum for de unge, som har brug for hjælp, men uden at andre opdager det.

Mulig forklaring 3: Frygt for stigmatisering og berøringsangst

At banalisere eller bortforklare den negative sociale kontrol på gymnasierne er ikke kun et fænomen, der findes blandt rektorerne på gymnasier med over 40 % elever af anden etnisk baggrund. Flere af de her i studiet medvirkende respondenter har også mødt argumenterne blandt lærere på skoler med en lavere andel af elever med anden etnisk baggrund. Benægtelsen af problemets forekomst kan ifølge flere respondenter skyldes frygt for at stigmatisere en bestemt elevgruppe. På et af de jyske gymnasier, hvor antallet af elever med anden etnisk baggrund nok er stigende, men stadig under 20 %, besluttede man at sætte tidligt ind mod den negative sociale kontrol. Den beslutning har dog ikke været uden sværdslag:

Spørgsmålet deler lærergruppen hos os. Da vi begyndte at italesætte det her med den negative sociale kontrol blandt vores indvandrerelver, da sagde nogle af lærerne, at det var trist, at vi bidrog til at stigmatisere en bestemt elevgruppe, 'Vi må ikke sige det, for så findes det', var holdningen, men det findes jo! Det forsvinder jo ikke af, at vi undlader at tale om det. Da vi begyndte at sætte ind over for det, var der også nogen af eleverne, som prøvede at bremse indsatsen ved at kalde os racister.

På dette gymnasium har ledelsen altså kunnet iværksætte initiativer til at bremse den sociale kontrol. På gymnasiet med mellem 30 og 40 % elever af anden etnisk baggrund, er forholdene anderledes. Her sidder en studievejleder af og til med følelsen af at kæmpe en ensom kamp. Det kan være svært at råbe ledelsen op, og de andre undervisere undgår helst at tage diskussionen omkring social kontrol:

R: Så længe vi ikke taler om det, eksisterer det ikke – det er desværre sådan, folk tænker her på stedet.

I: Men hvad siger din ledelse og dine kolleger til det med den sociale kontrol?

R: Jamen den er ikke eksisterende hvis du spørger dem. Der er rigtig meget berøringsangst. Jeg har spurgt nogle af pigerne, som har været hårdt kontrollerede hjemmefra, om der nogensinde er en lærer, der har spurgt ind til forholdene i deres hjem. Og det er der aldrig, siger de.

For en ressourceperson kan en blanding af hensyntagen og berøringsangst fremme diskrimination mod kvinder:

R: Jeg har set eksempler på pædagoger og skolelærere som siger til et barn med muslimsk baggrund 'du må ikke spise vingummi'. Man forestiller sig slet ikke, at muslimer kan have lov til at leve sekulært, så man går ind og håndhæver islamiske regler overfor muslimske børn, selv om man ikke selv er muslim. Man har en misforstået hensyntagen som hænger sammen med berøringsangsten, man tør ikke udfordre de her værdier. Det er som om, alle kulturelle værdier er lige gode, og det betyder at der er nogle ting der får lov til at fortsætte, fordi man ønsker at respektere andres kultur og religion.

I: Kan du give et konkret eksempel på noget, der får lov til at fortsætte?

R: At mænd bestemmer over kvinder.

Problemet med gymnasielæreres berøringsangst er velkendt for en ressourceperson, som hjælper piger, der er flygtet fra deres familier:

Det er da klart, at hvis du sætter fokus på det, så vokser det, men hvis du stikker hovedet ned i jorden, så forsvinder det fra din bevidsthed. Jeg har nogle gange piger inde, som fortæller om, hvordan de i årevis, og jeg mener I ÅREVIS, har været udsat for overgreb og social kontrol, og når jeg så spørger, 'jamen hvorfor har du ikke sagt det til nogen?', så siger de 'der er ingen, der har spurgt. Der er ingen, der har spurgt til mit fravær i de tre uger'. Så fra gymnasiets side, hvis du ikke spørger, så er der ikke noget problem. Det er først, når du begynder at spørge ind til det, 'hvorfor er det, at du var væk i flere uger, og så kommer du tildækket tilbage, det var du ikke før?' Problemet bliver først synligt, når du spørger.

Der er lavet undersøgelser i Holland, omkring hvordan lærere agerer i konflikter. De viser, at æresrelaterede konflikter er det, lærerne har sværest ved at gå ind i. Så får du svar som 'jeg ved ikke nok om det' – 'min gode relation til eleven går i stykker hvis jeg blander mig' – 'det er alligevel ikke mig, der kan løse problemet, så jeg går ikke ind i det'. Det kendetegner jo en kæmpe berøringsangst, og det går ud over de unge. Det er derfor, vi skal sætte massivt ind i undervisning af personalet. De skal kunne spotte det og agere på det.

Berøringsangsten kan altså i sig selv være en bidragende faktor til, at nogle tilfælde af negativ social kontrol aldrig kommer frem i lyset.

Mulig forklaring 4: Politiseringen

En ressourceperson med mange års erfaring nævner politiseringen i den danske debat som en stopklods, i forhold til at sætte ord på, hvad der sker på nogle af gymnasierne med mange elever med anden etnisk baggrund:

Man kan jo tænke at nogen af rektorerne også er akademikere, venstreorienterede akademikere (i parentes bemærket som mig selv), som kan have svært ved at erkende det og sige det højt, for man vil i hvert fald ikke fodre DF, Nye Borgerlige eller Inger Støjberg, 'den skal hun ikke have'.

En anden ressourceperson kobler berøringsangsten og politiseringen, og gør opmærksom på, hvorfor det er nødvendigt, at man på gymnasierne får meldt klart ud, hvad gymnasiets holdning er til den negative sociale kontrol:

Der er en kæmpe berøringsangst, måske fordi det er blevet meget politiseret. Hvis du går ind for, at etniske minoriteter skal være her i landet, hvis du går ind for et multikulturelt samfund, og er åben overfor andre, så sluger du nogle kameler, som du ikke burde sluge. Når vi fagpersoner så kommer og siger, at man er nødt til at gøre noget ved den negative sociale kontrol, så får vi svaret at 'det er højrefløjstankegang'. Men det nytter ikke noget! Vi er nødt til konkret at forholde os til de problemer, vi ser, for jeg synes ikke, den benægtelse er fair overfor de unge mennesker.

Den der berøringsangst, den har jeg også oplevet, når jeg er ude at holde foredrag om social kontrol på gymnasierne. Der er en modstand mod at tale om det blandt lærerne, pga det politiske. Man benægter bare, det er der, for hvis man indrømmer, det er der, så er man racistisk, så er man DF'er. Mange professionelle begrunder det med 'jeg er bange for at blive kaldt for racist, hvis jeg taler om social kontrol, hvis jeg taler om den her pige, jeg ved skal tvangsgiftes'. Det politiske i det påvirker rigtig meget, jeg hører det også fra nogen af de unge, som lider under social kontrol. De har svært ved at gå til lærerne med det, fordi de mistolker lærernes måde at agere i det på. De unge oplever det som om, at gymnasielærerne godkender det der sker. Det er altså problematisk, når det kommer dertil.

'De unge oplever det som om, at gymnasielærerne godkender det, der sker'. Mon lærere og rektorer på landets gymnasier er bevidste om, at dette kan være de unges oplevelse, hvis man undlader at adressere den negative sociale kontrol?

Mulig forklaring 5: Der er negativ social kontrol på gymnasiet, og rektorerne ved det godt, men af markedsføringsgrunde har de interesse i at tilbageholde den viden.

Taxametersystemet, og dets indbyggede krav om at tiltrække og fastholde så mange elever som muligt, påpeges også af flere som et problem. Som en ressourceperson siger, kan 'frygten for dårlig PR' overskygge viljen til at gøre noget grundlæggende ved problemerne. PR-tænkningen kan ifølge en studievejleder også bremse den enkelte lærers lyst til at behandle negativ social kontrol i undervisningen:

R: Der er en enkelt lærer her på skolen, der sætter fokus på det, og inddrager litteratur omhandlende social kontrol i undervisningen. Hun er den eneste, ellers ser de ikke problemet. De andre studievejledere ser det lidt, men de handler ikke på det.

I: Har du snakket med dem om, hvordan man kunne være lidt mere proaktiv?

R: Ja, men så skal jeg sige dig, hvad deres svar er: 'vi skal ikke udstille os som et perker gymnasium'. Det er derfor, de viger tilbage fra det, det er frygten for at gymnasiet får et dårligt ry, hvis vi sætter fokus på unge med anden etnisk baggrund. Det handler om marketing. Det er ren pr-tænkning, og det er altså et problem.

En af de etnisk danske drenge udtaler sig om netop det problem. Han gik på et gymnasium med 30-40 % elever med anden etnisk baggrund, og udtalte sig offentligt om de problemer, han mente det gav, når eleverne blev splittet op i etniske grupperinger, og eleverne af anden etnisk baggrund ikke deltog i gymnasiets sociale liv. Han fortæller, at rektor i en privat samtale havde forsikret ham om, at han godt kunne se problemet. Men efterfølgende sagde rektor noget ganske andet, i offentligheden:

Han ville jo ikke have dårlig reklame, så han tog mine udtalelser op på et stormøde på skolen. Han følte åbenbart, at han havde behov for at nævne det over for alle os elever. Jeg kan huske at han specifikt kaldte mine overvejelser for noget humbug. Han var meget åbenlyst negativt stemt over mine udtalelser.

Jeg synes det var lidt latterligt, især fordi det var dansen om den varme grød. Alle var klar over, at det var mig, der havde skrevet de ting. Han nævnte ikke mit navn, men bare det, at han bragte det op på stormødet på den måde gjorde det jo personligt. Jeg synes det var lidt latterligt, at han ikke ville gå ind i en dialog med mig, men at han kun ville stå der og fordømme det, uden at jeg kunne give et modsvar.

Det er klart, at jeg stolede mindre på ham bagefter end jeg gjorde før. Men det havde jo ikke den store indflydelse på min skolegang, jeg oplevede ikke, at han lagde sig i vejen for mig akademisk. Før det havde jeg egentlig et godt forhold til rektor, synes jeg, vi havde snakket sammen flere gange om andre ting, fordi jeg var del af en masse aktiviteter på skolen. Men efterfølgende må jeg nok bare erkende, at det jeg havde gjort ved at udtale mig offentligt om problemerne på skolen ikke var til fordel for ham, og det havde han nok svært ved at arbejde med. Det blev nok for politisk modstridende med hvad han repræsenterer.

Som dette eksempel viser, kan en rektor være nidkær i forhold til at beskytte sit gymnasiums ry og rygte. Man kan diskutere, om denne rektors fremgangsmåde – hænge den kritiske elev ud på et stormøde, uden at give ham mulighed for at replicere – i sig selv udgør en form for negativ social kontrol. Et statueret eksempel med offentlig udskamning vil nok få andre til at holde sig tilbage, hvis de skulle få lyst til at udtale sig offentligt om problemer på deres gymnasium.

Som det nuværende taxametersystem fungerer, er gymnasierne afhængige af at være populære blandt de unge mennesker. Et godt billede udadtil er altafgørende, og derfor bliver det en prioritet at undgå et negativt fokus på sin egen uddannelsesinstitution. Hvis et uddannelsessted åbent

adresserer, at udbredelsen af negativ social kontrol er et problem på stedet, kan det skræmme etniske danskere væk, fordi de ikke ønsker at gå på en skole, der associeres med religiøs mobning og kvindeundertrykkelse. Hvis en sådan negativ effekt giver et fald i optaget, har det qua taxametersystemet en negativ økonomisk effekt på stedet. Som en rektor fra et gymnasium med høj andel af indvandrere/efterkommerelver udbrød, som svar på forespørgslen om deltagelse i en undersøgelse om social kontrol: *Det har vi ikke råd til!* Det svar kan tolkes både symbolsk og økonomisk. Som en af de medvirkende bemærker: *Hvem har lyst til at sige 'ja sådan nogle store problemer har vi her' Det er der jo ingen, der vil.* I yderste konsekvens kan et negativt fokus på et givent gymnasium betyde, at man må fyre ansatte, og hvem vil ikke gerne undgå det?

På gymnasier med en vis procentdel elever med indvandrere/efterkommerbaggrund kan det også være vigtigt for de ansatte at sætte fokus på en positiv selvfortælling om egen institution og om elevernes mangfoldige baggrund, for ikke at få en stor elevgruppe imod sig i dagligdagen.

Kan ovenstående elementer være del af bevæggrundene for rektorerne på gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund, når de relativiserer, banaliserer eller politiserer begrebet negativ social kontrol? Det spørgsmål kan man kun få svar på ved at spørge rektorerne selv. Rektorerne er altså blevet kontaktet igen, i den afsluttende del af undersøgelsen.

Rektorerne, gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund. Anden runde

I studiets sidste fase er rektorerne på de 11 gymnasier med mere end 40 % elever af anden etnisk baggrund blevet kontaktet igen. Et af gymnasierne var i mellemtiden lukket. Ud af de resterende ti gymnasier blev resultatet følgende:

Fem gymnasier når ikke at medvirke. På det ene, fordi den person, der skulle medvirke, var på kursus eller ikke til stede, når der blev ringet. På tre andre gymnasier lovede rektor at vende tilbage uden at gøre det, eller lavede aftaler på tidspunkter, hvor han/hun ikke kunne alligevel. Efter gentagne henvendelser bliver de opgivet. På det sidste gymnasium er processen ikke så lang, da der bliver givet en tydelig afvisning fra anden henvendelse. Sekretæren vil ikke stille om til rektor, af følgende grund:

Sekretær: ”Hvis rektor ikke er vendt tilbage, så er det nok, fordi hun ikke vil tale med dig”.

Interviewer: ”Så det er en afvisning?”

Sekretær: ”Ja”

Netop dette gymnasium kunne ellers have været interessant, da en af de i studiet medvirkende ressourcepersonerne har beskrevet situation på netop det gymnasium som allerede nævnt:

De sagde de havde massive problemer med de unge, der var der. Så vi sad der en eftermiddag om ugen, og der kom flere og flere sager. Men i det øjeblik, vi ikke havde ressourcer til at sidde der rent fysisk, så kom der ikke flere sager. Så var der ikke flere problemer. Synlige problemer, i hvert fald.

Det kunne derfor have været rigtig interessant at høre, hvordan rektor vurderede situationen, som den har været under og efter denne ressourcepersons intervention.

De fem rektorer, som det var muligt at komme i kontakt med, er blevet præsenteret for studiets konklusioner:

- At studievejlederne på gymnasier med under 35 % elever med anden etnisk baggrund ikke havde nogen problemer med at tale om negativ social kontrol blandt deres elever med anden etnisk baggrund
- At når gymnasierne kom over 35 % elever med anden etnisk baggrund, blev studievejlederne mere undvigende, og henviste til rektor eller vicerektor
- At når der var mere end 40 % elever med anden etnisk baggrund, reagerede rektorerne/vicerektorerne på forespørgslen ved at benægte, at negativ social kontrol skulle være et problem på deres gymnasium, eller relativiserede fænomenet, eller gjorde det til et spørgsmål om mediehetz. De argumenter blev mødt på ALLE gymnasier med over 40% elever af anden etnisk baggrund, men ikke på nogen med under 40 %
- At der er en tydelig diskrepans mellem det billede, som på den ene side gives af rektorerne på gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund på den ene side, og på den anden side

hvad andre ressourcepersoner fortæller om miljøet på disse gymnasier, og lokalmiljøet omkring gymnasierne.

Opridsningen af studiets resultater afsluttes med bemærkningen: *'Selve det resultat kan give netop den medieomtale, I ikke ønsker. Inden jeg lukker undersøgelsen, vil jeg derfor gerne give de af jer, der har lyst, mulighed for at kommentere på det'*

Det har fem af rektorerne som sagt benyttet lejligheden til. Deres svar vil her blive gengivet, et efter et. Endvidere vil en gymnasieelev blive citeret, da hans udtalelser bidrager til at belyse problemstillingen vedrørende inkompatible fortællinger om samme virkelighed. .

Gymnasium 1

Dette gymnasium havde fået ny ledelse i det forgangne år, men den nye leders forklaring ligger tæt på den forrige leders udmelding:

Du rammer det jo meget præcist – set fra vores synsvinkel er det vigtigste, at vores gymnasium ikke bliver nævnt i medierne i forbindelse med negativ social kontrol. Når man mange gange er blevet behandlet unfair af medierne, så... Den negative medieomtale har været en medvirkende årsag til, at X gymnasium gik konkurs. Det er jo det, der står på spil for os. Nu er vi fusioneret, vi har fået andre elever ind og vil på ingen måde kobles til negativ social kontrol. Vi er startet på en frisk og har fået eux, så vi ser nogle helt andre elevtyper, danske drenge for eksempel.

Året før havde rektor for dette gymnasium udtalt, at negativ social kontrol ikke var et problem længere, da gymnasiet var indgået i en ny struktur – et udsagn, som affødte protest fra en ressourceperson med kendskab til området, da vedkommende modargumenterede, at ændringer i organisationsstrukturer ikke får den sociale kontrol til at forsvinde. Begge parter kan dog have ret, hver på deres måde. Da elevtyperne på det givne gymnasium har ændret sig, kan det sagtens være, at personalet observerer mindre negativ social kontrol på den skole – hvilket i øvrigt står som en indirekte bekræftelse af, at den negative sociale kontrol mindskes, når antallet af elever med anden etnisk baggrund mindskes. Samtidig kan ressourcepersonen jo godt have ret i, at strukturændringen ikke har medført en ændring i udbredelsen af den negative sociale kontrol, den er måske bare flyttet med det konkursramte gymnasiiums tidligere elevgruppe til andre gymnasier.

Gymnasium 2

Rektor på dette gymnasium var en af dem, som i 2019 havde haft fokus på mediernes rolle: *"Jeg vil gerne blive klogere, men mediesiden kan godt bekymre mig"*. Ved anden henvendelse går vedkommende med til at forklare sin ikke-medvirken, men uden at udtale sig konkret om social kontrol på gymnasiet:

R: Jeg vil sige... jeg vil gerne forholde mig til studiet, men jeg vil ikke udtale mig. Vi er jo simpelthen så sårbare, i den periode vi står overfor. Vi kan jo se på ansøbertallene, at vi har været meget i medierne. Jeg vil rigtig gerne læse din undersøgelse, men jeg kommer ikke til at udtale mig.

I: Jeg vil lige sige at det er jo anonymt, dit gymnasium er i den kategori med gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund, sammen med en halv snes andre.

R: Ja men uanset om vi er med eller ej, så vil folk tænke vi er det. Det er ikke noget, vi vil have et særligt fokus på nu. Vi kan simpelthen se det på vores søgetal, og det er det, der kommer til at ske de næste fire måneder, med vores optag. Og der er det rigtig problematisk med al den snak, der har været omkring brune gymnasier og alt mulig andet i medierne. Det har været godt for alt mulig andet, men det er meget tydeligt at se på ansøgstallet og på, hvor mange der kommer til vores informationsaftner.

I: Altså I kan simpelthen høre det på de spørgsmål, I får til informationsaftenerne?

R: Ja, og se det på antallet af besøg.

Gymnasium 3 er et privatgymnasium etableret af tyrkiske forældre. Vicerektor, som accepterede at medvirke, betingede sig først at få tilsendt arbejdsdefinitionen på negativ social kontrol. Den tog samtalen så udgangspunkt i. Vicerektor understregede, at der på vedkommendes gymnasium ikke havde været observeret adfærd, der passede til arbejdsdefinitionen. Det blev uddybet med følgende eksempler:

R: Vi har på skolen 15-20 nationaliteter, nogen har muslimsk baggrund, andre er ikke religiøse. Der er en åbenhed overfor hvad man har af overbevisning, derfor har vi heller aldrig haft sager med negativ social kontrol, som vi skulle tage op.

I: Hvordan med tørklædet, det bliver jo ofte knyttet til negativ social kontrol?

R: Vi har ikke kontroverser med påklædning. En enkelt gang var der en pige, som troppede op i niqab, og det var lærerne utrygge ved. Der havde vi det oppe at vende, om det krævede et tøjkodeks, for der var lærere, der syntes det var ubehageligt at man ikke fik mimik med når man underviste, man skal kunne se ansigtet. Men der var ikke mobning eller psykisk vold, den her pige var meget stærk, så der var ikke noget hun følte var mobning. Et andet tilfælde var en dreng, hvor vi diskuterede, skal der være indberetning? Eleverne syntes han havde for stærke religiøse holdninger, og så prøvede han at indsamle underskrifter for at få gjort idræt kønsopdelt. Der måtte vi tage en snak med forældrene om, at man ikke skal kønsopdele idrætten, for det tjener ikke de faglige mål. Ellers har vi ikke været ude for det. Der er højt til loftet her, vi har en bred opfattelse af at man har lov til at være det man er. Vi har også haft homoseksuelle elever, en muslim.

I: Hvordan med religionen?

Religion fylder ingenting hos os. Der er et par elever i hver klasse, som bruger stillerummet, men ellers ikke. I år er der startet to somaliske piger, som går virkelig udfordrende klædt - nedringet og helt op til trussekanter. Der tænkte vi, 'gad vide om nogen vil reagere', men vi har ingen reaktioner haft. De er begge meget åbne, taler med alle, der er en accept af hinanden.

Det skyldes måske også, at opbakningen hjemmefra er der, de betaler jo for at gå her – man har valgt det til, det er ikke bare et værested. Måske det også betyder noget, at størstedelen af eleverne her er af hunkøn. Derfor er det pigerne der styrer elevrådet, der tager beslutningerne, og går forrest når der skal laves præsentationer.

Der har inden for rammerne af dette studium ikke været ressourcer til at efterprøve dette billede af, hvordan tingene foregår på det private gymnasium.

Gymnasium 4 (over 50 % elever med anden etnisk baggrund)

Til gengæld er det fjerde gymnasium interessant. Hvis man sammenligner rektors fortælling om gymnasiet med en elevs fortælling om samme gymnasium, opstår en diskrepans så stor, at man kan undre sig over, hvordan to mennesker kan have så forskellige fortællinger om samme sted på samme tidspunkt. Den anden medvirkende er en af de tre medvirkende etnisk danske, ikke-muslimske drenge. Ved første øjekast kan det undre, at en etnisk dansk ikke-muslimsk dreng har noget at sige i forhold til den gruppe, man normalt tænker på i forbindelse med negativ social kontrol, nemlig piger med anden etnisk og muslimsk baggrund. Hvorfor hans perspektiv skal med, vil stå klart, når sammenligningen mellem hans og rektors perspektiv er gennemført.

I 2019 var interviewer i kontakt med dette gymnasium gennem vicerektor, som udtalte:

”Social kontrol er jo mange ting. Der finder masser af social kontrol sted, også af danske unge – det er jo ikke fedt for en ung dansk pige at have mange kærester”.

I 2020 er det rektor, der svarer på samme telefonnummer. Rektor har samme fortælling som vicerektor, og fastholder og uddyber de synspunkter, som vicerektor har givet udtryk for i 2019. På spørgsmålet om, hvad man skal lægge i diskrepansen mellem rektorernes og de andre respondenters opfattelse af virkeligheden på gymnasier med mere end 40 % elever med anden etnisk baggrund, svarer rektor:

R: Jeg tænker det har noget at gøre med alle de fordomme, man bliver mødt med, når man har anden etnisk baggrund i Danmark. Så bliver der set skævt... Mange gange er det jo bare nogle kulturelle forskelle, der gør sig gældende, mere end det er social kontrol.

I dag bliver social kontrol blandt danskere med anden etnisk baggrund opfattet som noget religiøst, men det har ikke noget med religion at gøre, det er bare en anden måde man lever på. Og hvis man tager de nordsjællandske gymnasier, hvor pigerne skal lave alle mulige seksuelle ting for at være med som førsteårselever, så er det jo også social kontrol. Det er der jo mange steder, der er bare meget mere fokus på dem med anden etnisk baggrund. Og de fordomme gør, at man bliver lidt sådan 'hold nu op med at have fokus på os'

Det er klart, der er nogle problemstillinger, man skal arbejde med, det skal man alle steder, vi lukker ikke øjnene for at der kan være ting og sager, som er kulturelt betonede, men det er jo ikke ensbetydende med, at det er så voldsomt, at man ikke kan eksistere i det.

Det bliver jo tegnet som om puha, det er jo fuldstændig oldnordisk at være af anden etnisk, der foregår så mange ting, som foregik i Danmark for 100 år siden. Men så udtalt er det jo slet ikke. Det er klart, de stadig har nogle ting med at pigerne ikke må tale med drengene, sådan er det jo i de kulturer, forældrene er mere obs på deres børn, på en anden måde end vi er, i forhold til at være ude om aftenen og sådan. Men det er fordi, man gør det til et større problem end det er.

Det er nok derfor, man bliver sådan hm, de undersøgelser der, det er fint nok, men hvis de bliver misbrugt, så er det ikke fint længere. Hvis det bliver brugt til noget konstruktivt, så er det klart, så vil vi gerne være med, selvfølgelig skal man være åben for at debattere. Vi er åbne om at tage hånd om de ting, der er. Der blæser bedre vinde nu, men tidligere var der bare rigtig dårlig omtale som 'brune gymnasier' og problemstillinger så folk ikke gider gå her for sådan noget der, det lyder da

voldsomt, alle de ting, der foregår, men sådan er hverdagen bare ikke. Det er ikke sådan vi oplever den. Man orker ikke alle de undersøgelser, det bliver brugt negativt.

I: Nu siger du hvis det bliver brugt konstruktivt, kan du prøve at uddybe det?

R: For eksempel hvis der er nogle piger, der har det svært i hjemmet, og man går ind og støtter op om det, hvordan kan man som samfund hjælpe sådan nogle piger, så er det konstruktivt.

Forældrene, bearbejde dem, så de forstår, at når man er i den danske kultur, så skal man tilpasse sig de normer og kulturelle ting som er her. Så man ikke fastholder dem – nogle gange snakker man jo også om, at dem som kommer fra andre lande bliver næsten mere patriotiske end man ville være hjemme. Man håndhæver ting, man beskytter sin familie, fordi man er i et fremmed land, føler de.

Vores elever oplever jo også bare alle de fordomme 'jeg er ikke rigtig dansker og ikke rigtig tyrker, hvad er jeg så'. Og de fordomme de bliver mødt med, alle mulige tanker om, hvordan de er, bliver sat i bås, men de føler sig ikke sådan. Vores elever vil også gerne gå til fest, og kommer også uden tørklæde, der er ikke ret mange her, der har tørklæde på, og de kommer også med sminke på, hvis andre så synes de bliver for danske i andre omgangskredse, så er det jo ikke gymnasiet som sådan, for de elever, der er her, vil jo rigtig gerne de ting, som danske elever vil. Når man er på vores gymnasium, så oplever man ikke det samme som når man udefra ser på vores gymnasium. Vores elever vil jo gerne det samme. Det kan da godt være, der sidder nogle forældre derhjemme som fastholder dem i nogle mønstre, som vi tænker ikke er i orden, så tænker man hvornår var vi sgu selv sådan, ikke, men det kan da godt være, der er nogen, der fastholder, men så bearbejder man dem, det er jo det man skal også samfundsmæssigt, politisk gøre noget ved. Det er jo den integration, der mangler. Det er jo ikke de elever, der går her, der mangler den integration, de vil det gerne.

Vores vigtigste funktion, det er at få givet dem en uddannelse, få perspektiveret i forhold til, hvad der foregår i det danske samfund, så er de meget bedre integreret end de ville have været uden en gymnasial uddannelse. Vi danner dem, giver dem demokratisk dannelse, vi fortæller dem alle de her ting når de er her, de er nogle helt andre mennesker, når de går herfra. Nogle gange får de også kontroverser med familien, fordi de pludselig tænker anderledes end familien gør.

Man skal lade være med at problematisere på den måde, men man skal se på, hvordan kan man arbejde med det, og ja, vi løfter en kæmpe opgave som gymnasium her, fordi vi er kulturelt forskellige, og fordi de har nogle andre problemstillinger og personlige udfordringer. Men som samfund går man ikke ind og støtter op om et gymnasium der har de problemstillinger, man giver ikke ekstra ressourcer, sådan tænker man ikke, vi er på lige arbejdsvilkår, men vi laver et kæmpe arbejde, vores lærere gør også.

Man kan sige skal vi bare være en gymnasial uddannelse, og så er det det, eller skal man være en uddannelse, hvor man tænker hvor jamen det er både uddannelse og integration. Man giver eleverne en uddannelse, hvis man ikke gjorde det, ville de være tabt samfundsmæssigt, de vil aldrig nogensinde blive ordentlig integrerede. De elever, vi har, de er totalt ambitiøse og vil gerne og mange af dem uddanner sig også, kommer videre i systemet. de bliver mere danske af at være her, fordi de lærer de danske værdier og hvordan man tænker, når de er her. Så begynder man at perspektivere til sin egen kultur og sige 'jeg vil jo også gerne være sådan', sådan tænker de, når de er her.

I: Men det er bare -

R: (Afbryder) Men det er jo en lang proces. Vi har været flere hundrede år om at nå dertil og de når de jo ikke på to dage. Men er det et problem, det ved jeg ikke, sådan har alle mennesker jo udviklet sig.

I: Men der er bare det, at nu har jeg jo snakket med forskellige personer, heriblandt flere, som kender til forholdene på dit gymnasium, også tidligere ansatte eller elever, og de omtaler det jo noget anderledes, både i forhold til radikaliserings, som jo ikke er emnet her, men også i forhold til social kontrol, som skulle være meget tung, både pigerne overfor hinanden, som også gjorde at nogen kom rigtig meget i klemme, men også i forhold til drengene, som holder de andre drenge i nogle dominerende drengegrupper, hvor det også kunne gå ud over etnisk danske elever og få dem til at føle sig trængt.

R: Jeg kan ikke helt genkende det billede der. Jeg kan godt genkende, at der er nogen, der går i grupper, men det gør man jo også i Danmark, altså hvis man ikke er med i en gruppe såh, hvad hedder det, altså danske elever, så vil man jo også føle sig udenfor, ikke? Man søger jo dem man kender, af egen etnicitet. Vores etniske elever, de er jo også forskellige etniciteter, så man søger jo dem man ligner mest, det gør vi alle sammen. Det kan da godt være, der er nogen, som stadig grupperer sig, men har det noget med social kontrol at gøre, har det noget med etnicitet at gøre eller er det bare meget menneskeligt, ikke? Man er hurtig til at sætte prædikat på, hvad er det, der spiller ind, er det ungdomskultur eller hvad er det?

Sådan ser verden ud fra rektors stol. Men hvordan ser den ud fra elevernes side? Hvis ressourcerne havde været der til det, ville studiet have lavet en gennemgribende undersøgelse heraf, med respondenter udvalgt efter et mætningsskema møntet på at præsentere størst mulig variation³. Det har der ikke været ressourcer til, og derfor er udvalgt en enkelt respondent, en elev som gik ud i 2019, og som har en diametralt anden fortælling om gymnasiet end rektor.

Elev fra gymnasium 4 (over 50 % elever med anden etnisk baggrund)

Dette vidneudsagn giver indblik i et perspektiv, som er nyt, og som var ikke-eksisterende i 2009-undersøgelsen: nemlig at en etnisk dansk dreng, en ikke-muslim, føler sig udsat for negativ social kontrol. I hvert fald overlapper det, han fortæller om sin tid på skolen, med den definition, som i dette studie gives på negativ social kontrol, altså

Udsagn og adfærd, (såsom nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, overvågning, indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold), hvis formål er at få andre til at underkaste sig religiøse eller kulturelle normer, som er i strid med FN's Kvindekongvention og Børnekongvention, og hvis udførelse kan bryde med den danske straffelov.

Derfor vil hans fortælling blive organiseret tematisk, ifølge de enkelte elementer i arbejdsdefinitionen på negativ social kontrol.

³ Efter samme model, som er benyttet i mine to ministerielle undersøgelser fra 2009 og 2011 – indsæt ref

Hvor rektor glæder sig over at have nogle rammer, hvor unge med anden etnisk baggrund bliver 'meget bedre integreret' fordi gymnasiet giver dem 'demokratisk dannelse, og fordi de 'bliver mere danske af at være her, fordi de lærer de danske værdier', så har eleven en helt anden oplevelse, som kan associeres med flere af arbejdsdefinitionens kategorier:

Nedværdigende sprogbrug og gestik (...) sladder

R: Det at de taler på deres eget sprog, også i timerne, så lærerne ikke forstår, hvad de siger, det er ikke så rart. Man sidder i timen og skal til at sige noget, har fingeren i vejret, og så kan man høre der er nogen af dem, der siger noget på deres eget sprog, og så griner de, og man kan godt føle og se, at de kigger over i ens retning.

I: Men hvis de siger det på deres eget sprog, så forstår du vel ikke, hvad de siger?

R: Nej men hvis der er nogen du godt kan se kigger på dig, mens de siger noget, og griner lidt. Der er alle tegnene på, at det er dig de snakker om. Det er mega-irriterende, man kan ikke en gang svare igen. Det er bare... Når man ikke ved, hvad man bliver omtalt som, så føles det bare ikke fair. Jeg har også oplevet, at de siger mit navn på en sådan en speciel måde, som man godt kan høre er nedværdigende. Jeg ved jo ikke hvad kunne have sagt til mig i alle de her sammenhænge, hvor de snakker arabisk, men jeg har følt mig nedværdiget.

Adspurgt, om det nogle gange foregår på dansk, bekræfter han:

R: De kan godt lide sådan nogle skældsord, og så synes de det er sjovt.

I: Hvilke skældsord?

R: Altså er det fordi, du gerne vil have mig til at citere hvert ord?

I: Ja, du er nødt til at give konkrete eksempler

R: Hund – det er meget normalt at blive kaldt. Æsel, luder, det er meget normalt at blive kaldt. Det kan også være sådan noget som 'jeg knepper din mor', vi kender det alle sammen, jamen jeg kunne jo blive ved med at citere skældsord. Det kan også være sådan noget med, at man er mindre værd, at sige man var bøsse, selv om det er jeg ikke, det er noget de synes er totalt nedværdigende. Svin er også et brugt skældsord.

Også hvis man er lidt stor – jeg kunne da godt tabe mig lidt - så gør de nar af det. Hvad de end kan komme til at fokusere på, hvis de ikke kan lide dig. Der skal ikke så meget til, så kommenterer de din person eller din fysik negativt.

I IG skulle vi ud og ligge i telt det var noget med at komme tættere på hinanden. Da det blev aften, så var der nogen der bare kom ind i vores telt og satte sig og kiggede på deres mobil, og snakkede til hinanden, til sidst sagde vi til dem 'gå nu ud', så blev de vrede over det, så kunne man høre ovre i det andet telt, hvordan de bare snakkede om en. Det er den her nedværdigende adfærd over for andre.

Eleven oplever også, at muslimske elever prøver at regulere ikke-muslimers adfærd gennem kategorien

Skyld som pressionsmiddel:

Racist, det er også noget man tit bliver kaldt. Der var også en episode, hvor de solgte svinekød nede i kantinen, og så kaldte de kantinemanden for racist, selv om han er noget af det rareste.

Eleven har også af flere omgange følt sig truet, når han, som han oplevede det, udfordrede de muslimske drengegrubbers dominans af det offentlige rum:

Trusler

Der også nogle gange, hvor jeg har følt mig truet når jeg kunne høre, de snakkede arabisk, hvor jeg kunne mærke de snakkede i min retning. Men jeg tror bare, det er meget normalt på det gymnasium. Der er spændinger mellem danskere og ikke-danskere. Når jeg siger 'ikke-danskere', så er det altså hovedsageligt dem fra muslimske lande. Jeg har oplevet trusler, for eksempel en der truede med, at han ville komme efter mig uden for skolen. Jeg havde svaret ham igen, og det kunne han ikke tåle. Han blev megasur og truende, det var tydeligt, at han følte sig hævet over mig. Der var også en, der skrev på Facebook, at han ville vende mit hoved om, det oplevede jeg som en direkte trussel.

(I en situation, hvor en gruppe muslimske drenge udviste truende adfærd) *Så tog jeg min mobil op og skulle til at ringe til en af mine venner. Jeg ved ikke om de var bange for jeg skulle ringe til et tæskehold, for så sagde de undskyld, og 'vi mente det ikke' og sådan noget. Så på samme tid kan de godt være truende, men de har også meget stor respekt for truslen om vold. Mange muslimske drenge har det sådan, at hvis du viser styrke, så har de meget respekt for dig, og så kan du gå i fred.*

Sammenligner man igen med rektors udlægning af gymnasietidens effekt på de unge, kan det sagtens være, som hun siger, at eleverne med anden etnisk baggrund får lært noget om demokratisk dannelse gennem deres gymnasietid. Men skal man tro den danske drengs udsagn, kan der også gå noget læring den anden vej. Gennem sin kontakt med nogle af de muslimske drengegrupper har han lært noget om truslens og voldens psykologi. Han har nemlig også oplevet situationer, hvor truslen om vold er blevet virkelighed, både for ham selv og for andre danske drenge:

Fysisk vold

En af mine danske kammerater, som er overvægtig, han har oplevet på skolen at to ikke-vestlige, som han slet ikke kender, var kommet op til ham, havde slået ham og sagt 'haha fede dansker'. Det var totalt nedværdigende, og så var de løbet afsted, som om var det sjoveste i verden. Jeg ved ikke, hvor det her had kommer fra, men det er der bare.

Udover vilkårlig vold som i ovennævnte situation, har den danske dreng også oplevet vold, som i hans optik udspringer af en kamp om dominans af det offentlige rum, og en kamp om, hvilken gruppe, der har styrke til at sætte reglerne for andre. Følgende episode er foregået uden for skolens grund, men eksemplet medtages her, fordi oplevelserne uden for skolen tages med ind på skolen i en afvejning af, hvem der har magt til hvad:

Der var for eksempel en gang, vi var en flok danskere, som var meget tilstedeværende. Der kom så en dreng af mellemøstlig oprindelse gående, og han opfattede det som om vi var nedværdigende, så han var meget truende. Han kom helt hen over til mig og var truende, og det endte med at vi kom op og slås. Han slog først. Så kom der en af hans familiemedlemmer som truede og så kom jeg også op

og slås med ham. Og altså, vi havde slet ikke sagt noget om ham, han kom bare gående og syntes vores tilstedeværelse var irriterende, og så skulle han slå først.

Problemet forekommer at være, at de muslimske drengegrupper hævder deres egen ret til at larme og dominere rummet, og at den attitude tages med ind på gymnasiet:

Det, som foregår på skolen er, at de her ikke-vestlige, de er meget ligeglade med andres tilstedeværelse, de går og larmer på gangen, de vil have meget for sig selv. De tager meget rum, de tager meget plads, den måde de larmer på og breder sig på, den er meget synlig. Man kan også høre at der ikke er meget forståelse for os andre, som sidder og har time. Der er bare altid larm på gangen.

Det er det samme, der hvor man må ryge udenfor. Man må ikke stå lige ved døren, men det gør alle så alligevel. Når man så stod og røg i frikvarteret, så var der meget høj tale og ofte ikke på dansk. Det var ikke særlig behageligt at være til stede i sådan en gruppe hvor man står to og snakker dansk til hinanden, og så står der bare tredive af de andre, som råber så højt.

Om det var frikvarter eller ej, så er der altid nogen ude på gangen, de samles et sted, og der er altid utrolig meget larm lige det sted. Det er bare ofte sådan, at de tænker meget på sig selv. Hvis de godt kan lide at larme, så gør de det, selv om der er en klasse ved siden af, der har time.

Samtidig har eleven en oplevelse af, at nok tillader muslimske drengegrupper sig selv at larme og 'fylde' rummet, men de er ikke lige så tolerante over for danske drenges ret til at larme og fylde på samme måde - heller ikke, selv om rummet er skabt til, at man må larme der:

Så var der også en gang i skaterparken, hvor der var nogle elever, som var gået over for at lave lektier, og så syntes de, det var irriterende at vi larmede, fordi vi stod på skateboard. Og så blev de også meget truende og sagde at vi skulle gå væk, for nu skulle de lave lektier.

Hvis man sammenligner disse udsagn med rektors udlægning af gruppedannelse, står det klart, at rektor ikke ser de magtbalancespil mellem grupper på samme måde som den danske dreng. Som rektor siger:

Jeg kan godt genkende, at der er nogen, der går i grupper, men det gør man jo også i Danmark, altså hvis man ikke er med i en gruppe såh, hvad hedder det, altså danske elever, så vil man jo også føle sig udenfor, ikke? (...) Det kan da godt være, der er nogen, som stadig grupperer sig, men har det noget med social kontrol at gøre, har det noget med etnicitet at gøre eller er det bare meget menneskeligt, ikke? Man er hurtig til at sætte prædikat på, hvad er det, der spiller ind, er det ungdomskultur eller hvad er det?

Det, som rektor kalder 'bare meget menneskeligt', er altså noget helt andet set med den danske drengs øjne. Rektors blinde vinkel kan måske skyldes, at hun ikke har kendskab til de voldsepisoder, og den regulering af dominans og kontrol over andre, som lader til at have udspillet sig uden for skolens grund, men som præger forholdet mellem grupperne, når de er på gymnasiet. Det gør det sværere for hende at afkode de gruppedynamikker, som handler om, hvilken gruppe, der er stærk nok til at sætte sine regler og normer igennem over for de andre.

Formål: at få andre til at underkaste sig religiøse eller kulturelle normer

Interviewet med den danske dreng åbner også for nogle spørgsmål, som er udforsket i den eksisterende litteratur, og som der i indeværende studie ikke har været ressourcer til at udforske til bunds, og som derfor forbliver på spørgsmålsstadiet.

Skyldes adfærd som den ovenfor beskrevne utilpassethed pga diskrimination og marginalisering, eller er det bandementalitet, eller er det religiøse eller kulturelle normer, som de muslimske drengegrupper sætter igennem, når de har magten til det? Hvis det handler om religiøse eller kulturelle normer, er det relevant at nævne i forbindelse med den negative sociale kontrol.

I rektors verden er de unge med anden etnisk baggrund først og fremmest ofre for 'fordomme', og agerer ikke ud fra religiøse motiver: *'det har ikke noget med religion at gøre, det er bare en anden måde man lever på.'* Er det også tilfældet, når den danske dreng oplever at blive presset af negativ social kontrol fra muslimske drenge? Som han tolker det, handler det ikke bare om 'utilpassethed':

R: Der er mange utilpassede på mit gymnasium – men der er nok mere i det end bare at de er utilpassede. Jeg tror det kommer helt naturligt til dem, den måde de er på, deres forældre er på, hele deres verdenssyn, det er naturligt for dem, det er bare sådan det er.

I: Altså hvordan bare sådan det er?

R: At se sig selv som bedre. Og så er vi andre jo ikke så gode. Den der måde at føre sig frem på... Jeg tror, de giver sig selv lov til at gøre det, fordi de ser sig selv som bedre, for de er jo de bedste mennesker på planeten.

I: Er det bare en fornemmelse du har, eller er det noget, du har hørt dem sige konkret?

R: Jeg har hørt dem sige flere gange, at Allah skulle have sagt, at muslimer er de bedste mennesker, som eksisterer. Jeg tænker, det er der, de har det fra. Den måde de retfærdiggør sig selv på, når de så åbenlyst ikke giver plads til os andre.

At sætte regler igennem kan også have et klart religiøst islæt:

Hvis der var svinekød i kantinen så blev de vrede på kantinelederen, fordi han solgte svinekød, så var han bare den helt store satan. Der må jeg bare sige, det kan jo kun være noget religiøst.

Den danske dreng kæder det sammen med den attitude, han har mødt hos en kollega på sin nuværende arbejdsplads:

*Ja, det er den her overlegenhed, at se sig selv som mere ren.... Jeg har også oplevet det på min arbejdsplads med en, der har gået her på skolen. Han er meget arrogant og ligeglad med hvad vi andre siger. Der var nogle arbejdsopgaver, han ikke vidste hvordan man skulle gøre, og som vi vidste, hvordan man skulle gøre. Vi skulle forklare ham det, men han bliver meget sur på en, hvis han følte sig irttesat *'du skal ikke gøre opgaven sådan her, du skal gøre den sådan her'*. Han var meget religiøs, han snakkede kun om islam i pauserne, jeg tror der kommer derfra. Han ser os som nogen, der står under ham, så hvordan kan vi dog have ret til at irttesætte ham.*

Ledelsens håndtering – taxametersystemets effekt

Den danske dreng udtrykker ligeledes harme over, at ledelsen på gymnasiet i hans øjne ser gennem fingre med adfærd, der meget tydeligt signalerer, at muslimer ikke behøver overholde samme regler som andre:

I kantinen på et tidspunkt var det sådan, at der var en skraldespand et par meter væk fra stolene man kunne sidde ved, og så var der nogen, som havde efterladt utrolig meget skrald, selv om der var en skraldespand et par meter derfra. Det havde vi så fået besked om på lektio, og der var nogen, var det rektor eller kantinemanden, som skrev det er for dårligt der er en skraldespand lige her, I skal altså lægge det i skraldespanden. Så var der nogen elever, der havde skrevet 'det gør vi altså ikke, fordi skraldespanden ikke er tæt på'. Det er igen den her måde at se sig selv på, at være totalt ligeglad med, hvad der skal til for at sameksistere med andre.

Den danske dreng følte heller ikke, han blev taget alvorligt, når han påpegede problemer med nogle elevgruppers larm:

I: Hvad var dit indtryk af, hvordan rektor håndterede de her ting?

R: Hun gik meget op i det her med at vi skulle være venner alle sammen, og vi skulle kunne sameksistere. Men hun gjorde ikke rigtig noget ved problemerne. En dag mødte jeg hende ude på gangen, og så sagde jeg til hende, at der er de her bænke på de og de her steder, hvor de bliver ved med at sidde og larme. Der er altid larm på gangen, når vi har time. Kan du ikke godt ansætte en vagt? Det gjorde hun selvfølgelig ikke. Hun sagde, at vi kunne bare lige rykke bænkene, og så rykkede vi bænkene, hende og jeg. Men det løste jo ikke problemet. Dagen efter var bænkene rykket tilbage, og så fortsatte larmen. Rektor har jo ikke haft lyst til virkelig at gøre noget ved det.

Han påpeger taxametersystemet som indbyggede mekanisme 'jo flere elever, jo flere penge', som en af grundene til ledelsens handlingslammelse:

Rektor har haft lyst til at tro på det bedste, tænker jeg, men rektor skal jo også tænke på, at jo flere elever, jo flere penge, så det var meget lappeløsninger. Eller også var det sådan noget med kollektiv afstraffelse. Fx var der nogle elever, som havde lånt nogle nøgler af hende, og de her nøgler var så aldrig kommet tilbage. Så sagde rektor, at hvis nogen igen skulle låne nøgler, så skulle rektor følges med eleven hele vejen hen til døren, og så skulle rektor have nøglen igen med det samme. Så hvis hun endelig reagerede på nogle bestemte elevers dårlige opførsel, så var det kollektiv afstraffelse.

Den største motivation for hende har jo været hendes karriere. Jo flere elever, jo bedre, de tjener jo penge på det. Det må være den største motivation til ikke at smide mange, mange uromagere ud af et gymnasium, det er at man tjener penge på de her uromagere. Der skal jo også være til løn, så de bliver jo også nødt til det. Hvis de smed alle uromagere ud, gad vide hvor mange lærere der så blev fyret, eller om kantinen lukkede. Jeg tror ikke, de har råd til at smide mange elever ud. De vil sikkert gerne løse problemerne, men de kan ikke. Jeg synes bare det er et mærkeligt system, at man skal tjene penge på hver elev, ligegyldigt, hvordan den elev opfører sig.

Dette system spillede tilsyneladende også ind på lærernes trivsel og muligheder for at sætte grænser overfor dominerende individer eller elevgrupper:

R: Lærerne kunne også være meget, meget trætte af det hele. Lærerne kom ofte ind i klassen og sagde at de var bare så trætte, det var trættende at være her, det hele var bare noget lort. Lærerne kom til os danske elever og forklarede om deres mistrivsel, gav til kende at de var irriterede over det her. Jeg har spurgt en lærer, 'hvorfor går I ikke til ledelsen?'. Men så sagde hun, at 'Ah det er jo ikke så slemt igen'.

Når der er et vist antal af de her ikke-vestlige elever... lærerne vil ikke snakke højt om de her problemer. De har ikke nogen motivation for at løse dem, for de har jo også et job, de skal tænke på. De vil ikke miste deres job, de vil ikke i bad standing overfor rektor, for rektor vil jo ikke smide alle de her elever ud, eller gøre noget ved deres opførsel, fordi gymnasiet tjener penge på hver enkelt.

Vi havde også en lærer med massivt fravær, han havde røde øjne og så ikke særlig glad ud, han var ofte sygemeldt, han så bare så utrolig træt ud. En gang, hvor vi sad og kom til at snakke for meget i timen, og han i forvejen var så stresset – det her sagde han så til os fordi vi på det hold var hovedsageligt ikke-muslimer - da sagde han til os 'gider I ikke godt holde op med det fucking perker-pis'. Der skal altså virkelig meget til, for at en lærer kan finde på at bruge sådan nogle ord. Så langt ude er vi med nogle af lærerne.

De fleste lærere opgav også at gå ud på gangen og bede dem om at være stille, når de larmede. Der var en lærer, en gang hvor der på et tidspunkt kom rigtig meget larm ude fra gangen, så åbner hun døren for at se hvad der sker, og det var så to elever, der var oppe og slås, altså virkelig voldeligt op at slås, og hun skal så rive dem fra hinanden. Det kan ikke have været rart for hende, for de slog jo løs på hinanden, og hun kunne sagtens have været ramt af deres slag. Så det er også en af de her ting, lærerne har skullet opleve.

I: Lykkedes det hende så at få dem fra hinanden?

R: Ja for de larmede så meget, at alle åbnede døren til klasselokalerne, og så de her elever havde jo ikke lyst til at være det store centrum for alles opmærksomhed, så de gik hver til sit.

Hverken den slags episoder med vold på skolens område, eller den danske drengs oplevelser med at blive udsat for negativ social kontrol af muslimske drengegrupper havde fundet vej til rektors fremstilling af, hvordan virkeligheden var på hendes gymnasium. Det store spørgsmål er selvfølgelig, hvor to mennesker kan have så vidt forskellige oplevelser af samme gymnasium, som det er tilfældet her. Det næste spørgsmål kan blive, hvilken effekt denne 'fortællingernes inkompatibilitet' kan have på sammenhængskraften i samfundet, mere overordnet set. For hvad nu, hvis den danske dreng ikke er et isoleret engangsfænomen, men hvis han giver udtryk for noget, som andre også har oplevet? En del af hans frustration skyldes ikke bare, at han i sin gymnasietid har været underlagt, hvad der minder om negativ social kontrol fra muslimske drengegrupper, men også at han, berettiget eller uberettiget, føler at han er blevet mødt med benægtelse fra ledelsens side.

Højreekstremisme som afledt effekt af benægtelse

Der kan være mange årsager til, at rektorer benægter eller bare ikke ser oplevelser som dem, den danske dreng giver udtryk for at have været igennem. Som før nævnt af en ressourceperson, kan politiseringen af området muligvis spille ind:

Man kan jo tænke at nogen af rektorerne også er akademikere, venstreorienterede akademikere (i parentes bemærket som mig selv), som kan have svært ved at erkende det og sige det højt, for man vil i hvert fald ikke fodre DF, Nye Borgerlige eller Inger Støjberg, 'den skal hun ikke have'.

Problemet er, at hvis ikke Støjberg må få den, så kan det være, Rasmus Paludan tager den. I hvert fald udtrykker den danske dreng på et tidspunkt sympati for Rasmus Paludan, hvilket afføder følgende dialog:

I: Så nu sympatiserer du med den yderste højrefløj?

R: Nu siger du noget med, at jeg er på den yderste højrefløj. Jeg kunne have været meget mere det ene eller det andet, ud fra de oplevelser jeg har haft. Jeg mener faktisk, at jeg har taget det her meget, meget pænt. Til gengæld vil jeg sige, at så ser man Rasmus Paludan stå på en video og svare igen – han svarer dem sgu' igen! Og når man har været udsat for de ting, jeg har været udsat for, så er det jo bare helt naturligt, at så tænker man 'JA, endelig nogen der svarer igen'. Jeg ved ikke, om det er del af at være på den yderste højrefløj, eller bare er, at man endelig ser nogen som ikke finder sig i det, og svarer igen og bare får igen.

Jeg er jo i virkeligheden hverken det ene eller det andet, jeg vil bare ikke have et samfund, hvor der sker sådan nogle ting, som jeg har oplevet. Jeg synes bare ikke det er i orden. Er det ekstremt ikke at ville finde sig i sådanne ting?

Jeg har også været på det der stadie, hvor jeg tænkte, at forståelse og integration... Men når der ikke er så meget af de værdier at finde på den anden side, så bliver det bare svært. Når de ikke selv vil, når det kun er os der vil hjælpe, men de bare vil være dem selv og opføre sig som de gør...

Jeg kunne have været meget længere ude på den yderste, yderste højrefløj og jeg kunne måske også bare have gjort et eller andet helt vildt, for jeg har faktisk ret til at være rigtig, rigtig vred over alt det, jeg har været udsat for. Så jeg synes selv, at jeg har taget det meget fint. Men hvis der er flere og flere der oplever det samme som mig, jamen så på et eller andet tidspunkt, så vil der jo være en, som ikke kan tåle det –. Det er jo det man ser med de her folk, der ikke kan tåle det her samfund og så går de amok.

Jeg synes, det er rigtig, rigtig farligt, at der kan eksistere sådan et sted som det gymnasium, hvor man kan blive så trist og så negativ over det hele, hvor man kommer ind i den her dårlige spiral over at gå på sådan en skole, hvor der virkelig er nogle onde mennesker, som får lov til at nedværdige dig, at true dig og overfalde dig, uden at nogen gør noget ved det.

I: Hvad har det miljø haft af betydning for dig som person?

R: Det har haft konsekvenser for mig, at jeg har gået på det gymnasium. Det ændrer mig som person, man ender med at blive hærdet, eller bare deprimeret over det hele. Jeg synes, det kunne være rigtig, rigtig godt, hvis det kom med i din rapport, at man måske skulle prøve at fremme forståelsen for, hvorfor der eksisterer folk som mig.

Samtalen drejes over på et fænomen, som er bekræftet af flere ressourcepersoner fra denne undersøgelse, nemlig at der på det pågældende gymnasium er eller har været udfordringer med radikaliserings, i den forstand at nogle elever åbent har udtrykt sympati for ISIS, ligesom nogle elever har været rejst til Syrien for at kæmpe for ISIS.

R: Vi har hele den her debat, hvor dem, som ikke vil høre på mig, de synes, at vi skal invitere de her Syrien-krigere hjem, og de skal afradikaliseres, og vi skal hjælpe dem godt på vej, og de skal have et job. Det kan godt være, de har kæmpet for ISIS i Mellemøsten, men vi skal hjælpe dem, siger de. Men den tilgang har de jo ikke til de folk som er hvide, som er på den yderste højrefløj, de skal bare straffes. Men igen, det er vigtigt, at man ikke bare siger, at fordi man beklager sig over de her ting, så er man på den yderste højrefløj. Jeg synes det er vigtigt, at man forstår den situation, jeg står i. Det handler om at se sig om og snakke åbent om problemerne. Hvis man bliver ved med at demonisere folk som mig, så er der altså nogen, som ikke kan klare det, at ingen mennesker i samfundet vil lytte på dem, og til sidst, så vil de her folk opfatte det som at der ikke er noget tilbage til dem i livet, og så går de amok.

Når man ikke gider forstå folk som mig, så skal man altså også bare tænke på, at jo flere folk som mig man sender igennem sådan et hændelsesforløb, til sidst, så kommer der bare en som ikke kan klare det. En Breivik.

Så det er rigtig, rigtig vigtigt, at forstå folk, 'Hvorfor er det egentlig du ikke kan lide muslimer?' Det spørgsmål burde man jo stille folk, så man kan hjælpe dem til ikke at være så vrede, som de ellers godt kunne være.

Dette perspektiv udforskes ikke nærmere i indeværende studie. Men det medtages her, fordi det bidrager til diskussionen om definitionen på den religiøst-kulturelt betingede negative sociale kontrol. For er begrebet negativ social kontrol reserveret for muslimske piger, og eventuelt muslimske drenge, eller skal det også kunne rumme oplevelser, som en ikke-muslimsk, dansk dreng har haft?

Gymnasium 5

På det femte gymnasium åbner rektor op for en åbenhjertig samtale omkring, hvad undersøgelsens resultater kan være udtryk for, og hvorfor rektorerne på gymnasier med over 40 % elever med anden etnisk baggrund reagerer som de gør:

[lang tænkepause] Jeg sidder og tænker over, hvad dine iagttagelser egentlig er et udtryk for. Det er jo et udtryk for mange ting, men det er først og fremmest... Jeg tror, at man på de skoler, som for længst har passeret 40, 50, 70 %, der føler man sig, i forhold til det politiske niveau, også i forhold til pressen, men det er først og fremmest det politiske niveau, der føler man sig utrolig meget alene. Derfor har man ikke lyst til at komme med offentlige kommentarer, for vi har jo ventet og ventet og ventet på at politikerne ville tage ansvar for det, som sker. Og i princippet venter vi jo stadigvæk, for nok er der lavet en aftale om, at man vil lave et eller andet med fordelingen af elever, og nogle overordnede principper, som skal gælde omkring sammenhængskraft, vi skal komme hinanden ved og alle de pæne ting, man kan stå at sige til hinanden i de forskellige aftaler, men indtil videre er

der jo ikke sket noget. Så jeg er jo stadig i den situation, at jeg til orienteringsaftenen her i aften, jeg regner ikke med der kommer ret mange. Og det er jo et udtryk for at forældrene og de unge mennesker har valgt en institution som denne her fra, og det gør de jo blandt andet fordi der går så utrolig mange historier om, hvad det er for nogle unge mennesker, der søger et gymnasium som vores. Og hver gang man åbner munden, næsten lige gyldigt hvor nuanceret du gør de her ting, så er det første folk hører, at nu er det det gymnasium igen, og tosprogsproblematikken osv., og 'der skal vi i hvert fald ikke have vores børn til at gå'. Forældrene tænker 'fornuftigt nok at lave nogle gymnasier som afspejler befolkningssammensætningen i det samfund, som vi nu er en del af, men vi synes ikke vores børn skal være del af det eksperiment. Det er der andre, der må sørge for.'

Det tror jeg er en af grundene til, som rektor, men også som studievejleder for den sags skyld, at man bliver meget forsigtig med at udtale sig.

Det er den ene ting. Og den anden ting, det er at vi har jo de her elever vi har til daglig, og vi er faktisk meget glade for dem. Men vi ved jo at hver eneste gang der kommer undersøgelser eller journalister der vil ud og tale med elever om, hvad der lige rører sig, så føler de sig enormt stigmatiseret. Nu er vi åbenbart igen hængt ud som - og nu siger jeg det ord, som jeg ikke kan fordrage - et 'ghetto-gymnasium'. Og det gør jo at de selv siger at de er glade for at gå her, men de vil ikke råde deres mindre søskende til at søge ind her. De skal hellere vælge et andet gymnasium, hvor der er en sammensætning, som mere afspejler det danske samfund. Hele den retorik hvor de i deres ungdom bliver hængt ud som et problem, men det er jo ikke dem der går her som er problemet. Det kan være den anden årsag til at man, både som rektor og som studievejleder holder så lav profil som vi overhovedet kan, på de her ting. Vi har jo i virkeligheden sagt det der skal siges..

I: Altså omkring fordelingsnøglen eller hvad?

R: Ja, det som Socialdemokratiet selv sagde i forbindelse med parallelsamfundsdebatten, at der aldrig er mere end 30 % med anden etnisk baggrund. Det er jo det de har sagt, men så er der en hel masse konventioner, det ved jeg godt, men det er lidt mærkeligt at i det her område, der går du altså sammen med 80 % der ligner dig selv. Så du ser ikke mange rollemodeller, du ser ikke mange danskere her.

I: Det synes du er ærgerligt, kan jeg høre på dig

R: Ja men det synes eleverne også. Det er ærgerligt, fordi hvis du skal kunne begå dig i det danske samfund så er det da en god ide at kende noget til det danske samfund. Det er ikke bare et spørgsmål om at få det ind pr. teori, det er jo ikke fordi de ikke kender til den teori, som alle andre kan, det kan de såmænd næsten bedre end danske unge, men de har jo ikke en ungdomskultur som afspejler en dansk ungdomskultur, og det er et problem.

Det, der lægges op til i den politiske proces er jo nok en fordelingsmodel der kommer til at gælde for hele landet. Så kan nogen have den holdning at man gerne vil gå på et gymnasium hvor det er vores måde at tænke på, der skal være det bestemmende, og den mulighed er der jo stadigvæk, man kan bare søge en privat institution.

Det er jo alment gældende, at man søger derhen, hvor der er nogen, der ligner en selv. Det er ikke alle der gør det, men nogen gør. Vi har jo også et kristent gymnasium i Ringkøbing. Vi har også et

privat tyrkisk gymnasium her på Vestegnen, der går ikke en eneste med etnisk dansk baggrund. Og den type skoler vil jo stadig eksistere.

I: Er der andet du synes, jeg skal have med?

Jeg synes at den iagttagelse du har gjort, man kan jo sige den er parallel med det vi selv oplever. Da vi var omkring de 40 % der var vi meget åbne omkring den type udfordringer, vi havde. Men efterhånden, så blev procentdelen højere og højere, og så opdagede vi at det gav os problemer rent økonomisk. Og da politikerne var meget langsommelige til at finde ud af, hvordan de vil handle på det her, blev jeg meget forsigtig med at udtale mig. Og det er jo i virkeligheden den største problemstilling. For de skoler med den her udfordring, de ligger jo primært i områder hvor det netop er vigtigt, at vi har nogle stærke ungdomsuddannelsesinstitutioner. Men taxameterstyringen gør jo, at man bliver straffet økonomisk for at løfte en opgave.

Den tredje ting er, at jeg kan rage uklar med de lokale politikere som ikke er interesserede i den historie der handler om - igen siger jeg de begreb, ikke kan lide - et ghettogymnasium. Her i kommunen har politikerne jo meget travlt med at sælge området, bygge nye boliger, 'flyt til dette område', og så ligger der gudhjælpemig et gymnasium, hvor rektor råber op om de problemer der er. Det bliver man ikke populær på, så det skal man jo også tænke på.

Modellen med de selvejende gymnasier, om end den kan være god på andre måder, rent styringsmæssigt, så har den været dårlig i en situation hvor du også i Danmark får flere og flere brydninger mellem kulturer. Og det er jo det vi har set de sidste ti år. Det er der ligesom ikke nogen, der har været opmærksomme på før. Jeg har prøvet at råbe op, og så blev jeg da også inviteret til kaffe hos den daværende minister, men der skete ikke noget efterfølgende.

I: Hvad skal man så gøre? Er det stadig den fordelingsnøgle, du tænker på?

R: Ja det skulle man have gjort allerede for år tilbage. Og så skal man sørge for, at de skoler som ligger i områder som vores, har et andet taxametersystem. Men jeg ved, der er nedsat en gruppe, der skal kigge på taxametersystemet, så der kommer nok noget om et par år. Det er godt nok langsommeligt.

I: Så du mener, der er noget i gang som kunne føre det rigtige sted hen?

R: Det håber jeg på, det er i hvert fald det man siger, man har tænkt sig at gøre. Det må jo så stå sin prøve. Det er meget mærkeligt, at vi skal bruge tid og penge og kræfter på at konkurrere. Især når det handler om gymnasier som stort set ligner hinanden.

Ministeren har sagt, at i stedet for at konkurrere om de unge mennesker, så skal man samarbejde om, at de får en uddannelse, hvad enten det så skal være en studentereksamen eller noget andet. Det er noget af det mest fornuftige jeg har hørt længe fra en undervisningsminister. Det er jo det det handler om, vi skal jo ikke konkurrere, vi skal samarbejde om de unge mennesker.

Konklusion

Med udgangspunkt i forholdene på udvalgte danske gymnasier, har denne rapports formål været at søge svar på spørgsmålet:

Hvorfor forekommer den sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?

Som optakt til en diskussion af mulige svar på dette spørgsmål har det været nødvendigt at gøre status over, hvad vi ved om social kontrol, hvordan vi definerer fænomenet, hvilke aktører der præger den, hvilke former, den antager, samt hvor udbredt den formodes at være.

En definition og dens tilgrænsninger

For at finde svar på studiets undringsspørgsmål, er der blevet taget afsæt i en arbejdsdefinition på social kontrol, baseret på de sidste ti års forsknings vigtigste findings indenfor området:

Definition på social kontrol: Udsagn og adfærd, (såsom nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, overvågning, indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold), hvis formål er at få andre til at underkaste sig religiøse eller kulturelle normer, som er i strid med FN's Kvindekonvention og/eller Børnekonventionen, og hvis udførelse kan bryde med den danske straffelov.

Definitionen har netop været en arbejdsdefinition, dvs. et redskab til at strukturere de informationer, respondenterne har givet. Definitionen har ikke været præsenteret for respondenterne (undtagen én vicerector, som stillede det som betingelse for at medvirke), da det var vigtigt ikke at fastlåse dem i en 'bagudrettet' definition på social kontrol. Tværtimod har respondenterne haft mulighed for frit at redegøre for deres opfattelse og oplevelse af negativ social kontrol, uden at være bundne til interviewerens arbejdsdefinition, eller til kategorier som køn, religion eller etnicitet. Definitionen har derfor været i proces, i den forstand at respondenterne har været inviteret til at være medskabere af definitionen, som den afslutningsvis kommer til at fremstå i denne konklusion.

Selve arbejdet med definitionen udspringer altså af den induktive-eksplorative metode. Ulempen med den induktive-eksplorative metode kan være, at empirien har været mere kompleks at styre, end hvis man havde valgt en hypotetisk-deduktiv tilgang, men fordelene er, at respondenterne ikke er blevet lagt ord i munden, og at de har haft mulighed for at åbne perspektiver, som ikke før har været udforsket i forbindelse med social kontrol.

Den sociale kontrolls former – passer respondenternes opfattelser til arbejdsdefinitionen?

Den adfærd og de former for udsagn, som indgår i arbejdsdefinitionen på social kontrol, dvs. sladder, skyld som pressionsmiddel, nedværdigende sprogbrug og gestik, overvågning,

indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold, har alle været observeret blandt unge gymnasieelever af studievejlederne, lærerne og ressourcepersonerne. Da disse former for udsagn og adfærd allerede har været nævnt i en del publikationer de sidste ti år, er der ikke megen nyhedsværdi i denne konstatering, men blot en bekræftelse af tidligere studiers optegning af den sociale kontrols konturer.

Flere respondenter er optagede af former for adfærd og udsagn, som ikke dækkes helt af arbejdsdefinitionen, men som grænser op til den. De observerer for eksempel blandt nogle aktører fra mellemøstlige/muslimske og tamilske miljøer et stærkt forventningspres til faglige præstationer og til fuldførelse af bestemte uddannelser (såsom medicin og jura). Studievejlederne nævner spontant dette fænomen, når de bliver adspurgte, hvilke former, den sociale kontrol tager, men spørgsmålet er, om det overlapper med indeværende studies arbejdsdefinition på negativ social kontrol, som implicit er relateret til kønslivet og til 'grovere' former for kontrol og sanktioner. Det må nok snarere konkluderes, at det nævnte forventningspres er et område, som grænser op til den negative sociale kontrol. Dog er det stadig relevant at nævne i en bredere diskussion om negativ social kontrol, da flere studievejledere erfarer, at forventningspresset kan skabe mistro og være del af en kontekst, hvor det unge menneske ikke har kontrol over egne livsvalg.

Et andet eksempel på empiri, som normalt ikke associeres direkte med negativ social kontrol, angår andres forventning til en dreng om, at han skal indgå i kriminel aktivitet. Dette nævnes af et par respondenter, men indplaceres ligeledes her i en definition af forventningspres, som grænser op til den sociale kontrol.

Den sociale kontrols aktører

Kulturelt og religiøst tilhørsforhold

Hvad angår definitionen af den negative sociale kontrols aktører, giver respondenterne nogle få eksempler fra tamilske og højrefløjskristne miljøer, men ellers konstateres en massiv overvægt af eksempler fra mellemøstlige/muslimske miljøer.

Køn

Gennem sin reference til Kvindekonventionen, indeholder dette studies arbejdsdefinition af social kontrol et implicit fokus på piger og kvinder som ofre. Med udgangspunkt i såvel de sidste ti års studier som empirien i indeværende studie er der heller ingen tvivl om, at piger/kvinder fremstår som de primære ofre for den sociale kontrol. Dog opfordrer flere studievejledere til at også have fokus på drenge, som i lige så høj grad kan være ofre for negativ social kontrol. Der gives en del eksempler på drenge fra mellemøstlige/muslimske miljøer, som, på linje med piger, udsættes for nedværdigende sprogbrug og gestik, trusler og psykisk og fysisk vold. Både piger og drenge kan i den henseende være underlagt en kontrol, hvis formål er at få dem til at underkaste sig nogle religiøse/kulturelle normer, som de ikke ønsker at underkaste sig – for eksempel i forhold til valg af ægtefælle. Dog former den sociale kontrol sig ofte forskelligt for piger og drenge, grundet det mellemøstlige/muslimske komplementære kvindesyn og mandesyn. Pigerne forventes at leve op til

normer omkring jomfruelighed, kyskhed og renhed, mens drengene forventes at beskytte familiens ære, og som del heraf være de kvindelige familiemedlemmers vogter og forsørger. Det er i forbindelse med forsørgerrollen, at et par respondenter peger på kriminalitet som en afledt effekt af mandesyndet, da drengene forventes som ganske unge at kunne stille med 'sindssygt mange penge', så de kan leve op til forsørgerrollen. Dette perspektiv må siges at være nyt i diskussionen om social kontrol, og er her, som ovenfor nævnt, medtaget som et eksempel på forventningspres, der grænser op til definitionen på social kontrol, og som det kan være interessant at udforske nærmere i fremtiden.

Fælles for begge køn er, at de religiøst-kulturelle normer, som de bliver presset til at underkaste sig, krænker deres egne, og potentielt også andres rettigheder og personlige frihed. At både piger og drenge potentielt kan være udøvere af den negative sociale kontrol, og dermed krænke andres fundamentale rettigheder, ændrer ikke ved, at begge køn også selv kan være ofre for disse normer.

Etnicitet

Hvor man typisk har talt om social kontrol som et 'internt' 'minoritetsfænomen', lægger en del af empirien i dette studie op til at tænke ud af den boks. Der er nemlig flere eksempler på, at social kontrol også kan gå ud over etnisk danske ikke-muslimer. Det kan være indirekte i form af negativ klasserumskultur eller opsplittning af gymnasieklasser i grupper defineret ud fra køn og religion. Empirien indeholder ligeledes et enkelt eksempel på en etnisk dansk, ikke-muslimsk dreng, som har følt sig udsat for nedværdigelser, trusler og psykisk og fysisk vold fra muslimske drengegrupper. Han har ikke selv tænkt på at kategorisere sine oplevelser som social kontrol, men hans oplevelser overlapper til gengæld med hovedparten af arbejdsdefinitionens kategorier. Dette perspektiv har ikke været udforsket nærmere i indeværende studie. Men det medtages, fordi det bidrager til diskussionen om definitionen på den religiøst-kulturelt betingede sociale kontrol. Er 'offerrollen' for social kontrol reserveret for muslimske piger, og eventuelt muslimske drenge af anden etnisk oprindelse, eller skal den også kunne rumme oplevelser, som en ikke-muslimsk, dansk dreng har haft?

Eksemplet er relevant for den fremtidige behandling af begrebet 'social kontrol', fordi det åbner for en diskussion om, hvorvidt fænomenet kan have negative konsekvenser for ikke bare aktører fra for eksempel mellemøstlige/muslimske miljøer, men også for andre, 'udenforstående' borgere. Der indgår eksemplet med den etnisk danske dreng i en kontekst, hvor flere studievejledere og lærere peger på, at den sociale kontrol også kan gå ud over etnisk danske elevers trivsel, når de religiøse og kulturelle normer splitter klasser op i grupper efter religiøse og kønsbaserede kriterier. Derfor betyder forvaltningen af den negative sociale kontrol noget for, hvordan fremtiden ser ud for det danske samfund, ikke kun for borgerne med oprindelse i mellemøstlige/muslimske miljøer, men også for andre borgere, som kommer i berøring med visse repræsentanter for disse miljøer.

Reformulering af definitionen

Som konstateret ovenfor, tyder meget på, at den sociale kontrols primære ofre er piger/kvinder fra mellemøstlige/muslimske miljøer. Dog kan også drenge, og personer fra andre miljøer, være ofre for den. I øvrigt bemærkes det, at den negative sociale kontrol ikke begrænses til børn og unge, men ligeledes udøves overfor voksne. Spørgsmålet er derfor, om man i fremtidige definitioner på negativ social kontrol skal formulere sig, så den ligestiller køn, etnicitet og aldersgrupper. For eksempel:

Negativ social kontrol: Udsagn og adfærd, (såsom nedværdigende sprogbrug og gestik, skyld som pressionsmiddel, sladder, overvågning, indespærring, trusler, psykisk og fysisk vold), hvis formål er at få andre til at underkaste sig religiøse eller kulturelle normer, som krænker individets rettigheder og friheder jfr dansk ret, og hvis udførelse kan bryde med den danske straffelov.

Det vil dog først skulle undersøges, om man mister handlerum i forhold til kvinder og børn ved at fjerne referencen til FN's Kvindekonvention og Børnekonvention.

Meningsskabelse og magtstrukturer – i kontekst

Efter at have gjort status på den sociale kontrols definition, aktører og former, står man tilbage med spørgsmålet:

Hvorfor forekommer den negative sociale kontrol stadigvæk, efter ti år med kortlægninger, anbefalinger og offentlige interventioner?

Skal man tro de medvirkende respondenter i denne undersøgelse, er der ikke meget, der tyder på, at den sociale kontrols udbredelse er blevet mindre i de ti år, hvor skiftende regeringer har arbejdet på at reducere den. I forsøget på at finde ud af hvorfor, kan den valgte teori strukturere de informationer fra den indsamlede data, som måske kan bidrage til at svare på spørgsmålet. Empirien er blevet rammesat af teoriens tre af hinanden indbyrdes afhængige spørgsmål:

1. Hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening
2. Hvordan forholdet er mellem individet og magtstrukturerne omkring individet
3. Hvordan meningsskabelsen spiller sammen med den kontekst, i hvilken den sociale kontrol udspiller sig.

1. Hvordan individuelle aktører får egne og andres handlinger til at give mening

Hvorfor gør de unge mennesker ikke bare oprør mod den psykiske og fysiske vold, de kan blive udsat for eller truet med, hvis de ikke underkaster sig religiøse og kulturelle normer, de ikke ønsker at underkaste sig? Kan det have at gøre med, at den sociale kontrol i deres verden ikke fremstår som meningsløse overgreb, men tværtimod giver mening for de implicerede parter, både udøvere og ofre?

Som empirien demonstrerer, hænger aktørernes positionering snævert sammen med, hvilken kulturelt/religiøst betinget rolle kvinder og mænd forventes at spille. Et kvindesyn præget af fokus på jomfruelighed, kyskhed og ærbarhed, og et mandesyn fokuseret på mandens rolle som vogter og forsørger, skaber et sammenhængende meningsunivers, hvor kvindesyn og mandesyn gensidigt opretholder hinanden. Hvis såvel offer som udøver har internaliseret disse religiøse og kulturelle normer, som er drivkraften bag overgrebene, bliver det også sværere at gøre oprør, da det kan opleves som en afstandtagen fra de normer, man stadig ser som sine egne. Hvis indsatsen mod den negative sociale kontrol skal bære frugt, er det altså ikke nok at søge at begrænse overgrebene eller flytte ofrene ud af miljøet, selv om det selvfølgelig også kan være en vigtig her-og-nu indsats. Man er nødt til, uden berøringsangst eller misforstået kulturelt/religiøst hensyn, at kritisere og afmontere det meningsunivers, det kvindesyn og det mandesyn, som motiverer overgrebene. Så længe det meningsunivers er styrende for nogle aktører, vil overgrebene sandsynligvis fortsætte.

Hvordan forholdet er mellem individet og magtstrukturerne omkring individet

Som empirien har synliggjort, er det alt for forenklet at søge at etablere offer/udøverprofiler, da samme person, alt efter kontekst, kan indtage begge roller. Denne dobbelthed muliggøres af de magtstrukturer, som individet indlejres i. Selv om en pige momentvis er offer for den sociale kontrol, har hun altid mulighed for at opgive sit oprør, acceptere at underkaste sig de religiøst-kulturelle normer, som den sociale kontrol udspringer af, og dermed, som 'belønning', få magt til at udøve den sociale kontrol overfor andre piger. Det samme gælder drengene. Underkaster de sig vogter-forsørgerrollen, med de restriktioner, som den rolle også indebærer, giver det dem frihed til at udøve magt over familiens kvindelige medlemmer, samt over andre drenge, som står under dem i hierarkiet. Det er altså vigtigt at være opmærksom på denne tvetydighed, som er indlejret i den sociale kontrol: at *underkaste sig* kan paradoksalt nok give individet *frihed* til at udøve magt over andre. Dette kan muligvis være en af forklaringerne på, at den sociale kontrol er så svær at komme til livs: den indeholder ikke kun strafmekanismer, men også belønningsmekanismer.

Man er ligeledes nødt til at erkende, at den sociale kontrol af nogle af de implicerede aktører ses som positiv, samt at den enkelte kan spille en dobbeltrolle, hvor man nok klager over kontrollen, når man selv er offer for den, men samtidig ikke holder sig tilbage fra at udøve den, når man derigennem kan hævde sig overfor andre. Denne 'dobbeltrollefunktion' har betydning for, hvorvidt de unge selv ønsker at frigøre sig fra de religiøse og kulturelle normer, som den sociale kontrol udspringer af. Det afhænger blandt andet af, om de kan få fordele ud af at opretholde disse normer, også når de risikerer selv at blive ofre for dem. Hvis fordelene er større end ulemperne, kan det meget vel være, at nogle af de unge viderefører den negative sociale kontrols mekanismer til næste generation.

Hvis man som samfund ønsker at begrænse den negative sociale kontrol, og dens følge af krænkelse af lighed og frihedsrettigheder, bør indsatsen altså indbefatte en afmontering af de magtstrukturer, som gør det tiltrækkende at udøve krænkelse.

Hvordan meningsskabelsen spiller sammen med den negative sociale kontrols kontekst.

Som demonstreret ovenfor, kan den enkelte unge stå i situationer, hvor han/hun skal opveje fordele og ulemper ved at tilhøre eller forlade den ene eller den anden gruppe. Det er både et spørgsmål om magtbalancer (frygt for sanktioner) og tiltrækningskraft (i hvilken gruppe kan man finde et stærkt fællesskab, høste anerkendelse eller få bevidsthed om at være bedre end andre, for eksempel). I forhold til spørgsmålet om magtbalancer og tiltrækningskraft, fremgår det af empirien, at når en gruppe af unge muslimer bliver tilstrækkelig stor, så kan den gruppe sætte sine religiøst/kulturelle normer igennem i et givent område. For eksempel ved at hævde, at et givent gymnasium ikke mere er en 'dansk skole', men et rum, hvor deres religiøst-kulturelt betingede regler skal gælde. Hermed får gruppen magt til at sanktionere den liberalt indstillede muslim, når han/hun træder ved siden af, men det giver også mulighed for at invitere vedkommende til at ændre adfærd, og dermed

få adgang til den gruppe, som er stærk nok til at sætte sine regler igennem. Dette kan opleves som positivt af gruppens medlemmer, men der er i empirien flere eksempler på, at når man som gruppe dominerer det offentlige rum på en måde, så kan liberale muslimer, ikke-muslimer, og etniske danskere føle sig trængt.

Samtidig sætter dette forhold fokus på, at den negative sociale kontrol ikke kun er et 'internt minoritetsfænomen', men et fænomen, der kommer til udtryk i en bredere socio-kulturel kontekst. Populært sagt kan unge med mellemøstlig/muslimsk baggrund erklære en skole for 'ikke en danskerskole', og iværksætte de nævnte sanktions- og belønningsmekanismer, fordi de får lov til at gøre det af ledelsen og lærerne på den givne skole.

Den sociale kontrol er altså indlejret i den kontekst, den kultur og det meningsfællesskab, som elever og ansatte er del af og medskabere af på det enkelte gymnasium. Ledelse og lærere er medansvarlige for at definere en kontekst for de elever, de kommer i kontakt med, og dermed også for den meningsskabelse, som eleverne tager med sig videre efter gymnasiet. Flere respondenter peger på, at den sociale kontrol opstår i et magttomrum, hvor lærere og ledelse trækker sig tilbage, og undlader at udfordre et meningsunivers og nogle magtstrukturer, som fremmer den sociale kontrol blandt deres elever.

Dette kan skyldes, at man ikke opfanger signaler på grund af uvidenhed, og ikke kan afkode de gruppedynamikker, som handler om, hvilken gruppe, der er stærk nok til at sætte sine regler og normer igennem over for de andre. Det kan også skyldes, at man viger tilbage fra at reagere på grund af berøringsangst eller frygt for at stigmatisere bestemte befolkningsgrupper, eller på grund af den politisering af området, som gør, at man ikke vil risikere at blive stemplet som højreorienteret. Markedsføringsstrategier grundet i taxametersystemets incitamentsstrukturer kan ligeledes betyde, at ledelse og lærere foretrækker at vige tilbage fremfor at udfordre nævnte meningsunivers og magtstrukturer – for tænk, om man mistede elever ved at gøre det!

Problemet er, som nævnt af en ressourceperson med mange års erfaring i at hjælpe unge fri af den negative sociale kontrol, at når ledelse og lærere viger tilbage fra at adressere og afmontere den sociale kontrol, så får de berørte elever svært ved at betro sig til lærerne, fordi de tror, lærerne godkender det, som sker. Det går ud over unge muslimer, som ikke længere ønsker at underkaste sig den sociale kontrol. Som et enkelt eksempel i empirien viser, kan det også gå ud over etnisk danske ikke-muslimer, som føler sig dobbelt trængt – af dominerende drengegrupper på den ene side, og på den anden side en ledelse, som benægter problemets eksistens.

Som empirien viser, hænger spørgsmålet om den sociale kontrols udbredelse altså sammen med, hvordan meningsskabelsen og de magtstrukturer, som motiverer den sociale kontrol, spiller sammen med den bredere sociale kontekst, hvor også udenforstående aktører kan have indflydelse på den negative sociale kontrols udbredelse. På et af gymnasierne har man ageret proaktivt, adresseret den sociale kontrol og handlet for at afmontere de magtstrukturer, som muliggør den, alt sammen med en vis succes. Gymnasiets ledelse og lærere har altså nogle handlemuligheder, som de kan bruge, hvis de ønsker at bidrage til at minimere den negative sociale kontrol.

Med udgangspunkt i studiets findings kan man ikke undgå et nyt spørgsmål: hvad kan konsekvenserne være, hvis ledelse og lærere på de enkelte gymnasier ikke adresserer udfordringer med den sociale kontrol? Kan man forvente, at højere uddannelse i sig selv får den sociale kontrol til at forsvinde? Det lader ikke til at være tilfældet. Tværtimod indeholder empirien flere eksempler på, at højere uddannelse kan give en stærkere platform til udøvelse af den negative sociale kontrol, dvs., at stærke, veluddannede muslimer kan bruge deres høje position på arbejdsmarkedet til at udøve social kontrol overfor andre muslimer, som de møder i forbindelse med deres professionsudøvelse. Der gives ligeledes et enkelt eksempel på en højtuddannet muslim, som bruger sin ledende position til at begrænse en etnisk dansk, ikke-muslimsk medarbejders mulighed for at hjælpe en muslimsk pige fri fra indespærring og fysisk og psykisk vold. Dette eksempel understreger vigtigheden af, at man på gymnasierne får afmonteret den sociale kontrols mekanismer, da man ellers risikerer, at man bidrager til at udbrede den sociale kontrol.

Perspektiver til videre forskning

1. Entrisme – en problemstilling, vi skal have fokus på?

Efter en gennemgang af empirien må det konstateres, at troen på uddannelse som frisættelse må relativiseres, og at højere uddannelse ikke nødvendigvis mindsker den sociale kontrol. Tværtimod er der i empirien eksempler på, at højere uddannelse kan gøre problemerne omkring negativ social kontrol mere komplekse, fordi højere uddannelse kan give en kapacitets-og autoritetsbase for udøvelsen af den sociale kontrol.

Hvordan er vi kommet derhen? Var der tegn herpå for ti år siden? Det kan her være på sin plads at genkalde sig en passage fra rapporten *At være muslimsk kvinde i Danmark*, som i 2009 forsigtigt åbner op for en diskussion af problemet med den såkaldte 'entrisme'. Passagen fra 2009 gengives i nedenstående faktaboks:

Fra rapporten *At være muslimsk kvinde i Danmark*, 2009

[Kontekst: Forskeren Gilles Kepel henleder opmærksomheden på islamiske grupper, som søger gradvist at 'udvide islams rum' i de europæiske lande (...) gennem 'en dynamisk og erobrende indsats på alle tilgængelige områder'].

Passage til citat:

Den "dynamiske og erobrende indsats" er ganske rigtigt blevet bemærket af flere muslimske respondenter i dette studie, blandt andet fordi de har følt sig under pres fra dem, der udøvede den indsats. (...) Man kunne her sammenligne islamisterne med de amerikanske bibelevangelister, som i 1980'erne skiftede strategi, en proces som er velbeskrevet af Susan Harding. Fra en

segregeret livsstil, hvor man søgte at undgå kontakt med det syndige omkringliggende samfund, gik man til den modsatte strategi, nemlig at søge at præge samfundet og skabe mere rum til, hvad man mente var den rette kristendom. Hvor man før trak sig tilbage, fordi man følte éns religion blev krænket af progressive læreres undervisning i evolutionsteori, lægers uddeling af p-piller og dommers liberale domme, så valgte man den modsatte strategi: at præge de unge evangelister til selv at blive lærere, læger og dommere. At samme strategi er blevet observeret i Frankrig, bare med islamistisk fortegn, bekræftes af ikke bare Gilles Kepel, men også officielle rapporter som Le Rapport Obin, der gør rede for en "entrisme" hvor islamister søger at placere sig i undervisningssektoren, gerne med så megen kontakt som muligt til børn. Det er der et enkelt eksempel på i denne rapport, ét enkelt, så der er ingen grund til panik. At blæse til kamp mod islamisme på det grundlag ville nære en offerdiskurs, som er vand på islamisters mølle. Til gengæld kan man ikke udelukke, at den slags fænomener kan brede sig, og derfor er der så absolut grund til at tage en debat om det værdigrundlag, man ønsker, at offentlige institutioner og uddannelsesinstitutioner skal have.

Der er 'ingen grund til panik', men til gengæld 'kan man ikke udelukke, at den slags fænomener kan brede sig', står der i perspektivering fra 2009. Spørgsmålet er nu, om entrisme-fænomenet rent faktisk har bredt sig? Er det, hvad empirien fra 2019 antyder, når det for eksempel handler om grupper af unge muslimer, som pludselig gerne vil være pædagoger, uden at de af den grund ønsker at bryde med den negative sociale kontrolls mekanismer – og måske endda selv aktivt udøver den negative sociale kontrol?

Obin-rapporten rådede for snart 20 år siden til skærpet opmærksomhed på fagligheder, som giver mulighed for at præge børn. Indeværende rapportes empiri tyder på, at man med fordel kunne åbne den diskussion igen, da en del af ovennævnte eksempler netop angår pædagoger og lærere, som byder ind på de religiøse og kulturelle normer, der skaber den sociale kontrol.

Diskussionen kunne med fordel udvides til at omhandle fagligheder, hvor man på det offentlige vegne forvalter kontakt til borgerne, børn som voksne. En socialrådgiver eller en læge har ofte, på hver deres måde, en stor berøringsflade med borgere. Som empirien viser, kan denne berøringsflade bruges til, direkte eller indirekte, at fremme den sociale kontrol.

Hvor der i empirien fra 2009 var ét enkelt eksempel på 'entrisme', optræder der i empirien fra 2019 flere eksempler på adfærd, der godt kunne kategoriseres som sådan. Da begge studier er baseret på kvalitative interviews, kan forskellene i empirien skyldes tilfældigheder. Dog skal det siges, at respondenterne i begge studier er erfarne personer, som gennem deres job, gennem en del år, har været i kontakt med rigtig mange unge muslimer i Danmark. Man kan altså ikke udelukke, at de har indblik i nogle generelle tendenser i denne målgruppe.

I forhold til professionsuddannelser som socialrådgiver, pædagog og folkeskolelærer, kan det være på sin plads at tage en diskussion omkring professionsetikken. Disse studieretninger skal forberede de studerende til at udføre hverv, hvis kerne er kontakten til borgerne, og hvor den professionsuddannede repræsenterer samfundet og det offentlige overfor den enkelte borger. Deraf følger de nødvendige overvejelser omkring professionsetikken:

Professionsetikken er vigtig, fordi socialrådgivere som profession hver dag træffer afgørende beslutninger i andre menneskers liv. <https://socialraadgiverne.dk/fag-og-debat/faglige-fokusomraader/professionsetik/ds-professionsetik/>

På linje med socialrådgivere træffer pædagoger og lærere hver dag 'afgørende beslutninger' i børns og unges liv, hvilket understreger betydningen af, hvordan de forvalter deres professionsøvelse, og på basis af hvilke principper. Ligeledes kan det argumenteres, at læger hver dag træffer 'afgørende beslutninger' i deres patienters liv, ligesom de kan præge patienternes livsførelse gennem deres anbefalinger og advarsler. Derfor er det naturligt væsentligt, at denne prægning bunder i videnskabelig forskning, og ikke religiøs dogmatik.

I 2009 var der ingen, der tog entrisme-diskussionen op. Men man burde måske overveje, om det nu i 2019 er blevet tid til øget opmærksomhed og offentlig debat omkring 'entrisme'-fænomenet? Formålet med en sådan debat skal ikke være at stigmatisere nogen, ej heller give næring til islamistiske bevægelsers offerdiskurs. Formålet skal alene være, som det allerede blev sagt i 2009, at 'tage en debat om det værdigrundlag, man ønsker, at offentlige institutioner og uddannelsesinstitutioner skal have'.

Litteraturliste

I udarbejdelsen af nedenstående litteraturliste har jeg haft stor glæde af litteraturlisten i bogen *Æresrelateret social kontrol. Teori og praksis i socialt arbejde* (Danneskiold-Samsøe, Mørck & Sørensen 2019). Se denne for endnu flere referencer relateret til negativ social kontrol.

- Als Research (Asserhøj, Helle Rahbæk, Jacob Als Thomsen & Linda Orvki Frimodt Hansen) (2008): *Socialt isolerede kvinder med anden etnisk baggrund i Københavns Kommune*. København: Als Research.
- Als Research (Thomsen, Jacob Als & Helle Rahbæk Asserhøj) (2009b): *Mænd der slår kvinder. Pilotundersøgelse af mænd med anden etnisk baggrund og deres syn på vold i ægteskabet*. København: Als Research.
- Als Research (Asserhøj, Helle Rahbæk et al.) (2011a): *Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser*. København: Als Research.
- Als Research (Seidenfaden, Line et al.) (2011b): *Kønsligestilling blandt etniske minoriteter i Danmark*. København: Als Research.
- Als Research (2011c): *Mødre og døtre – Kvinder i to kulturer*. København: Als Research.
- Als Research (Følner, Bjarke, Ida Leucena Lund & Jacob Als Thomsen) (2014a): *Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund*. København: Als Research.
- Als Research (2014): *Et spørgsmål om ære*. København: Als Research.
- Als Research (Følner, Bjarke, Mikkel Dehlholm & Jasmin Maria Christiansen) (2015a): *Nydanske LGBT-personers levevilkår*. København: Als Research.
- Als Research (2015b) *Ungt Liv - Undervisningsmateriale om rettigheder, ligestilling, og social kontrol målrettet unge mellem 15 og 25 år*, København: Als Research.
- Als Research (Følner, Bjarke) (2016a): *Living Conditions of Ethnic Minority LGBT People in Denmark. Executive Summary*. København: Als Research.
- Als Research (Jensen, Mia Kathrine, Bjarke Følner, Gustav Egede Hansen & Anne Linnea Tufte) (2018a): *Omfang og karakter af negativ social kontrol i grundskolens 6.-8. klasse*. København: Als Research.
- Als Research (Følner, Bjarke, Sofie Aggerbo Johansen & Gustav Egede Hansen) (2018b): *Unge oplevelser af negativ social kontrol*. København: Als Research.
- Amiri, Geeti (2016): *Glansbilleder*. København: Lindhardt & Ringhof.
- Andersen, Keld Vrå 'Gymnasieelever om ikke-vestlige elever: Det er ikke et problem vi har fundet på', TV2, 25. april 2017, <http://nyheder.tv2.dk/samfund/2017-04-25-gymnasieelever-om-ikke-vestlige-elever-det-er-ikke-et-problem-vi-har-fundet-paa>
- Baluch, Masood (2018): *I landets tjeneste. En bog om indvandringens udfordringer og muligheder for det danske samfund*. Forlaget Kahrius.
- Bano, Samia (2010): Shariah Councils and the Resolution of Matrimonial Disputes: Gender and Justice in the 'Shadow' of the Law. In: Ravi K. Thiara & Aisha K. Gill (eds.): *Violence Against Women in South Asian Communities. Issues for Policy and Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

- Bano, Samia (2012): Muslim Women, Divorce and Shari'ah Councils in Britain. In: Rubya Mehdi, Werner Menski & Jørgen S. Nielsen (eds.): *Interpreting Divorce Laws in Islam*. København: DJØF Publishing.
- Berke, Elmas (2015): *Tavshedens pris*. Vejle: Forlaget DreamLitt.
- Berlingske Tidende *Se listen: Her er gymnasierne med flest og færrest elever med udenlandsk baggrund*, 14. december 2016, <https://www.berlingske.dk/samfund/se-listen-her-er-gymnasierne-med-flest-og-faerrest-elever-med-udenlandsk-baggrund>
- Blankholm, Laura Na (2017): Interview: Det er kun billige piger, der er ude til efter kl. 21 om aftenen – erfaringer fra SSP Københavns forebyggende indsats mod social kontrol i grundskolen. I: *Etnisk Ung: Ære og konflikt – med fokus på børn og mindreårige*. Indlæg fra årskonferencen 16.11.2017. København: Etnisk Ung.
- Bredal, Anja (2014): Ordinary v. Other Violence? Conceptualising Honour-Based Violence in Scandinavian Public Policies. In: Aisha K. Gill, Carolyn Strange & Karl Roberts (eds.): *'Honour' Killing and Violence. Theory, Policy and Practice*. London: Palgrave Macmillan.
- Brochmann, Grete & Anniken Hagelund (2011): Migrants in the Scandinavian Welfare State. The emergence of a social policy problem. *Nordic Journal of Migration Research* 1(1): 13-24.
- Bøe, Marianne (2018): Lived Experiences of Norway's Regulation of Mahr (the Muslim Dower). *Nordic Journal of Religion and Society* 31: 58-74.
- Børns Vilkår (2019): *Adfærdskontrol og tankefængsel. Børns oplevelser med negativ social kontrol*. Valby: Børns Vilkår.
- Charsley, Katharine (ed.) (2012): *Transnational Marriage: New Perspectives from Europe and Beyond*. London: Routledge.
- Charsley, Katharine (2013): *Transnational Pakistani Connections. Marrying 'Back Home'*. London: Routledge.
- Charsley, Katharine & Anika Liversage (2013): Transforming polygamy: migration, transnationalism and multiple marriages among Muslim minorities. *Global Networks* 13(1): 60-78.
- Charsley, Katharine & Anika Liversage (2015): Silenced Husbands: Muslim Marriage Migration and Masculinity. *Men and Masculinities* 18(4): 489-508.
- Cohen-Mor, Dalya (2013): The Voyage to Manhood: The Elusive Quest. In: Dalya Cohen-Mor: *Fathers and Sons in the Arab Middle East*. New York: Palgrave Macmillan.
- Creswell, J. W. (2009): *Research Design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie (2011): Oplevelser af velfærd – moralsk og politisk økonomi i den danske velfærdsstat. I: Bent Greve (red.): *Grundbog i socialvidenskab – 4 perspektiver*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie (2012): Tavshed og tale i krig og fred. Om torturofre og vold mod kvinder. *Tidsskriftet Antropologi* 66: 57-77.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie (2018): Antropologi og sociale problemer. Ethiske bekendelser fra feltarbejder blandt voldsofre. *Tidsskriftet Antropologi* 77: 5-24.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie, Bo Wagner Sørensen & Yvonne Mørck (2010): Den usynlige vold i etniske minoritetsfamilier. *Magasinet Humaniora* 2: 24-27.

- Danneskiold-Samsøe, Sofie, Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen (2011): *'Familien betyder alt'. Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier*. Frederiksberg: Frydenlund. [<http://www.e-pages.dk/trygfonden/153/>]
- Danneskiold-Samsøe, Sofie, Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen (2014): Kvindelige ægteskabsmigranter og voldelige realiteter. I: Anika Liversage & Mikkel Rytter (red.): *Ægteskab og migration*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie, Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen (2016): Vold, køn og kultur – en etnografisk tilgang. *Kvinder, Køn & Forskning* 2/3: 32-45.
- Danmarks Statistik (2018) *Indvandrere og efterkommere i flertal på 13 gymnasier*, <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2018/2018-01-05-indvandrere-og-efterkommere-i-flertal-paa-13-gymnasier#>
- Darvishpour, Mehrdad (2003): *Invandrarkvinnor som bryter mönstret. Hur maktförskjutningen*
- Darvishpour, Mehrdad (2010): Intensified Gender Conflicts within Iranian Families in Sweden. *NORA: Nordic Journal of Women's Studies* 7(1): 20-33.
- Demir, Ahmet (2015): *Social kontrol i udsatte familier*. <https://forbindelser.dk/social-kontrol-i-udsatte-familier/>
- Demir, Ahmet & Hanne Merete Pedersen (2009): *Hjertet på rette sted. Socialt arbejde på tværs af kulturelle forskelle*. København: Socialpolitisk Forlag.
- Detlevsen, Louise & Louise Unmack Kjeldsen (2015): *Oprør fra ghettoen*. Dokumentarserie.
- Devers, Lindsay N. & Sarah Bacon (2010): Interpreting Honor Crimes: The Institutional Disregard Towards Female Victims of Family Violence in the Middle East. *International Journal of Criminology and Sociological Theory* 3(1): 359-371.
- Egholm, Lise (i samarbejde med Anette Vestergaard) (2012): *Fordi du SKAL. Kærlige spark fra skolelederen*. København: Gads Forlag.
- Ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol (2017): *Anbefalinger fra ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol*. København: Københavns Kommune, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen.
- El Feki, Shereen (2014): *Sex and the Citadel. Intimate Life in a Changing Arab World*. London: Vintage Books.
- El Feki, Shereen, Brian Heilman & Gary Barker (eds.) (2017): *Understanding Masculinities: Results from the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES) – Middle East and North Africa: Egypt, Lebanon, Morocco, and Palestine. Executive Summary*. Cairo and Washington, DC: UN Women and Promundo-US.
- Elbeshausen, Hans & Ahmet Demir (2016): Jeg vil leve livet for mig, ikke for andre – social kontrol og dialogisk intervention ved etniske minoritetsfamilier. I: Marco Goli & Bent Greve (red.): *Integration. Dynamikker og drivkræfter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Eliassi, Barzoo (2013): Orientalist Social Work: Cultural Otherization of Muslim Immigrants in Sweden. *Critical Social Work* 14(1): 33-47.
- Elle, Christina & Kristine Larsen (2010): *Social kontrol i etniske minoritetsfamilier*. København: Etnisk Konsulentteam, Center for Forebyggelse og Rådgivning, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

- Eltahawy, Mona (2015): *Jomfruhinder og hijab: Hvorfor Mellemøsten har brug for en seksuel revolution*. København: People's Press.
- Etnisk Ung (2014): *Mellem ære og skam – en håndbog til arbejdet med æresrelaterede konflikter*. København: Etnisk Ung, LOKK.
- Fabricius, Susanne Willaume (2018): *Når ære er på spil – en metodebog om æresrelaterede konflikter i Danmark*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Felding, Talli Ungar (2001): Kulturelle særtræk eller psykopatologi. Offentlige myndigheders vanskeligheder med at hjælpe unge piger fra indvandrerfamilier. *Matrix. Nordisk tidsskrift for psykoterapi* 18(3): 229-266.
- Frederiksen, Nana Øland & Maria Juul Riemenschneider (2016): *Fædreindsatser. Baggrundsviden og praksisanvisninger til det boligsociale arbejde med fædre i udsatte boligområder*. Hvidovre: Center for Boligsocial Udvikling.
- Friberg, Jon Horgen & Mathilde Bjørnset (2019): *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*. Oslo: Fafo-rapport 01.
- Ghanim, David (2009): *Gender and Violence in the Middle East*. CT & London: Praeger, Westport.
- Ghanim, David (2015): *The Virginity Trap in the Middle East*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gill, Aisha K. & Sundari Anitha (2011): *Forced Marriage: Introducing a social justice and human rights perspective*. London: Zed Books.
- Grooss, Minna (2012): *Lykkens brud. Simona Abdallahs historie. [Fortalt til Minna Grooss]*. København: Informations Forlag.
- Gibrael, Hevy Sadraddin (2018a): *Virginity Testing. Hymen Examination as a Test for Virginity*. Master thesis, Faculty of Health and Medical Sciences, University of Copenhagen.
- Gundersen, Mette (2012): *Seksualundervisning i det multietniske klasserum med særligt fokus på undervisning af etniske minoritetspiger*. København: Sex og Samfund.
- Güngör, Emre & Nima Dervish (2009): *Varför mördar man sin dotter?* Stockholm: Norstedts.
- Guru, Surinder (2009): Divorce: obstacles and opportunities – South Asian women in Britain. *The Sociological Review* 57(2): 285-305.
- Halkier, Bente (2012) *Fokusgrupper*, Forlaget Samfundslitteratur
- Hawkey, Alexandra J., Jane M. Ussher & Janette Perz (2017): Regulation and Resistance: Negotiation of Premarital Sexuality in the Context of Migrant and Refugee Women. *The Journal of Sex Research*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28682121>
- Hejazi, Mona (2016): *Social kontrol blandt unge etniske minoritetskvinder*. Roskilde: Kandidatspeciale, Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet.
- Hizb ut-Tahrir Skandinavien (2014): *Statskontrol af muslimernes familieliv – virkeligheden bag "bekæmpelse af social kontrol"*. <http://www.hizb-ut-tahrir.dk/data/books/socialkontroldk.pdf>
- Hussain, Waseem (2017): *Imam bag tremmer*. København: Gyldendal.
- Hussein, Tarek Ziad (2018): *Det sorte skæg – om at være dansk muslim*. København: Gyldendal.
- Hviid, Sofie, Veronica Kielsholm-Ribalaygua, Susanne Willaume Fabricius & Ida Dal Gravesen (2014): *Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer*. København: Etnisk Ung.
- Hydén, Margareta, David Gadd & Allan Wade (eds.) (2016): *Response Based Approaches to the Study of Interpersonal Violence*. New York: Palgrave Macmillan.

- Innes, Martin (2003): *Understanding Social Control. Deviance, Crime and Social Order*. London: Open University Press.
- Jensen, Martin Kjær & Irene Thyri (2016): *Moskeerne bag sløret*. TV2. Dokumentarserie.
- Johnson, Michael P. (2008): *A Typology of Violence*. Boston: Northeastern University Press.
- Joseph, Suad (1994): Brother/Sister Relationships: Connectivity, Love and Power in the Reproduction of Patriarchy in Lebanon. *American Ethnologist* 21(1): 50-73.
- Joseph, Suad (1999a): Introduction. Theories and Dynamics of Gender, Self, and Identity in Arab Families. In: Suad Joseph (ed.): *Intimate Selving in Arab Families. Gender, Self, and Identity*. Syracuse: Syracuse University Press.
- Joseph, Suad (1999b): Brother-Sister Relationships. Connectivity, Love, and Power in the Reproduction of Patriarchy in Lebanon. In: Suad Joseph (ed.): *Intimate Selving in Arab Families. Gender, Self, and Identity*. Syracuse: Syracuse University Press.
- Joseph, Suad (1999bc): My Son/Myself, My Mother/Myself. Paradoxical Relationalities of Patriarchal Connectivity. In: Suad Joseph (ed.): *Intimate Selving in Arab Families. Gender, Self, and Identity*. Syracuse: Syracuse University Press.
- Jønsson, Heidi Vad (2018): *Indvandring i velfærdsstaten*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kalmijn, Matthijs & Gerbert Kraaykamp (2018): Determinants of cultural assimilation in the second generation. A longitudinal analysis of values about marriage and sexuality among Moroccan and Turkish migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies* (44)5: 697-717.
- Khan, Deeyah (2012): *Banaz – A Love Story*. [Den kuffert ingen samler op]. Britisk dokumentarfilm.
- Khan, Deeyah (2015): *Jihad: A Story of the Others*. Britisk dokumentarfilm.
- Klein, Renate (2012): *Responding to Intimate Violence Against Women. The Role of Informal Networks*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kleist, Nauja (2010): Negotiating Respectable Masculinity: Gender and Recognition in the Somali Diaspora. *African Diaspora* 3(2): 185-206.
- Kragh, Lotte (2010): *Kampen om anerkendelse – spillet om ære*. København: Doktorafhandling, Københavns Universitet.
- Kragh, Lotte (2011): Ære til forhandling. *Psykologisk Set* 28(83): 27-37.
- Kugle, Scott Siraj al-Haqq (2014): *Living Out Islam. Voices of Gay, Lesbian, and Transgender Muslims*. New York/London: New York University Press.
- Kvaale, Katja (2010): Integration plus/minus kultur. Oprindelige folk, indvandrere – og danskere som oprindeligt folk. I: Karen Fog Olwig & Karsten Pærregaard (red.): *Integration. Antropologiske perspektiver*. København: Museum Tusulanum Forlag.
- Kvaale, Katja (2016): Asymmetrisk kulturrelativisme – om antropologiens kritiske potentiale. I: Mehmet Ümit Nedef & Torben Bech Dyrberg (red.): *Multikulturalismens fælder. Mørklægning og moralisme i medier, forskning og politik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kvale, Steinar (1997). *InterView: en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009) *InterView. Introduktion til et håndværk*. 2. udgave, Hans Reitzels Forlag

- Københavns Kommune (2016): *Handleplan 2016: Bekæmpelse af social kontrol og øget demokratisering*. København: Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, 3. kontor – Erhverv, Integration og Ligebehandling.
- Larsen, Birgitte Romme (2018): Parents in the Migratory Space between Past, Present and Future: The Everyday Impact of Intergenerational Dynamics on Refugee Families' Resettlement in Denmark. *Nordic Journal of Migration Research* 8(2): 116-123.
- Laugaard, Kenneth, Abdel Aziz Mahmoud & Troels Kingo (2018): *Helvedes homo – en muslim springer ud*. DR2. Dansk dokumentarserie.
- Lehmann, Toke (2015): "Hvis man skal være en rigtig mand ...". *En undersøgelse af ære og maskulinitet blandt unge etniske minoritetsmænd*. Roskilde: Kandidatspeciale, Roskilde Universitet.
- Lehmann, Toke (2016): En mand af ære beskytter familien. *Kvinden & Samfundet* nr. 1.692:8.
- Liebmann, Louise Lund (2011): Martyrer, kærlighed og kvindelige voldsofre. SelvbioGRAFISKE fortællinger om æresrelateret vold i Danmark. *Chaos* 56: 119-141.
- Liebmann, Louise Lund (2014): *Et spørgsmål om ære? Intertekstuelle læsninger af fortællinger om æresrelateret vold*. Ph.d.-afhandling, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet.
- Liversage, Anika (2009): Life below a "Language Threshold"? Stories of Turkish Marriage Migrant Women in Denmark. *European Journal of Women's Studies* 16(3): 229-247.
- Liversage, Anika (2012a): Muslim divorces in Denmark – Findings from an Empirical Investigation. In: Rubya Mehdi, Werner Menski & Jørgen S. Nielsen (eds.): *Interpreting divorce laws in Islam*. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen.
- Liversage, Anika (2012b): Gender, conflict and subordination within household – Turkish migrant marriage and divorce in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 38(7): 1119-1136.
- Liversage, Anika (2012c): Transnational families breaking up – divorce among Turkish immigrants in Denmark. In: Katharine Charsley (ed.): *Transnational Marriage: New Perspectives from Europe and Beyond*. London: Routledge.
- Liversage, Anika (2013): Tyrkiske skilsmisser i Danmark. *Dansk Sociologi* 2(24): 79-100.
- Liversage, Anika (2014a): Med loven i hånd – køn, magt og opholdstilladelser i skilsmisser blandt tyrkere i Danmark. I: Anika Liversage & Mikkel Rytter (red.): *Ægteskab og migration. Konsekvenser af de danske familiesammenføringsregler 2002-2012*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Liversage, Anika (2014b): Secrets and Lies: When Ethnic Minority Youth Have a Nikah. In: Prakash Shah, Marie-Claire Foblets & Mathias Rohe (eds.): *Family, Religion and Law. Cultural Encounters in Europe*. Farnham: Ashgate.
- Liversage, Anika (2015): Minority ethnic men and fatherhood in a Danish context. In: Tine Rostgaard & Guöny Eydal (eds.): *Nordic Fatherhood – Policies, Practices and Discourses of Contemporary Fatherhood*. London: Policy Press.
- Liversage, Anika (2017): *National strategi mod æresrelaterede konflikter – En evaluering*. København: VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Liversage, Anika (2018): *Metoder i arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol*. København: VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

- Liversage, Anika & Vibeke Jakobsen (2010): Sharing Space. Extended Household Living among Young Turkish Marriage Migrants in Denmark. *Journal of Comparative Family Studies* 5(4): 693-715.
- Liversage, Anika & Tina Gudrun Jensen (2011): *Parallele retsopfattelser i Danmark. Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, Rapport 11:37.
- Liversage, Anika & Mai Heide Ottosen (2014): Changing Times – Family Formation Processes among Turkish Immigrant Women and Their Danish Majority Peers. *Journal of Comparative Family Studies* 45(4): 459-474.
- Lynggaard, Kenneth, (2013) 'Dokumentanalyse', i Svend Brinkmann og Lene Tinggaard: *Kvalitative Metoder: En grundbog*, 5. oplag, Hans Reitzel
- Mack, Jennifer (2017): *The Construction of Equality. Syriac Immigration and the Swedish City*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Magaard, Tina (2006) "Tariq Ramadans reform. Euro-islam eller Euro-islamisme?", *Kritik*, no. 180, juli 2006
- Magaard, Tina (2007a) "Multikulturalisme og sekularisme", i *KvaN, Tro og kritik*, no. 79, november 2007
- Magaard, Tina (2007b) "Euro-islam og europæisk udenrigspolitik" i Olesen, O.B. & Antonsen, C. (red), *Europas værdier og rolle i verden*, København: Peter La Cours forlag
- Magaard, Tina (2007c) "Terror i islams navn" i Jakob Aahauge & Pelle Schierup: *Terrorens anatomi. En interviewbog*, København: Rosinante
- Magaard, Tina (2007d) "**Fjendebilleder og voldsforestillinger i islamiske grundtekster.**" I *Totalitarisme: venskab og fjendskab*. red. / Mehdi Mozaffari; Hans-Jørgen Schanz; Mikkel Thorup. Århus Universitetsforlag
- Magaard, Tina (2008) 'Gudløse i den islamiske verden', i Busk, M. & Crone, I. Gudløs! Religionskritik i dag. Antologi, København: Tiderne Skifter
- Magaard, Tina (2009a): *At være muslimsk kvinde i Danmark. Baggrundsundersøgelse om muslimske kvinders ligestilling*. Rapport udarbejdet af Maïa Consult for Ligestillingsafdelingen under Velfærdsministeriet.
- Magaard, Tina (2009b) "Multikulturalisme og sekularisme: To vinkler på terrorforebyggelse og integration", i Tonny Brems Knudsen; Jørgen Dige Pedersen; Georg Sørensen *Danmark og de fremmede. Om mødet med den arabisk-muslimske kultur*, København: Hans Reitzels Forlag
- Magaard, Tina (2011a): Er social kontrol i Danmark et problem? *Tidsskriftet Vision* 1: 29-31.
- Magaard, Tina (2011b) "Kultur og religion i international politik", Tonny Brems Knudsen *Grundbog i International Politik*, Århus: Systime
- Magaard, Tina (2011c) *Religiøs fritidsundervisning for børn og unge blandt muslimske trossamfund i Danmark*, rapport udarbejdet for Integrationsministeriet
- Magaard, Tina (2012a) "*Private Sector Development and Stabilisation in Afghanistan: A promising match? Conference report*", Copenhagen Business School
- Magaard, Tina (2012b) "Koranskoler i Danmark", i Mozaffari, *10 bud - på kultur, identitet og værdier i Danmark*.
- Magaard, Tina (2016). Desiderata i Tidsskrift for Islamforskning. *Tidsskrift for Islamforskning*, 10(1), 117-133.
- Mahmoud, Abdel Aziz (2016): *Hvor taler du flot dansk!* København: Politikens Forlag.

- Mahmoud, Abdel Aziz & Souad Taha (i samarbejde med Gitte Løkkegaard) (2018): *Fra Libanon til Lærkevej. Samtaler vi aldrig har haft*. København: Politikens Forlag.
- Mahmoud, Ahmad (2015): *Sort land – fortællinger fra ghettoen*. København: People's Press.
- Mahmoud, Ahmad (2016): Født som min søsters vogter. *Kvinden & Samfundet* 1.692: 9-11.
- Maliepaard, Mieke & Richard Alba (2016): Cultural Integration in the Muslim Second Generation in the Netherlands: The Case of Gender Ideology. *IMR: International Migration Review* 50(1): 70-94.
- Mernissi, Fatima (1987 [1975]): *Beyond the Veil. Male-Female Dynamics in Modern Muslim Society*. (Revised edition). Bloomington & Indiana: Indiana University Press.
- Mernissi, Fatima (1994): *Grænseløse drømme. Mit liv i harem*. København: Centrum.
- Mernissi, Fatima (2004 [1982]): Virginitet og Patriarki. In: Pinar Ilkharacan (ed.): *Women and Sexuality in Muslim Societies*. Istanbul: Women for Women's Human Rights (WWHR) – New Ways.
- Merry, Sally Engle (2009): *Gender Violence. A Cultural Perspective*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold (2010): *Håndbog til sagsbehandlere om håndtering af sager vedrørende æresrelaterede konflikter – børne- og ungeområdet*. København.
- Mosawi, Zeinab (i samarbejde med Birgitte Vestermark) (2018): *Himlen over min fars tag*. København: People's Press.
- Mozaffari, Mehdi (2007). 'What is Islamism? History and Definition of a Concept', *Totalitarian Movements and Political Religions*, 8:1, 17 – 33.
- Mygind, Johanne (2017): Begrebsforvirring. *Weekendavisen* 6.10.
- Mørck, Yvonne (1994a): Køn og generationer: Muslimske indvandrerungdom i København. I: John Liep & Karen Fog Olwig (red.): *Komplekse liv: Kulturel mangfoldighed i Danmark*. København: Akademisk Forlag.
- Mørck, Yvonne (1994b): Når kønnet kommer til byen: Modernitet, køn og indvandrere. *Kvinder, Køn & Forskning* 2: 22-40.
- Mørck, Yvonne (1996): Mixede masalaer, asiatiske countrysangere og "bhaji" på stranden – film som etnografisk materiale. *Social Kritik* 45/46: 71-83.
- Mørck, Yvonne (1998a): *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi.
- Mørck, Yvonne (1998b): Migration, kvinder og skønlitteratur. Spændingsfeltet mellem hjemvé og hjem. *Kvinder, Køn & Forskning* 7(4): 84-93.
- Mørck, Yvonne (2002) Multikulturalismernes kønsblinde øje. Mangfoldighedsudfordringer og kønsligestilling. *Dansk Sociologi* 13(3): 7-26.
- Mørck, Yvonne (2005): Intersektionalitet og diversitet: Fadime-sagen. I: Henning Bech & Anne Scott Sørensen (red.): *Kultur på kryds og tværs*. Århus: Klim.
- Mørck, Yvonne (2014): Når kvinder kommer til byen. Migration, storbyliv og intimt medborgerskab. I: Anni Greve (red.): *Storbyen. Urbanisering & urbanitet*. København: Columbus.
- Mørck, Yvonne (2015): Etnicitet og kritiske hvidhedsstudier. I: Bent Greve (red.): *Grundbog i socialvidenskab – 5 perspektiver*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

- Mørck, Yvonne (2016a): Feltstudiet. I: Catharina Juul Kristensen & M. Azar Hussain (red.): *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Mørck, Yvonne (2016b): Succesfulde ”rejser” – klasserejsende og uddannelsesmæssig integration. I: Marco Goli & Bent Greve (red.): *Integration. Dynamikker og drivkræfter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Mørck, Yvonne (2019): Nydanske homoseksuelle og intimt medborgerskab. I: Lise Lotte Hansen (red.): *Køn, positioner, perspektiver og politikker. En forskningsantologi*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Mørck, Yvonne, Sofie Danneskiold-Samsøe & Bo Wagner Sørensen (2019): Æresrelateret social kontrol. Teori og praksis i socialt arbejde, København: Akademisk Forlag
- Mørck, Yvonne, Bo Wagner Sørensen, Sofie Danneskiold-Samsøe & Henriette Højberg (2011): The Thin Line Between Protection, Care and Control. In: Ravi K. Thiara, Stephanie A. Condon & Monika Schrötle (eds.): *Violence against Women and Ethnicity: Commonalities and Differences across Europe*. Opladen: Barbara Budrich Publishers.
- Mørck, Yvonne, Sofie Danneskiold-Samsøe & Bo Wagner Sørensen (2016): Æresrelateret vold som kulturaliserende diskurs? – kritik af en udbredt forskningstilgang. I: Mehmet Ümit Necef & Torben Bech Dyrberg (red.): *Multikulturalismens fælder. Mørklægning og moralisme i medier, forskning og politik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Mørck, Yvonne & Bente Rosenbeck (2019): Intimt medborgerskab i det 21. århundrede. *Politica* 1: 39-60.
- Necef, Mehmet Ümit (2005): Seksualitet og etnicitet – gensidige forskelsmarkører. Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet. *Information om Indvandrere. Tidsskrift for migration og kulturanalyse* 9(3): 23-28.
- Necef, Mehmet Ümit (2016): Yahya Hassans brøde. I: Mehmet Ümit Necef & Torben Bech Dyrberg (red.): *Multikulturalismens fælder. Mørklægning og moralisme i medier, forskning og politik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Nielsen, Farwha (2009): Ærbarhedens kodeks – skilsmisser blandt etniske minoritetskvinder. *Social Kritik* 21(119): 54-61.
- Nielsen, Farwha (2011): *Tværkulturel konfliktmægling: Familiekonflikter blandt etniske minoritetsborgere*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nilsson, Gabriella & Inger Lövkrona (2016): *Våldets kön. Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsen, Bente Marianne (2009): *Kommunernes beredskab i forhold til vold. En spørgeskemaundersøgelse om kommunernes beredskab i forhold til henholdsvis partnervold og æresrelateret vold*. Odense: Servicestyrelsen.
- Omar, Sara (2017): *Dødevaskeren*. København: Politikens Forlag.
- Paulsen, Veronika, Gry Mette D. Haugen, Kurt Elvegård, Christian Wendelborg & Berit Berg (2011): *Æresrelateret ekstrem kontroll – dilemmaer og udfordringer*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Pedersen, Lone Marie (2011a): Vi gør det for familiens ære. *Socialpædagogen* 3: 4-6.
- Pedersen, Lone Marie (2011b): Min far havde planer om, at jeg skulle have min mødom genetableret, så jeg kunne leve som jomfru. *Socialpædagogen* 3: 7-11.

- Perspektiv- og handlingsplan (2017): *Redegørelse / Perspektiv- og handlingsplan 2017. Afgivet til Folketinget af minister for ligestilling den 28. februar 2017*. København: Minister for ligestilling.
- Pitt-Rivers, Julian A. (1966): Honour and Social Status. In: Jean G. Peristiany (ed.): *Honour and Shame. The Values of Mediterranean Society*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Poulsen, Pia Lund (2012): *På tværs og på trods. Om ægteskabsimmigration i Danmark*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Qureshi, Kaveri, Katrine Charsley & Alison Shaw (2014): Marital instability among British Pakistanis: Transnationality, conjugalities and Islam. *Ethnic and Racial Studies* 37(2): 261-279.
- Rambøll (2018) Notat – resultater fra spørgeskemaundersøgelse om demokratisk dannelse
- Rambøll (2018) VIDENSUNDERSTØTTELSE AF DIALOGFORUM OM DEMOKRATISK DANDELSE PÅ UNGDOMSUDDANNELSERNE Kvantitativ tabelrapport på baggrund af spørgeskemaundersøgelse til ledere, lærere og elever på ungdomsuddannelserne
- Regeringen (2012): *National strategi mod æresrelaterede konflikter*. København: Social- og Integrationsministeriet.
- Regeringen (2016): *Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. National handlingsplan*. København: Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet.
- Roald, Anne Sofie (2009): *Muslimere i nya samhällen. Om individuella och kollektiva rättigheter*. Göteborg: Daidalos.
- Roald, Anne Sofie (2010a): Mångfald och muslimska kvinnors rätt till skilsmässa. I: Bente Rosenbeck & Hanne Sanders (red.): *Det politiska äktenskapet. 400 års historia om familj och reproduction*. Göteborg/Stockholm: Makadam Förlag. Centrum för Danmarksstudier 26, Lunds Universitet.
- Roald, Anne Sofie (2010b): Multiculturalism and Religious Legislation in Sweden. In: Haideh Moghissi & Halleh Ghorashi (eds.): *Muslim Diaspora in the West. Negotiating Gender, Home and Belonging*. Farnham: Ashgate.
- Romme-Mølby, Malene (2017) 'Hård kritik af ministeriets undersøgelse: Muslimhetzende og tendentiøs', *Gymnasieskolen*, 14.9.2017 <https://gymnasieskolen.dk/haard-kritik-af-ministeriets-undersogelse-muslimhetzende-og-tendentioes>
- Rytter, Mikkel (2013): *Family Upheaval. Generation, Mobility and Relatedness among Pakistani Migrants in Denmark*. Oxford: Berghahn Books.
- Rytter, Mikkel (2018): Writing Against Integration: Danish Imaginaries of Culture, Race and Belonging. *Ethnos*. <https://doi.org/10.1080/00141844.2018.1458745>
- Schlytter, Astrid & Devin Rexvid (2016): *Mäns heder – at vara både offer och förövare*. Lund: Studentlitteratur.
- Schmidt, Garbi (2011a): "Law and Identity": Transnational Arranged Marriages and the Boundaries of Danishness. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 37(2): 257-275.
- Schmidt, Garbi (2011b): The Powerful Map of Transnational Families: Marriage, Spaces, and Life Trajectories. *Journal of Nordic Migration Research* 1(2): 80-87.
- Schmidt, Garbi (2016): The Choices We Make: Marriage among Muslims in a Global Age. *Ethnologia Europaea. Journal of European Ethnology* 46(1): 91-96.

Servicestyrelsen (2009): *Brugerundersøgelse om æresrelateret vold. En kvalitativ interviewundersøgelse med 6 cases om kvinders og mænds erfaringer med at søge hjælp i forbindelse med æresrelateret vold.* Odense: Servicestyrelsen. Udarbejdet i samarbejde med LOKK.

Singla, Rashmi (2015): *Intermarriage and Mixed Parenting, Promoting Mental Health and Wellbeing. Crossover Love.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

SIRI (Styrelsen for International Rekruttering og Integration) (2018): *Håndbog til kommuner om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.* København.

Skytte, Marianne (2017): Et kontekstuel blik på udviklingshæmmende social kontrol. I: *Etnisk Ung: Ære og konflikt – med fokus på børn og mindreårige.* Indlæg fra årskonferencen 16.11.2017. København: Etnisk Ung.

Slot, Line Vikkelsø (2017): *Ekstrem social kontrol.* København: Institut for Menneskerettigheder.

Social- og Integrationsministeriet (2012): *National strategi mod æresrelaterede konflikter – en målrettet indsats mod æresrelaterede konflikter.* København.

Socialstyrelsen (2014): *Et spørgsmål om ære. Idékatalog. Unges bud på at modvirke og forebygge social kontrol og æresrelaterede konflikter. National strategi mod æresrelaterede konflikter.* København: Udarbejdet af Als Research for Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2018): *Årsstatistik 2017 – Kvinder og børn på krisecenter.* Odense: Socialstyrelsen.

Stark, Evan (2013): Coercive Control. In: Nancy Lombard & Lesley McMillan (eds.): *Violence Against Women: Current Theory and Practice in Domestic Abuse, Sexual Violence and Exploitation.* Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Stjernholm, Anders *Eftertro*, København: Gyldendal, 2017

Sørensen, Bo Wagner (2007): Forælderrollemodeller. I: Aase Rieck Sørensen, Bo Wagner Sørensen, Peter Plant & Anette Wolthers: *Køn, etnicitet og vejledning. Erfaringer fra et projekt.* Roskilde: Roskilde Universitetscenter.

Sørensen, Bo Wagner (2013b): Voldens kontinuum og kvinders voldserfaringer. *Sociologi i dag* 43(4): 69-93.

Sørensen, Bo Wagner, Yvonne Mørck & Sofie Danneskiold-Samsøe (2012a): Tavshed og vold mod kvinder: erfaringer fra et projekt om vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier. *Tidsskriftet Antropologi* 65: 103-127.

Sørensen, Bo Wagner, Yvonne Mørck & Sofie Danneskiold-Samsøe (2012b): A Conspiracy of Silence: Violence against Ethnic Minority Women in Denmark. In: Barbro Wijma, Claire Tucker & Sørensen, Bo Wagner (2007): Forælderrollemodeller. I: Aase Rieck Sørensen, Bo Wagner Sørensen, Peter Plant & Anette Wolthers: *Køn, etnicitet og vejledning. Erfaringer fra et projekt.* Roskilde: Roskilde Universitetscenter.

Sørensen, Bo Wagner (2013b): Voldens kontinuum og kvinders voldserfaringer. *Sociologi i dag* 43(4): 69-93.

Sørensen, Bo Wagner, Yvonne Mørck & Sofie Danneskiold-Samsøe (2012a): Tavshed og vold mod kvinder: erfaringer fra et projekt om vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier. *Tidsskriftet Antropologi* 65: 103-127.

Sørensen, Bo Wagner, Yvonne Mørck & Sofie Danneskiold-Samsøe (2012b): A Conspiracy of Silence: Violence against Ethnic Minority Women in Denmark. In: Barbro Wijma, Claire Tucker & Ulrica Engdahl (eds.): *Proceedings from the Conference: Violences and Silences: Shaming,*

Blaming – and Intervening. October 12th-14th, Linköping University. GEXcel Work in Progress Report Volume XIII. Linköping: Centre of Gender Excellence – GEXcel.

Sørensen, Bo Wagner & Sofie Danneskiold-Samsøe (2013): Women Victims of Violence on a Scale of Vulnerability. *Retfærd* 36(3/142): 45-63.

Ulrica Engdahl (eds.): *Proceedings from the Conference: Violences and Silences: Shaming, Blaming – and Intervening. October 12th-14th, Linköping University. GEXcel Work in Progress Report Volume XIII.* Linköping: Centre of Gender Excellence – GEXcel.

Sørensen, Bo Wagner & Sofie Danneskiold-Samsøe (2013): Women Victims of Violence on a Scale of Vulnerability. *Retfærd* 36(3/142): 45-63.

Toksvig, Marie Louise (2016): *Under cover. Jeg var Fatma i Danmark.* København: People's Press.

TV2 (2019) *Guds bedste børn* <http://tv.tv2.dk/guds-bedste-boern>

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2014): *Hvad er æresrelaterede konflikter?* Faktaark i forbindelse med kampagnen MÆRK (Mod ÆresRelaterede Konflikter). <http://uim.dk/filer/integration/hvad-er-aeresrelaterede-konflikter.pdf>

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017a): *Medborgerskab 2017. Notat nr. 2: Social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse.* København: Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017b): *Ikke-vestlige kvinder i ghettoer føler sig mest begrænset i valg af kæreste eller ægtefælle.* København: Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017c): *Medborgerskab 2017. Notat nr. 1: Nydanskernes holdninger til kønsroller.* København: Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017d): *Medborgerskab 2017. Notat nr. 5: Holdninger og værdier blandt nydanskere i boligområder med stor koncentration af nydanskere.* København: Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2018): *Dialogkorpset.* <http://uim.dk/arbejdsomrader/aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol/tilbud-og-vaerktojer-til-fagfolk/vaerktojsskassen> (hentet 30.9.2018).

Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (2016): *Medborgerskab, ligestilling og selvbestemmelse i Danmark 2016.* København.

Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (Styrelsen for International Rekruttering og Integration) (2016a): *Information om genopdragelsesrejser – til lærere og vejledere i folkeskolen og på ungdomsuddannelser.* København.

Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (Styrelsen for International Rekruttering og Integration) (2016b): *Overvejer du at sende dit barn til udlandet?* København.

Vitus, Kathrine (2013): *Pædagoger og perkere. Etniske minoritetsbørn i det sociale system.* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Vikkelsø, Line Slot (2017) *Ekstrem social kontrol*, Ligestillingsafdelingen, Institut for Menneskerettigheder

Waltorp, Karen (2015): Keeping cool, staying virtuous. Social media and the composite habitus of young Muslim women in Copenhagen. *MedieKultur* 58: 49-67.

- Wold, Lene (2018 [2017]): *Æret være mine døtre. En fars fortælling om at dræbe sit eget barn*. København: People's Press.
- Aamand, Kristina (2015): *På tværs. Kunsten at overleve en pakistansk svigermor*. København: Gyldendal.
- Aamand, Kristina (2016a): *Haram*. København: Gyldendal.
- Aamand, Kristina (2016b): *For enden af din pegefinger*. København: Forlaget Carlsen.
- Aamand, Kristina (2018): *Mørke rum*. København: Carlsen Puls.
- Aamand, Kristina & Asif Uddin (2007): *Mødom på mode. Beretninger om skik og brug blandt indvandrere*. København: Gyldendal.